

Luceafărul

SALA DE
LECTURĂ

ITI

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **22** (699)

Miercuri, 8 iunie, 2005

„Persecutat de soartă, ca și de culturii vremii, scos din învățământ de comuniști, în mod samavolnic, locuind apoi într-o cămăruță de sub scara principală a Universității din Cluj, unde traducea în românește *Faust*-ul lui Goethe, Blaga nu a fost apreciat de societatea vremii sale la justa sa valoare, făcându-i-se multe nedreptăți. Când a fost propus să i se decerneze Premiul Nobel pentru literatură, vocile potrivnice, uneltirile «discrete» au plecat dinspre... români, ca și în cazul lui Nichita Stănescu. Nici că s-ar fi putut întâmpla altfel! Ar fi însemnat să ne dezicem de pândalnicul și mizerabilul nostru păcat ce încă, din nefericire, ne definește ca națiune.“

(nicolae dorel trifu)

lucian blaga

vasilii
șukșin

Eu aveam în buzunar o sticlă de vin alb, tu - una de porto. Un singur pahar pentru amândoi. Ne-am așezat pe răzor, sub mesteceni, am băut... Și ne-am apucat să ne lăudăm cât de deștepti suntem noi: am terminat institutul, am ajuns oameni. Eu am recitat niște versuri timpite, iat tu, țin minte, te-ai ridicat cu picioarele în sus și ai umblat în mâini. Iar după aceea te tot băteau cu pumnul în piept și urlai: „Ia gîndește-te numai: cine au fost părinții noștri?! Cine? Iar noi suntem ingineri!“

pag. 3

cronica literară

Despre biserică, religie
și oameni
(opinia unui credincios)

caius traian dragomir

cartea străină

geo vasile

Linia vieții
spre iubire și moarte

pag. 18

bogdan ghiu

Bookarest XIII: târgul nu face piața

A XIII-a ediție a Târgului (care se pretinde Internațional) de Carte București, altfel spus Bookarest, nu a fost o ediție cu ghinion, ci una banală, obosită, fără evenimente. Am putea, deci, spune: normală.

De-a lungul anilor '90, editurile românești în primul rând au tradus. Au tradus masiv, în multe direcții, dar cel mai adesea fără program, ieșind în întâmpinarea unui public încă nelămurit - care abia acum, după comunism, se chinuie să se „reformateze”, să se diferențieze, să-și cunoască propriile interese, dorințe și nevoi spirituale, formative - cu o producție haotică, nestructurată, nedecantată, deși relativ abundentă. Alăturările cele mai stranii de autori, direcții și titluri puteau fi văzute prin catalogele unei aceeași edituri. Întreprinzătorii de carte trăgeau, prin urmare, cu ochii închiși (sau legându-se cu propriile producții la ochi), de jur împrejur, cât mai împrăștiat, sperând să nimerească, orbește, pur cantitativ, cât mai mulți cititori. Biblioteci dintre cele mai compozite, adevărate bazaruri, s-au putut alcătui în acei ani.

După aceea, la întâlnirea dintre oferta autohtonă de conținut scriptic extrem de „primăvăratică” și „voința de carte” acerbă a editorilor, au reușit să apară, să fie formați și avansați editorial câțiva autori autohtoni, câteva vedete băștinașe care să mai

salveze, mai mult fantasmă, obrazul scrisului românesc, a îndeletnicirii obsolete de a culca cuvinte pe hârtie sau de a le aduna din pixeli. Cam pe când televiziunile românești începuseră să programeze și să reprogrameze până la saturație filme românești din perioada comunistă, făcând audiență pe seama dorinței simple a publicului de a auzi vorbindu-se românește și de a-și aduce aminte că avem și noi actorii noștri, că, altfel spus, existăm pe Pământ, și pe planul scrisului unele edituri au început să tragă de câteva nume, mult prea puține, însă, pentru a putea să ocupe întreaga scenă, să ducă, altfel spus, literar, ideatic, și tava, dar și să susțină „a fi/a nu fi”-ul canonic, la rampă.

Câteva edituri românești, cele mai persistente, mai tenace și mai răbdătoare, au început atunci să învețe ce este marketingul de carte. După care, imediat, printr-un balans tipic, n-au mai făcut decât asta, marketing și publicitate, forțând piața și riscând, chiar, s-o omoare la naștere.

Dar piața de carte, a naibii, tot nu s-a constituit, decât într-o mult prea firavă măsură, cu tot forcepsul câtorva editori.

Forcepsul marketingului editorial se chinuiește acum, de vreo doi, trei ani, să inventeze o literatură română actuală și, mai ales, o producție constantă de carte, care nu poate fi susținută însă decât de proză, de document (nonfictiune), nu de poezie și foarte puțin, strict „capilar”, de eseu, de așa numita proză de idei. Operațiunea, însă, nu prea izbuteste, și, după

un asalt de-a dreptul eroic (aduceți-vă aminte de „cei șapte” prozatori tineri propuși, cu enormă tamtam, anul trecut, de către Polirom: paginile memoriei sunt deja îngălbenite, de parcă ar fi trecut o sută de ani...), protagoniștii par a se fi blazat deja împăcându-se cu ideea ofertei subțiri și a așteptărilor lente. Nu există - cel puțin deocamdată -, și pare, din păcate, materie, ofertă substanțială pentru a susține un consum de carte consistent și, mai ales constant, ritmic. S-a ajuns, chiar, până la inventarea de cărți goale, lipsite, aproape, de conținut, simple semnale „fatice”, de menținere a contactului și de întreținere a „canalului”. Un fel de manutanță.

Trăim, dacă ar fi să analizăm situația din punct de vedere elementar-comunicațional, într-un fel de „structuralism” disperat: există, s-a constituit *relație* (editurile), dar „relatele”, cum li se spune, adică atât producătorul-emisător, cât și, respectiv, receptorul

vizor

doritorul, consumatorul de mesaje scrise (fie ele, de multe ori, doar de dimensiunile, în toate sensurile unor SMS-uri), se arată mai mult decât palizi și reticenti în a încheia un contract de lectură, o relație socială stabilă, generatoare de societate (literară) și de liberalism cultural.

Se scrie puțin, slab și debil în România actuală și se citește ferit, exotie, întâmplător, fără prea mare încredere și tragere de inimă. Până și mult „evenimentialul”, în anii trecuți, Bookarest, iată, a obosit. Un târg nu poate face, nu se poate substitui unei piețe adevărate de carte. Între cititori și scriitori (sens larg) nu s-a încheiat, până acum, un adevărat târg.

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul” este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO85RNCB5010000015430001

Cont în valută: RO58RNCB5010000015430002

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele
RODIPET și la oficiile postale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul
publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C.
Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere
nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România
P.O. Box 33-57, la fax 0040-21-2226407,
2226439 sau e-mail: export@rodipet.ro

stelian tăbăraș

Am avut nu de puține ori prilejul să constat cât de repede, în ce măsură și mai ales din ce punct începe limba română să se modifice și, în cele din urmă, să dispară din vorbirea celor care nu trăiesc între granițele ei lingvistice. Nu mă refer aici la acei dintre emigranții care, programatic, își propun să nu mai vorbească limba de baștină, pentru a fi mai bine acceptați în noul mediu în care trăiesc. Într-un fel îi înțeleg - se întâmplă așa ceva nu numai pentru că li se pun în seamă prea multe românilor, dar și pentru că oamenii au plecat ca să înceapă o nouă viață - și, de multe ori, ca să uite trecutul; deci, tot ce îi leagă de acesta. Am văzut, astfel, în Grecia, profesori de limba română ai căror copii de vârstă școlară nu mai vorbesc deloc, nici măcar câteva cuvinte, românește. Am auzit (intrigat, ca mulți telespectatori) cum un cunoscut fotbalist român, venit „pe acasă” după numai câteva luni de activitate în Italia, își găsea cu greu unele ziceri din fondul principal de cuvinte. (Vă mai amintiți? *Ăăă... como si dice... ăăă...*)

nocturne

Problema rezistenței limbii române la tăvălugul globalizării nu e în primul rând o chestiune de patriotism. Fiind un organism viu, evolutiv, limba română *este limba care se vorbește la un moment dat*. Sigur, facem abstracție de fixarea limbii literare în opere de excepție, a celei populare în formule paremiologice scânteietoare. Facem abstracție de „soliditatea latină” a structurii gramaticale a limbii noastre neolatine. Dar normele ce fixează o limbă, operele fundamentale care de asemenea o fixează sunt o chestiune de cultură individuală și colectivă. Aici e aici: să ne întrebăm, la modul cel mai serios, câți vorbitori nu evită, din nesiguranță, adjectivul pronominal de întărire (*însuși, însuși* etc.), recurând la succedaneu („chiar eu, chiar tu” etc.). Nu mai pomenesc de formula *savai*, din limba mai veche. Sau: câți vorbitori mai folosesc viitorul anterior din paradigma verbală, formă ce exprimă subtilități de vorbire?

Plecați în străinătate, cei mai supuși fenomenului

**„Vrei în cuvinte
să ne luptăm?”**

de deromânizare sunt copiii. Ei nu au putința și învețe limba română și *didactic* (adică în conformitate cu normele gramaticale ale ortografiei și ortopieei). La școală - explicabil - folosesc doar limba țării de adopție, iar rudimentul de limbă maternă devine tot mai insignifiant.

Am avut prilejul să predau lecții de română, atât în străinătate, cât și la cursurile de vară de la noi. Între studenți s-a aflat și o tânără de origine română dintr-o țară în care se vorbește un idiom neo-slav de origine română și se folosește grafiia inculcată slavilor de Kiril și Metodiu. La scris era cea mai lentă deși vorbea limba română. Am aflat de ce: nu cunoștea scrierea „de mână” a caracterelor latine și scria totul de tipar. (Handicap față de nemți!).

Și-n interiorul țării, ofensiva inevitabilă asupra limbii române e resimțită. Nu mă refer, deocamdată la neologisme și nici la numărul lor, deși mi-e greu să înțeleg de ce, de pildă, cineva zice *shopping* în loc de „cumpărături”. Mă refer la acele forme gramaticale, relativ sincere, adică în care se insistă mult și pe energia cuvintelor: Vocativul va renunța la articolul hotărât, de vreme ce tot mai multe nume masculine ori feminine sunt împrumutate ori sunt incapabile să primească finaluri gen „-ule!”, „-e!”, „-ă!”, „-ooo!”. Adică, nume ca Bebe, Jim, Lore dana, Cerasella etc. Poate că, în era telefoanelor mobile, românii nici nu mai au nevoie... să se strige între ei de departe, nu?

Alt caz e superlativul absolut al adjectivelor și, respectiv, al adverbelor. În locul originarului latin „foarte” au apărut, cu vremea, înlocuitori: „nemaipomenit de...”, „extraordinar de...”, „teribil de...”, acceptate și acceptabile, de vreme ce aduceau precizări de nuanță. Enervant și încăpățânat însă, ca o buruienie rea, e acel „*țin foarte tare*”, „*imi place foarte tare*” cu toate că au trecut trei sferturi de veac de când Sextil Puscariu a explicat că e o redundanță, că ambele cuvinte își au originea în latinescul *fortius*.

Același lucru s-ar putea spune despre agresivul *super*, ce rotunjește totul, ca și - neîntâmplător - mai vechiul „mișto”, ce pur și simplu lenevea gândirea de vreme ce era folosit ca „bun”, „eleganț”, „frumos la chip”, „sexy”, „reușit”, „favorabil”, „plăcut”... și multe altele. Deci, să fim bine înțeleși, nu prezența unor cuvinte împrumutate sau parazite îngrijorează ci dispariția celor pe care le înlocuiesc, dispariția *nuanțelor*, deodată cu *expresivitatea* și *exprimabilitatea* lor.

Conflicte, probleme, dezvăluiri cu aparență scandalosă - poate chiar în fond regretabile - au zguduit patriarhatul și, implicit, biserica ortodoxă de la Ierusalim. Alte biserici ale cultului nostru creștin răsăritean nu au fost, nici acestea, scutite de încercări similare; în perioada imediat următoare colapsului sistemului comunist s-au pus întrebări dificile și delicate privind relațiile, oarecum sensibile, între autoritățile aceluia regim totalitar și ierarhia bisericească în țările înglobate sistemului sovietic, așa cum, consecutiv celui de-al doilea Război Mondial, au apărut acuzații la adresa Bisericii Catolice în legătură cu pasivitatea sau, uneori, chiar complicitatea arătată de aceasta în fața celeilalte principale dictaturi care a însângerat secolul XX și a adus umanității una dintre cele mai sumbre experiențe ale istoriei.

Pontificatul lui Ioan Paul II a reprezentat unul dintre elementele centrale determinând, marcând și dobândind un rol emblematic în evoluția lumii noi, a unei umanități care se schimbă și aspiră la existență într-un univers

Caius Fraian Dragomir

mai bun, dar, totodată, a suscitat numeroase critici, acuzații -neîndreptățite sau îndreptățite, nu este cazul să apreciem, aici, acum - referitoare la un conservatorism de natură să distanțeze biserica de oameni. Începutul păstoririi lui Benedict XVI, una pe care o întrezăresc drept fericită pentru o întreagă serie de motive pe care nu le voi explica în contextul de față, nu a rămas nemarcat de întâmpinări, acuzații, obiecții. Nu avem cum să nu ne întrebăm: trăim o perioadă critică în biserică - și în biserici? Parcurgem o adevărată criză a credinței? Și, dacă eventual este așa, o astfel de criză va reprezenta o degradare, o diminuare, o dispariție a aderenței noastre - a celor aparținând unui cult monoteist tradițional, istoric - la religie, sau nu este decât un episod firesc al frământărilor și încercărilor pentru marea glorie a lui Dumnezeu?

Merită să ne amintim un fragment din **Faptele Apostolilor** - un olog „... ședea jos și asculta pe Paul când vorbea. Pavel s-a uitat țintă la el și fiindcă a văzut că are credință ca să fie tămăduit, a zis cu glas tare: «Scoală-te drept în picioare»: Și el s-a sculat dintr-o săritură și a început să umble. La vederea celor făcute de Pavel, noroadele și-au ridicat glasul și au zis în limba licaoncană: «Zeii s-au pogorât la noi în chip omeneșc». Pe Barnaba îl numeau Jupiter iar pe Pavel Mercur, fiindcă mânuia cuvântul. Preotul lui Jupiter, al cărui templu era la intrarea cetății, a adus tauri și cununi înaintea porților și voia să le aducă jertfă, împreună cu noroadele. Apostolii Barnaba și Pavel, când au auzit lucrul acesta, și-au rupt hainele, au sărit în mijlocul norodului, și au strigat: «Oamenilor, de ce faceți lucrul acesta? Și noi suntem oameni de aceeași fire cu voi; noi vă aducem o veste bună, ca să vă întoarceți de la aceste lucruri deșarte la Dumnezeu cel viu» (**Fapt**, 14, 9-15). Apostolii, aflați în culmea grației lui Iisus, a lui Dumnezeu, țineau să nu li se uite nici o clipă natura lor omenească, faptul apartenenței integrale la o condiție pur umană; să nu neglijăm însă că „nici un om nu este fără păcat, nici măcar unul” - care trebuie să ne fie atitudinea.

în acest caz, în fața semenilor noștri? Greșelile comise împotriva noastră să le iertăm - chiar dacă s-ar fi întâmplat „de șaptezeci și șapte de ori câte șapte”; pe celelalte să nu le judecăm, așa cum ordonă Iisus. Care să fie răspunsul nostru în raport cu rătăcirile chiar și ale celor mai înalți slujitori ai bisericii? Nu avem nimic altceva de făcut decât să ne amintim, în legătură cu ei, ceea ce ne-a spus Sfântul Pavel, și anume că nici ei nu sunt altceva decât oameni - fie că fac binele și se arată iluminați, conduși de Dumnezeu, fie că fac răul. Nu este lipsit de importanță ceea ce se întâmplă cu ei, dar, orice ar comite unul dintre aceștia, el nu se situează într-o altă poziție decât în aceea de om. Așa cum judecătorul corupt nu compromite ideile de lege și dreptate, ci se compromite pe sine însuși, tot astfel servitorul mai puțin demn ori care se lasă atras de rău, nu alterează credința și nici demnitatea divină a religiei - el nu face altceva decât să își exprime simpla slăbiciune omenească.

Biserica a trecut, în două mii de ani de existență, prin numeroase perioade critice, unele venind din afară, ca urmare a persecuțiilor, crimelor, martirizării membrilor ei - am spunc, cu un cuvânt de azi, ca a trecut printr-un îndelung genocid, căci acest concept nu poate fi gândit

Despre biserică, religie și oameni (opinia unui credincios)

restrâns și aplicat exclusiv la crima orientată etnic, deși nici aceasta nu a lipsit din rândul încercărilor de a dezrădăcina credința - a trecut mai ales prin conflicte interioare, prin momente dramatice, prin vremuri grele, a căror cauză subsida în chiar procesele desfășurate în sinea sa; în cele din urmă, din punctul de vedere al reflexului religiei în credință, al rolului său în conștiință, al efectului propovăduirii sale în plan uman, ea, biserica, nu doar a supraviețuit, ci s-a dovedit, secole după secole, victorioasă. Reafirmarea unei noi religiozități după dispariția sistemului comunist - oricâte neclarități sau stranieții ar fi avut și are încă această evoluție - este o dovadă că Dumnezeu nu părăsește biserica Sa, așa cum altădată nu a abandonat pe Israel în rătăcirile relatate de **Geneză**, de **Exod**, de **Cronici**, sau **Cărțile Judecătorilor și Regilor**. Ce înseamnă atunci toate acele tulburări și probleme în care biserica s-a văzut prinsă de-a lungul timpului și, nu mai puțin, chiar acum? Poate că nimic altceva decât un mod în care Dumnezeu arata oamenilor că nu trebuie să se arate semeți, orgolioși, convinși de ei înșiși, fie că se află în sânul bisericii, conducând-o cel puțin omenește, sau oriunde în altă parte. Faptul mai spune că Dumnezeu salvează biserica așa cum îi salvează pe oameni - adesea, dacă nu mereu, împotriva faptelor acestora, împotriva marii lor nepriceperi; „puterea, mărirea și slava” sunt numai ale lui Dumnezeu.

Ce se întâmplă însă cu erorile noastre, cu tot ceea ce greșim în afara marelui receptacol al credinței și necredinței noastre care este biserica? Ceea ce a durat va dura, inclusiv incapacitățile care ne apasă și de care nu știm să ne ferim - ceea ce ne-a corodat existențele ne va mai distruge trăirile sau perspectivele istorice. Salvarea care ne-a fost mereu dată ne va fi oferită, iar și iar.

A nu judeca nu revine doar la o condiție a moralității, ci implică înțelegerea a ceea ce putem sau nu putem face, precum și conștiința grijii, iubirii și îndrumării pe care ni le poartă și ni le relevă Dumnezeu - toate acestea nefiind decât trăim într-un univers blocat, stagnant, ci, dimpotrivă, în unul al cărui viitor depinde totdeauna de noi.

Enormitățile domnului Breban

marius tupan

Candidat la președinția U.S.R. în urmă cu patru ani, Nicolae Breban declara că, în cazul pierderii alegerilor, nu va accepta sub nici o formă să ocupe postul de vicepreședinte. Ei bine, n-au trecut decât câteva săptămâni și-aveam să descoperim pe autorul **Animalelor bolnave** subalternul lui Eugen Uricaru, după un târg de zile mari. Verticalitatea amneziei e în afara oricărui comentarii! Numai că aceasta n-a mai funcționat atunci când se hotăra să plătească polițele celor care nu se mai prosternau în fața romanilor sale indigeste. În China fiind, plecat, firește, cu fonduri de la instituția pe care azi o hulește, în loc să admire marea și șerpuitoarea construcție orientală - doar scrisese o carte sub numele de **Drumul la zid!** -, Nicolae Breban pregătea debarcarea câtorva redactori șefi de la revistelele literare, fără să știe că acestea se aflau sub tutela fundațiilor, care nu admiteau intruziunea unor complexați și vindicativi în spațiile lor. Prada devenea încă o dată himerică. După ce a încercat să intervină în programul publicațiilor, convocând o ședință la care a uitat să mai vină, numai pentru că se temea de ironiile lui Nicolae Manolescu, a inițiat un colocviu, așa-zis al romanului, transformat, de fapt, al lui Breban, fiindcă a invitat la acesta, de-a lungul anilor, îndeosebi indivizi care-l cântau, slăveau și asigurau că maestru rămâne vioara întâi în proza românească. Înregistrând și cu aceste prilejuri eșecuri, fiindcă presa n-a rămas intimidată de manevrele grobiene, a zăbovit multe luni pe malul Sonei (cam patru în ficcare an!), nu numai să-și lingă rănilile, ci să respire aer occidental, încă absent pe malurile Dâmboviței, fără să renunțe la salariul de la breșla noastră. Acum, profitând de derapajele de la Uniunea Scriitorilor, s-a plasat în fruntea contestatarilor, sperând să-și refacă imaginea, maculată de propriile sale preocupări și mentalități. A declanșat, firește, un război al declarațiilor, oferite în dreapta dar, îndeosebi, în stânga, lovind instituția care l-a tolerat timp de patru ani, dar și membrii acesteia, pe care i-a calificat așa cum ne reamintește Horia Gârbea la pagina 23 a revistei noastre.

Dar nu-i singura enormitate pe care Nicolae Breban o aruncă în mass-media. Ca să-l trezim, după ce atipește deseori în ședințele de Consiliu, îl asigurăm că nu Mircea Dinescu s-a ocupat de închirierea Casei Vernescu, ci Laurențiu Ulici, care, de altfel, a și salvat breșla noastră de la destrămare, împreună cu un grup restrâns de scriitori, printre care nu s-a numărat și inflamatul de azi. Suma negociații nu-i cea lansată de Nicolae Breban, ci cu totul alta, pe care nu i-o dezvăluim, în speranța că o va afla în al doisprezecelea ceas, acum când se află în interimatul prezidențial. Chiar dacă ești de față la o unitate, trebuie să știi ce-i dincolo de firma ei. Ședințele de Consiliu se țin trimestrial, nu lunar, chiar și-n timpul când Nicolae Breban se află în afara granițelor țării. Pentru Casa de creație de la Neptun, nu se plătește nici o chirie, din simplul motiv că se afla în patrimoniul instituției noastre, grație demersurilor făcute cândva de un președinte de statura lui Zaharia Stancu.

Ar mai fi multe de spus, dar, când descoperi o declarație de tipul: „Am o părere foarte proastă despre Uniune”, făcută chiar de unul din conducătorii ei, prezent pe la Casa Monteoru doar cu numele, adică Nicolae Breban, te întrebi până unde poate merge enormitatea, ca să fim doar eufemistici? Până la alegerile din 17 iunie, când urmează să ne alegem o conducere reprezentativă, care să refuze ab initio megalomania și iresponsabilitatea.

Dumnezeu și pluralitatea tradițiilor

adrian g. romila

În cultura noastră filozofia religioasă e o rară avis. Granițele speculative ale celor care s-au ocupat cât de puțin de problemele pe care le pune reflecția religioasă au fost mereu bine circumscrise. M. Eliade a abordat strict antropologic domeniul, înscriindu-l destul de general (dar foarte adecvat disciplinei sale, istoria religiilor) sub dialectica sacru-profan. Nae Ionescu și M. Vulcănescu au suferit din plin amprenta etnicismului, în încercarea de a gândi totul prin prisma unor coordonate ontologice și axiologice tipic românești. N. Crainic și D. Stăniloae au rămas confiscați exclusiv de perspectiva ortodoxă, fără să lase loc unui dialog autentic între tradiții, plasate pe poziții egale. Abia de curând, eseurile și conferințele părintelui A. Scrima (și prin întreaga sa viață, de altfel), traduse și la noi prin grija Ancăi Manolescu, au fundamentat un discurs religios care să-și pună cu adevărat problema pluralității tradițiilor și a semnificației eschatologice a acestei pluralități în orizontul existenței umane contemporane. Din nefericire, aceste direcții în reflecția religioasă sunt încă puțin cunoscute în țara natală a autorului, deși de intensă spiritualitate românească se face mare

cronica literară

caz. Privite cu aceeași distanță circumspectă de care au suferit și gânditorii de dinaintea sa când au abordat pluralitatea teologiilor, intervențiile părintelui A. Scrima vor rămâne, mult timp de-acum încolo, exotice încercări („traduse“, așadar „străine“) ale unui monah ortodox de a înțelege lumea diversă în care viețuim cu toții. Asta pentru că părintele Scrima s-a așezat cumva „dincolo“ de ortodoxia înțeleasă în cel mai restrictiv și dăunător mod cu putință, lucru destul de incomod și de neobișnuit pentru teologii de la noi.

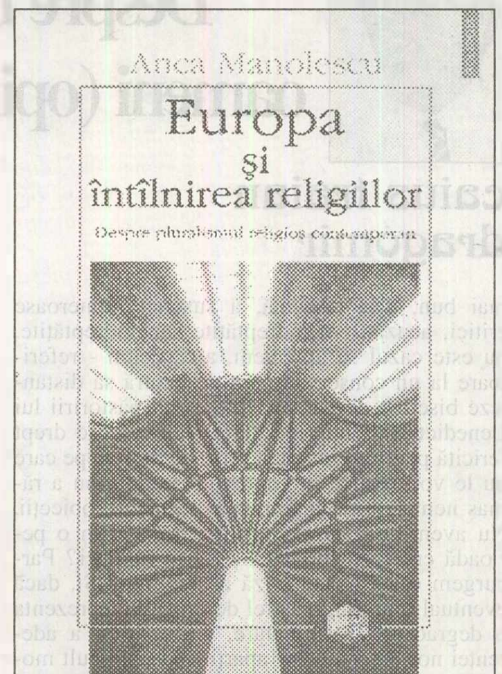
Cartea Ancăi Manolescu, *Europa și întâlnirea religiilor* (Polirom, Iași, 2005), se așază perfect în intervalul deschis de părintele Scrima și îi continuă, mult mai elaborat, temele de reflecție, ordonându-le într-un mod personal. De aceea, ea va rămâne, problematic și stilistic, o lucrare cu solide și frapante atribute de noutate în spectrul abordărilor de gen de la noi. E, mai întâi, de spus că autoarea e o specialistă în antropologie religioasă și are o bogată experiență în cercetare (a fost beneficiara unei burse acordate de New Europe College) și în publicistica de profil (articole și comunicări în reviste românești, franceze și italiene). Cartea sa din 2002, *Locul călătorului. Simbolică spațiului în Răsăritul creștin*, traducerile din Simone Weil și René Guénon, precum și colecția „Înțelepciune și credință“, pe care o coordonează la Editura Humanitas au confirmat din plin opțiunile ei intelectuale și i-au dat posibilitatea să-și extindă competențele. Lucrarea de față își propune să privească diversitatea tradițiilor religioase ale lumii (diversitate cu rădăcini europene, desigur) nu sistematizându-le (ar fi imposibil), ci pur și simplu înțelegând că paradoxurile existenței unui Același și a mai multor teologii și acela al pretenției deținerii adevărului unic de către fiecare din multe religii s-ar putea să scundă

un anumit tip de cunoaștere. E vorba de cunoașterea unui adevăr „universal, viu și participabil“, dincolo de inerente specificități rituale și dogmatice, „o cunoaștere care presupune desfășurarea axială a ființei umane către El“, adică un număr mai mare sau mai mic de teologii. Ceea ce înseamnă că chipul ascuns de această diversitate de tradiții s-ar putea să fie de o uimitoare simplitate, că diversitatea actuală nu e pur întâmplătoare și că tocmai această diversitate trebuie să fie interogația principală a gândirii religioase contemporane. A. Manolescu își începe, astfel, cartea printr-un prim capitol teoretic, în care fundamentează o epistemologie a ecumenismului, dar nu înțelege grosolan, ca sincretism sau contopire, ci ca posibil model filosofic într-o post-modernitate în care gândirea proliferază pe orizontală, în lipsa unui model vertical de universalitate. Abordarea problematicii religioase astăzi nu are cum să evite ecumenismul sau măcar problema diversității discursurilor despre Dumnezeu, chiar dacă această abordare se face din interiorul unei tradiții, cu propriile ei pretenții de adevăr. Această primă parte o voi prezenta aici, pe scurt, alegând numai articulațiile principale. Despre celelalte patru capitole voi spune doar că ele constituie radiografii extinse ale unor personalități ce au marcat, prin amprenta puternică a atitudinilor și a ideilor, spațiul filosofiei religioase europene. Nicolaus Cusanus, René Guénon, Simone Weil și André Scrima au în comun înțelegerea profundă a convergenței tuturor tradițiilor religioase înspre decelarea Unuia și Aceluiași, pe care, desigur, fiecare l-a perceput în mod diferit.

Primul capitol al cărții poartă un titlu derutant: *Două modele ale lumii*. E vorba de două modele din mai multe puncte de vedere. A. Manolescu pomenește, mai întâi, de la două figuri ale lumii elenismului târziu, Plotin și Mani, care au dorit să-și însoțească suveranii în campanii pentru a putea cunoaște alte tradiții decât ale lor. La naștere, astfel, o paradigmă a dialogului religios, bazată pe dorința puternică a de a-l întâlni pe „celălalt“, de a găsi punctele comune pentru un posibil discurs unic despre divinitate. Nu s-ar fi întâlnit numai doi filosofi și trăitori, ci și două tradiții, la fel de puternice și de legitime, într-o epocă în care individul considera fundamentală pentru destinul său apartenența la o religie sau alta. În modernitate teologia este flagrant dezangajată, închisă definitiv în propria ei hermeneutică, indiferentă sau circumspectă la problema „celuilalt“. Lucru ce ar trebui să ne îngrijoreze. „Odată ce diversitatea a devenit atât de evidentă“, afirmă A. Manolescu, „ea pune în fața gânditorului religios o responsabilitate urgentă: datorită de a judeca diversitatea fiind orientat de referința ultimă a propriei religii. A desconsidera sau a diminua celelalte religii înseamnă a nu lua până la urmă în seamă calitatea universală a acestei referințe ultime, ceea ce riscă să te așeze cumva pieziș și leneș în propria credință“.

Apoi, raționalismul a împărțit ierarhiile cosmosului în două modele: cel vechi (medieval) era omogen, mergând pe verticală, în progresie ontologică, de la oameni la îngeri și la Dumnezeu; cel modern e neomogen, diversificându-se pe orizontală, în absența unei ierarhii cu sursa în transcendent. Ultima imagine a lumii favorizează lărmăritarea ideologică și religioasă, care proliferază sub auspiciile nostalgiei după o autentică perspectivă transcendentă. Contemporanii nu pot ocoli această

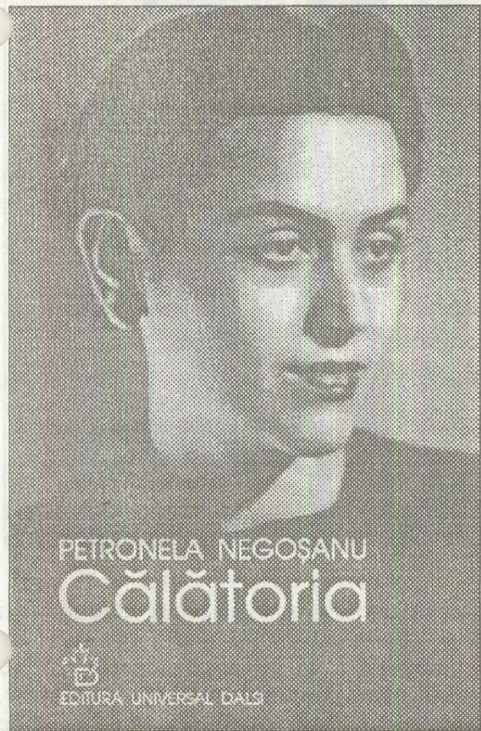
realitate și trebuie să găsească o cale de a se raporta la ea și de a se recupla la verticalitate. Ar fi, însă, o eroare a trata o religie prin aparatul conceptual al alteia, în condițiile în care interesul s-ar reorienta dinspre problema mântuirii (tipică modernilor) spre problema adevărului (tipică anticilor și medievalilor), adică dinspre individ spre Dumnezeu. Numai că azi nu există interes pentru axa metafizică a religiilor, pentru cunoașterea care te apropie de divinitate, ci pentru salvarea personală imediată. E necesară, înainte de toate, o schimbare de metodă și de unghi de vedere, de o disponibilitate către universal, alături de cea pentru individual. Autoarea folosește o celebră parabolă orientală pentru a fixa mai bine perspectiva prezentată: în parabola elefantului, orbii se ceartă pentru că fiecare a atins o parte diferită a trupului pachidermului și afirmă că elefantul arată așa cum l-au pipăit ei, fiecare în parte. Or, pentru a crea un spațiu epistemic comun între tradiții, e nevoie să se păstreze o tensiune permanentă între forma limitativă și conținutul ilimitat al referinței discursului teologic. Realitatea ultimă nu se poate exprima doar într-o singură tradiție și numai în una. Pe de altă parte, a fi deschis dialogului nu înseamnă a renunța la fidelitatea față de propria credință. Relativismul și sincretismul sunt fenomene de

orizontalitate, spune autoarea. „A ieși din modelul plan, recunoscând totodată colegialitatea altor căi nu înseamnă a devia de pe propriul drum. Abia înaintând pe verticala lui ești amplificat de Adevăr și poți percepe felul cum el se exprimă și în alte tradiții“. O religie e universală nu pentru că e mondială, ci pentru că oferă omului trepte de ființă și de cunoaștere de tip universal, fiindcă îl invită să se dezvolte după chipul Adevărului ultim. Acesta e sensul pe care autoarea îl vede demn de parcurs pentru o adevărată recalibrare la dimensiunea verticală a urcușului spre Dumnezeu, pentru omul contemporan. Ceea ce echivalează, desigur, cu efortul uriaș de a relega teologia de existența deifianță.

Intr-un discurs solid argumentat, bine așezat conceptual și deloc generos în acrobații stilistice goale, A. Manolescu a ocupat deja un gol uriaș în cultura filosofică și religioasă de la noi, deschizând multe drumuri și dând câteva răspunsuri celor care se mai întrebă, într-o post-modernitate pe deplin laicizată, dacă Dumnezeu se mai află încă la capătul multitudinii de simboluri care-L reprezintă. De aceea cartea de față este, cred, și un gest de curaj spiritual, care-și așteaptă încă recunoașterea.

Senzația de sațietate pe care o încearcă unii în fața unei noi cărți despre universul concentraționar românesc, pe de o parte, puțină cunoaștere a biografiei autoarei și titlul cărții care, în vagul lui, nu trimite la fondul ei, pe de altă parte, au contribuit probabil la nesemnarea din partea criticii a cărții Petronelei Negoșanu, **Călătoria** (Universal Dalsi, 2004, 152 p.). Situație nedreaptă, pentru că autoarea este încă o victimă a regimului comunist, iar cartea ei este încă o mărturie care sporește informația despre dezastrelor produse de comunism în spațiul pe care l-a cunoscut bine autoarea. Dezastre asupra cărora, la începutul anilor '50, a voit să informeze Occidentul, de la care spera o atitudine de condamnare. Când, cu stupeoare, a observat că în jurul său și al soțului său, pictorul Grigore Negoșanu, rândurile cunoscuților, intelectuali importanți, profesori universitari, oameni politici, „nici unul cu o faimă blamabilă”, se rărese prin arestări, fapt care provoca nu numai nedumeriri, ci „un adevărat coșmar printre cei care rămăneau liberi”, Petronela Negoșanu a scris, în **Valul roșu** și într-un eseu, pagini de denunț ale acestui proces de lichidare a elitei românești, a socotit de datorită sa să dea alarmă, prin aceste pagini inedite, pe care le-a încredințat cuiva să le ducă

la legatia Franței. Nu știa că cel care urma să fie mijlocitorul era vechi colaborator al Securității, astfel că Petronela Negoșanu este condamnată politic la patru ani de temniță, pentru „delictul de instigare”, amnistia venind în 1954. Cartea evocă acești ani de detenție, călătoriile de la o pușcărie la alta, de la Viștea (județul Brașov), unde este arestată, la Brașov, unde este anchetată, de aici la Poliția Capitalei, la Jilava, la Mislea, de aici la București, timp de patru zile în vagoane pentru vite, la Ghencea, la Târgșor - Prahova și iar la Mislea, fiecare destinație prezentând o altă față a iadului.

Și din cartea Petronelei Negoșanu, și din multe altele, se află că detenția, procesele, care erau sinistre farse, nu erau socotite, de către tortionari, destulă pedeapsă; deținuții (în cazul de față deținuții) trebuind să fie apăsați de tot felul de umilințe născocite de inventivitatea diabolică a tortionarilor. Subnutriția („pielea mea, noua mea piele de morcov” - scrie autoarea), tot felul de atentate la ființa umană, la gândirea și la sănătatea psihică, toate pentru înstrăinarea ființei, totala separare de familie, de lume în genere, interzicerea contactului chiar și cu femeile de la bucătărie, lipsa știrilor, a lecturii, foamea,

Procesul de lichidare

Iordan Datcu

drogarea cu bromură, sechestrarea la începutul iernii a îmbrăcăminții „suplimentare”, „ca nu cumva mușcătura frigului să treacă pe lângă noi fără să lase urme”, abrutizarea extremă la care ducea obligația îndeplinirii normei de muncă, nesiguranța generalizată, orice clipă putând aduce ceva neprevăzut, amenințarea continuă, anihilarea simțirii, mutismul, „vidul de viață”, vămuirea pachetelor, care și așa erau acceptate destul de rar, unele alimente fiind interzise, umilirea și a rudelor care veneau să-și vadă pe cei întemnițați, pedepsele barbare („indisciplina” pedepsită cu „suprimarea aerului - zăvărarea ferestrelor”, încât o gură de aer mai putea fi primită doar prin încuetoarea ușii). Și, pe lângă toate acestea, comportamentul bestial al tortionarilor cu „fețe dure, dușmănoase”, răi „parcă din naștere”, care proferau astfel de insulte: „Pleava societății, trădătoare și vândute, sunteți niște lepădături!” „Lepădăturile” acestea erau de fapt Alice Voinescu, Sanda Tătărăscu, doamna Mihalache, soția liderului țărănist, Maria Golescu, Arlette Coposu, apoi soția lui Gheorghe Brătianu, soția lui Virgil Madgearu, Lili Jora, soția compozitorului Mihail Jora, soția lui Titel Petrescu, doamna Dinopol, sora lui Ion Gigurtu, Sanda Stolojan, Mioara Cantacuzino, nepoata Maruca Cantacuzino. Toate de o nedezmăntită demnitate. Le sunt închinată pagini calde, între ele un loc aparte ocupând cele despre Alice Voinescu, care ajunseser un schelet, stare care n-o împiedica să radieze elevată spiritualitate și încredere, pe care o transmitea și celor din preajma sa. „Cu cât mai mult o ascultam - era și Vally Alexandrescu cu noi - cu atât mai mult eram sedusă de frumusețea sufletului acestei femei, care-i străbătea toți porii, iluminând-o cu un fel de nimb. Făptura ei, de o rară distincție, capul mic, pe un trup fragil și delicat ca o trestie «vibra» prin fiecare trăsătură, începând de la linia gâtului, asemenea celui al unei lebede, era de o frumusețe desăvârșită. Fruntea, nasul, conturul buzelor, bărbia, toate erau fără cusur. Privirea ochilor ei vii, neumbrită de argintul părului, era blândă și profund înțelegătoare. N-am auzit-o niciodată plângându-se de ceva; convorbirile cu ea și cu doamna Vally te detașau, te scoteau din mediu, purtându-te într-o lume în care frumusețea, generozitatea și eleganța stăteau la baza concepției de om. Era o lume a marilor creatori ai omenirii, a acelor gânditori care prin opera lor au condus pe oameni spre culmi mai înalte. A fost o epocă tristă în care aceste întâlniri între noi mi-au susținut încrederea în mine, într-o societate umană, în momentele în care în jur asistam la tot dezastrul prin care trecea țara cu evident scop de a fi nimicită, până cine știe în a câta generație”.

Când Petronela urma să împlinescă doi ani de detenție, o deținută care, eliberându-se, pleca la București, s-a oferit să-i ducă pictorului Negoșanu un mesaj din partea soției, care, știindu-l în mare dificultate materială, l-a sfătuit să-și reclame dreptul de autor pentru un portret pe care-l făcuse unui român stabilit ulterior în străinătate. „Amabila” mesageră era de fapt o securistă care a revenit la închisoare. Petronela este anchetată din nou și i se impută că cel ce-i pozase pictorului era un spion. La București este anchetat și pictorul. În fine, după o eliberare de trei luni, este anchetată din nou și i se prelungește arestarea.

Nici o lucrare de informare nu cuprinde bibliografia Petronelei Negoșanu. S-a născut la 17 iunie 1913, în comuna Copăcel din județul Brașov. După studii liceale (1924-1931), ur-

mează Facultatea de Litere și Filosofie la Cluj (1931-1937), își ia doctoratul în Drept, devenind avocat pledant (1938-1940) în Baroul Avocațial din Cluj. Între 1940 și 1944 este referent în Direcția Presei din Ministerul Propagandei, șef de secție, apoi șef de serviciu în Ministerul Afacerilor Străine.

În urma reducerii de personal din august 1947, își pierde postul și, bună cunoscătoare a limbilor franceză, engleză și germană, face o îndelungă carieră de traducătoare. Debutase ca scriitoare cu o nuvelă în revista „Symposion” de la Cluj, în 1939, iar în 1943 a publicat volumul de nuvele **Am ucis albatrosul**. Un volum de literatură a mai publicat doar în 1973, **Destinul unui artist**. Teodor Aman. Traduceri publicase și până la anii detenției: Luis Bromfield, **Delta sălbatică**, Szenes Béla, **Tudorel** (1946), Stepenko, **Misiune specială** (1947), Abel Plenn, **Vântul printre măslini** (1948). Jo Mihaly, **Păzitorul fratelui** (1948), H. Chr. Andersen, **Povestea lui Moș Ene** (1949), Ch. Dickens, **Povești de Crăciun**, **Greierul casei** (1949) și Jonathan Swift, **Călătoriile lui Gulliver** (1949).

Eliberată din închisoare, află că soțul său murise în urma unui șir de umilințe (i se plantaseră în casă chiriși, i se luase atelierul de lucru), că nu mai avea casă, că nu mai avea

cronica literară

serviciu. Abia în 1968 reușește să înceapă să tipărească traduceri: Fr. Durrenmatt, **Făgăduiala**, **Recviem pentru romanul polițist**, cu o prefață de N. Balotă (1968), **Macnoir cel orb**, **Povestiri canadiene** (1970), **Înțelegând zăpada**, antologie a poezilor canadieni de limbă engleză (1977), **Lirică americană contemporană** (1980), **Steaua Marilor Lacuri**, **45 de poeți canadieni de limbă franceză** (1981), acestea trei din urmă în colaborare cu Virgil Teodorescu; Nicolas Catanoy, **Valum Olum**, cântecele și proverbele indienilor din America de Nord (1981), Ezra Pound, **Cantos**, prefață Vasile Nicolescu (1982), ambele traduceri iarăși în colaborare cu Virgil Teodorescu, Marin Sorescu, **Symmetries** (Toronto, 1982, în colaborare cu J.R. Colombo); John Robert, **Poeme** (1983), Alexandre Ampros, **Cânt solar** (1987), în colaborare cu Virgil Teodorescu; A.R. Ammons, **Poeme** (1991), D.H. Lawrence, **Apărarea Lady-ii Chatterley** (1993), Ch. Perrault, **Frumoasa din pădurea adormită** (1995). Ca traducătoare s-a încumetat să traducă în românește și scrieri foarte dificile, cum este poezia, de mare varietate tematică și stilistică, a lui Ezra Pound, eruditul, filosoful, esteticianul, poetul a cărui operă abundă de referiri la Confucius, Homer, Ovidiu, Dante, poezie care traversează spații și civilizații din cele mai diverse. Este semnificativ și faptul că, deși înainte cu câțiva ani apăruse un volum de traduceri mai cuprinzător din poezia lui Pound, semnat de Ion Carai, cei doi traducători, Petronela Negoșanu și Virgil Teodorescu vin cu propunerea lor. În fine, aceasta a alcătuit și o ediție din opera lui Aurel P. Bănuț, **Scrieri** (1974), opțiune a semnatarei ediției.

S-a stins din viață la 10 august 2001 și a fost înmormântată la Viștea (Făgăraș).

În travesti, „fiction“

augustin sandu

Cred că de la regretatul Teodor Mazilu n-am mai avut parte de lectura unei proze umoristico-satirice în integrala accepțiune a termenilor. De aceea ne tot întoarcem la Caragiale, la **Tablete din țara de Kutu** a lui Arghezi, la epigramele lui Cincinat Pavelescu, cu vitriolanta lor aciditate copios împoșcată peste năravurile și moravurile nu numai din vremea lor! Or, iată că - după destule căutări prin librării - am găsit o carte surpriză: **Captiv în regatul celor două coroane**. Am citit-o pe nerăsuflăte, răsând în hohote. Căci scriitura densă, concentrată (fără diluții filosofarde, nici componente edulcorări!), spirituală în grad înalt, cu trimiteri și aluzii contingente în egală măsură literaturii-psihologiei-esteticii-sociologiei, captează total atenția. Nici urmă de previzionări oraculare, de sentințe cu alură de aforism; nici pic de aplecare pedagogică din categoria verbiajului didactic curent (mai cu

galaxia cărților

seamă în mediul școlar), nicăieri o silabă din limbuția retorică ori fudula suficiență; nici pomeneală de ermetism căutat și căznit cu lumânarea. Ca sub o miraculoasă lupă, înveșmântarea fabulistică se dezghioacă sub ochii cititorului inteligent și cu mintea necontaminată de clișee, cultivat, preocupat de realitatea socială a tranziției în care i-a fost dat să viețuiască; pagină după pagină, parcurge un drum cu multe meandre, întâlnind mereu repere în stare să-i orienteze corect demersul (fără a se debusola ori a cădea victimă cine știe cărei anomalii magnetice direcționată perfid din vreo enclavă politică).

Scriere obiectivă, denotând ascuțită observație, completată cu comentariul judicios și pertinent, logic în înlanțuirea cursivă și coerentă a silogismelor subiacente. Nu lipsesc șocurile paradoxurilor, invitând și la meditație, spre a savura subtilitatea enunțurilor. De la pagina 1 până la fila 154 - în

josul căreia se citește nostima (și plina de tâlc!) inscripție: „în SFÂRȘIT!“; vizualizezi imagini dintr-o „acva forte“ reflectând cu deosebită expresivitate vremea noastră, decupată filmic într-un caleidoscop atât de divers care va să focalizeze (cine știe când?) într-un tablou generator de unanime împliniri și satisfacții; onorându-se, fără amendamente, demnitatea de om la înălțimea civilizației și culturii moderne europene.

Oare cine să fie chirurgul acesta - cu statut profesional de virtuoz -, care operează cu extremă abilitate asupra pestrițului nostru „corpus“ social? Cine taie și asepticizează, vânează viruși primejdioși, respinge clonarea arbitrară, ca și grefa lipită cu scoci? Cum de urmărește raportul ideal între celule albe și cele roșii din sânge, atent să curme orice tentativă de metastază? Cine a izbutit ca, în travestiul ficțiunii, să nu neantizeze ori să estompeze permisiv mișcarea browniană a realității de fiecare zi? De ce, oare, să fi refuzat atracția viitorologiei (proprie „Science-Fiction“-ului declarat) cu anticiparea departe în ce o să fie (dacă va fi, dincolo de imaginația unui H.G. Wells ori Stanislas Lem)? Ce l-o fi determinat să rămână ancorat în prezentul în bulversantă (adesea) dinamică, depășind factologia ziaristicii mediocre în favoarea prozei literare de aleasă înută? Mai demult, însă, autorul - Mihai Sipoș - încheiase statornic mariaj cu satira și umorul.

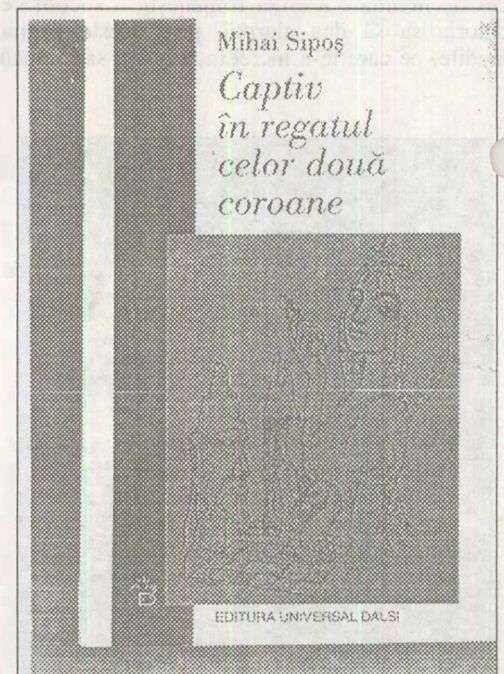
De pe când era reporter în redacția cotidianului „Informația Bucureștiului“. Scria și publica în ziarul acesta care se citea cu sufletul la gură până și în tramvai și în autobuz. Nu era foileton semnat M. Sipoș care să scape cititorilor; poate că nu de puține ori chiar cu el se începea lectura! Pentru că Sipoș atesta nu numai talent, ci și ochi de Argus iscoditor al societății. Adevărat: îi lipseau vehemența, flacăra justițiară, curajul de a stigmatiza felurite rele care bântuiau Bucureștiul epocii. Dar dispunea de diplomația subtilă de a lăsa să se înțeleagă, din rândurile prozei sale publicistice (iscată din solul... și subsolul Capitalei!), ceea ce voia să spună. Căci el - ca și destui mânăitori verși ai condeiului - nu se născuse cu vocația de martir. Oricum, în redacție colegii se adunau ciotcă și izbucneau în nestăpânite hohote de răs citindu-i cu glas tare slova tipărită.

Dacă felurite apăsări n-ar fi silit curajul și

îndrăzneala să se ascundă precum, Sipoș s-ar fi dovedit un pamfletar de mâna-ntâi, urmând - desigur, la altă scară axiologică - exemplaritatea lui N.D. Cocea și Pamfil Șeicaru. Așa că - fără exagerare ori insolent teribilism! - putea fi situat în galeria unor foiletoniști de marcă precum Dominic Zaslavski și Pierre Daninos, Hašek ori Chaucer și Nușici, în stilul - unicat al neuitatului Toma Caragiu.

Felicitări Editurii Universal Dalsi care a tipărit în excelențe condiții grafice această carte despre care mult regretata publicistă și scriitoare Anda Raicu scria: „Chiar dacă stă și ea ascunsă în falduri de timiditate și modestie, trebuie să existe pe undeva o zână bună a celor care vin mai târziu, înveșmântați în hainele adesea ponosite ale talentului adevărat...“.

Tot Anda Raicu, se referă la altă creație a lui Mihai Sipoș: „A stat... volumul său **Ifose de lut**, o splendidă satiră a labirintului

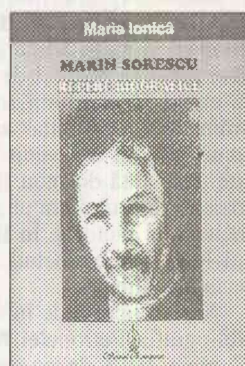

mizer în care am orbecăit, carte care nici azi (Anno Domini 2004!), din motive d'neînțeles, nu a văzut lumina tiparului...“ Se va găsi, oare, un editor inteligent - receptiv, priceput - manager autentic, care să publice și volumul acesta? I-aș dori să demonstreze calități de zeu inspirat, care să-și confirme astfel vocația, distinsă cu trofeul succesului măsurat și prin încurajatoare calcule financiare. Cine va răspunde „Prezent! Sunt pe fază!“?

1) Marin Sorescu
- un eu creator
în ipostaze
daimonice
(Maria Ionică),
Editura Scrisul
Românesc

2) Marin Sorescu
- Repere
biografice
(Maria Ionică),
Editura
Scrisul Românesc

3) Dobândă
la uitare
(Florian Huțanu),
Editura
SINOPSIS

Peste puțin timp va avea loc Conferința Scriitorilor, un eveniment considerabil, așteptat deopotrivă de membrii mai vârstnici, dar și de noile promoții sau de cei care-și consideră în genere perspectivele de existență în câmpul vast, dar totuși rezervat, al Literelor. Va fi un moment de răscruce, de fapt de lichidare și de schimbări radicale, hotărând soarta unei categorii intelectuale destul de anevoie de definit, deși foarte hotărât afirmată. Eu cred că se va ajunge și mai departe: la redefinirea situației scriitorilor și a literaturii în noile condiții istorice.

... Căci acestea au silit obștea scriitoricească la o reflecție asupra ei însăși, nu felurii membri de diferite vârste, care, în realitate, ar fi dorit ca lucrurile să rămână ca mai înainte și structurile până acum verificate să fie doar îmbunătățite sau puse de acord cu unele schimbări pe care le recunosc și ei. (Nu discut aici de cei mai impetuoși, care cer de pe acum desființarea Uniunii pentru că nu-i satisfac sau nu-i mai satisface de fel: nu e mai simplu și mai logic să părăsească ei o asociere profesională așa de blestemată sau de neputincioasă? Poate că întemeind ei o alta, cum s-a mai și făcut, vor feri pe aderenți de orice păcat și vor oferi un model de urmat: continuă a fi de văzut ce va ieși eventual dintr-o nouă experiență.)

Istoria a fost plină de surprize, chiar și pentru cei ce nu-i fuseseră ostili, ba așteptau schimbările cu mari speranțe.

opinii

Numai că societatea românească s-a schimbat sensibil după Eliberarea din decembrie 1989 și alegerile din decembrie 2004 au însemnat un alt mare pas hotărât: a fost atunci vorba nu de o schimbare doar de guvern, ci de una de regim: Uniunea adaptându-se la o perestroikă (precum doriseră toți retardații comuniști), nu mai e în stare să facă față noii situații: regimul a pășit hotărât pe calea liberalismului și deci a economiei de piață, concurențiale și neîngrădite, una pe care o impune visul Uniunii Europene drept unică soluție, așa că, admitând că un alt guvern, cu altă coloratură politică, va ajunge la putere, aducându-i pe foștii comuniști sau pe cei încă marcați de acest stigmat, ei nu se vor putea opune acestui curent, în nici un caz nu vor fi în stare să restabilească o stare de lucruri de care unii scriitori (dar numai unii privilegiați) au profitat.

Sinecure, pensii pentru invalidități fictive, „împrumuturi“ nerambursabile, premii copioase, cu repetiție, locații la vile rezervate vor dispărea ori s-au și redus drastic. Intervenția statului va continua, desigur, dar nu cu generozitatea necontrolată de mai înainte - în fapt, un mod de a supune, supraveghea și recompensa după voia sa pe scriitori.

Numai că prin aceasta, dar și prin teama de a nu se trezi cu nemulțumiți și inobedienți, comuniștii au exagerat pericolul și au atribuit, până la urmă au recunoscut scriitorilor un rol politic pe care ei

O mare necesară inutilitate

alexandru george

nu sunt chemați totdeauna să-l joace: vociferatori de scenă, poeți urlând pe stadioane, romancierii „curajoși“ cărora li se asigura impunitatea, autori de piese în care se aplauda câte o replică (echivocă, socotită inconvenabilă, nu mai sunt de conceput într-un regim liber). Situația artificială creată sau măcar tolerată de sus a dispărut de la sine.

Scriitorii au fost readuși în situația de producători de bunuri simbolice: produsele lor vor fi socotite într-o primă instanță o *Marfă* mai mult sau mai puțin căutată și, deci, vandabilă, interesând piața de desfacere în libera și cât mai cinsită concurență.

Desigur că Statul sau mai exact guvernul poate interveni în acest proces, urmându-și interesele sale: un ministru comunist va menține pe afiș pe Bogza sau pe Preda; unul naționalist pe Oct. Goga, Aron Cotruș sau Radu Gyr; un tip mai cinic pe Caragiale, un moralist pe Brătescu-Voinești împotriva unui M. Cărtărescu sau a Angelei Marinescu. Ceea ce le va ridica beneficiarilor cota.

Un mare bogătaş va putea ajuta sau recompensa pe unii (cum a făcut Aristide Blank cu editura sa), dar nu va putea impune și menține personaje de vitrină, glorii fabricate pe bandă, ca în comunism.

Afară de aceasta, beneficiile, meritate sau nu, vor afecta soarta celor ce scriu abia după o anumită vârstă, indiferent de precocitatea afirmării lor, ele fiind mai mult o recompensă, nu o remunerație; până atunci, nici o Uniune nu le va mai putea încuraja așteptările și întreține speranțele. Iar Statul în regim liberal, nicăieri, niciunde, nu și-a asumat acest rol, care ar face ca numărul veleitărilor să sporească nemăsurat. Nici o societate din lume nu poate prevedea și miza pe tipul abnorm care este artistul, scriitorul mai ales, când acesta se prezintă în forme extravagante sau chiar repulsive.

(Și la noi, în mica noastră Republică a Literelor, s-au înregistrat înalte recorduri imprevizibile, chiar și la Secția de Critică unii colegi ai noștri, ca doamna Adriana Iliescu sau domnul N. Manolescu, făcând copii la aproape șaptezeci de ani de viață!)

Nici un scriitor notabil de la noi din țară n-a trăit vreodată numai din scris: chiar pene ultra-productive ca M. Sadoveanu, T. Arghezi, Cezar Petrescu sau Liviu Rebreanu au avut toată viața slujbe sau venituri de bază din alte izvoare. Unii, care nu au beneficiat de popularizarea prin programele școlare, ca V. Eftimiu, I. Minulescu, E. Lovinescu, Ionel Teodoreanu, au muncit din greu, pe mai multe planuri, cu toată ușurința lor de a umple pagini cu scrisul artistic.

Numai că va surveni un alt factor cu valoare generală, afectându-i pe artiști și pe clienții lor: societatea românească va deveni mult mai bogată, căci e deja în

proces de accentuată îmbogățire. Noua burghezie, esențialmente bugetară, din păcate (cum a fost și înainte de comunism), va avea alte idealuri decât cele ale „revoluționarilor“, cu lupta lor de clasă, cu ura față de calitate și cu programele lor restrictive, cu militantisul și propagandismul lor antilibertar.

Va fi mult mai accentuat o lume a răgazului, chiar a luxului, pe care și le vor îngădui cât mai mulți, o minoritate, desigur, dar numericeste sensibil sporită față de ce e acum. Viitorii scriitori nu vor mai fi cei ce consideră viața ca o pradă, inși care debarcă în Gara de Nord cu un bagaj intelectual mai sumar decât însăși valiza de carton legată cu o sfoară.

Într-o societate mult mai cultă decât cea de dinainte de decembrie 1989 e de prevăzut că toți cultivatorii Frumosașelor Litere vor disprețui plebiscitarea și onorurile străzii sau își vor impune față de acestea multe rezerve.

Să ne gândim, așadar, la tirajele de perspectivă ale poezilor (200-300 de exemplare), ale romancierilor (2000 de exemplare), ale prozatorilor (500-1000 de exemplare), pentru ca reprezentațiile teatrale să devină o afacere de club închis, eventual organizându-se în același stil programe de recitări sau colocvii intercolegiale cu invitarea unui public avizat.

Vor fi toate acestea o „pierdere“ pentru literatura română care, oricum, înregistrează acele opere oricât de puțin citite și pe care nu le solicită „masele populare“? Iată ce n-aș risca să afirm.

Un aspect secundar (în aparență) al culturii literare românești îl constituie în ceasul de față traducerile, un fenomen care a luat amploare și a dat de lucru multor scriitori în comunism. Înainte nu era așa, tocmai pentru că societatea intelectuală românească era cel puțin bilingvă, iar cărțile puteau fi oricând cumpărate pe piața liberă. Franceza era obligatorie la cei mai tineri. În fosta monarhie austro-ungară, limba germană și mai puțin maghiara erau bine cunoscute, în Basarabia stăruind evident rusa, care încetase a mai fi un mijloc de informație. Or, după o informație dată de ultimul președinte al Uniunii noastre, jumătate din membrii ei (la căderea comunismului) aveau la activ traduceri. Ele nu te îmbogățesc, desigur, dar certifică o vocație mediatică pe care noi, românii, încercăm să ne-o revendicăm măcar pe plan politic.

Asta dacă vrem să-i găsim un rost în planul verificabil, pragmatic, căci ea ar putea marca și o vocație spre gratuitate și lux - cea mai necesară inutilitate.

Citește Ulise și plângi

I
ciocane de argint bat noaptea-n cuie
capacul sună surd a stele sparte
se chinuie țărâna să le poarte
în palma ei de frunză amăruie

tu-mi dormi în pântec prins în colți isterici
încolăcit ca fetușii în cald
lichid primordial vestind smaraldul
din ochiul neziditelor biserici

te nasc și te ador și te las iară
veciilor bogate în sentințe
și-n teamă de cuvânt crepusculară

dar nu mă consolează nici credințe
și nici speranțe-n liniștea amară
a cerului închis în matca minții

II
îmi spui că ești Iubire și timpul se prelinge
șerpește în clepsidre cu îngeri poleite
să vânture cu solzii secunde-ngrădite
în țarcul de-alabastru nisipul când se
strânge

te-aș năpădi ca iarba din stepa regăsită
să clocotească sadic amurgul în odăjdii
doar spulberând în zare
hotarul deznădejdiei
pe roibi cu șei lucioase din piele argăsită

scad anii scriși cu sânge și-n loc adun
cuvinte
răbojul scrijelindu-l cu spaima încercată
de bobul care-și plânge ființa în morminte

blazon nebun al pâinii îmi ești și nu
menirea
meru la îndemână, dar veșnic înhățată
de colții haitei puse să-și scurme
nemurirea

III
tot mai aștepti mesaje ipocrite
cu-mbălsămări de rouă cuvântată
venind din limpezimea vinovată
a muntelui pierdut printre ispii

citești doar versuri scrise de poeții
lipsiți de har, dar cu tupeu năvalnic
multiplicați de timpul lor obraznic
și-ascunși în roz lăptos precum bureții

degeaba spui că arta-i generoasă
și dă oricui măcar un drept la vis
de orb, nu-i simți trufia dușmănoasă

și-accepti să te considere proscris
doar prea târziu, dezamăgit de moarte
te bate gândul să renunți la scris

IV
de moarte canonul tăcerii mi-l curmă
pecetea uitării mi-o ia de pe buze
și vorbe duioase, păgâne, ursuze
să prindă-n poeme iubirea din urmă

când spartu-s-a-n slavă mirarea făcliei
pe ziduri de gheață-nverzindu-se ceara
în pântecul nopții urâtul cu gheara
himerei mai scurmă tămăia pustiei

plâng boabe de fosfor rozarii ostile
pe trupul prădat de străvechi scapulare
și stropi de agheasmă din clonț de acvile

de cade zăvorul din două hotare
sfințească-se locul călcat de sibile:
ureche de piatră cu scări milenare

V
livadă gândul tău în toiul nopții
vopsită-n alb cu flori de primăvară
cu luna ca o arșiță murdară
la sfat nesăbuit și viu cu morții

adânc de cer golit de pelerinii
gropași de stele-n teama-ți viscerală
ca fluturii de jar sub nicovală
opriți la zbor pe gleznele luminii

mirarea cărnii, istovită jale
în necuvânt, epifanii de gheață
pe apa de botez a urii tale

ce-ți pasă de iluzia semețată
a nemuririi puse-n cărți la calc
când pleci să dormi în iad spre dimineță?

VI
oraș cărunt cu orologii mute
în turnuri de chindie coșcovite
și sfinți de gips în nișele umbrite
sub golul răstignirilor trecute

ți-aduc să bei în mâinile rănite
destinul mării moarte cunoscute
și-un manuscris cu litere cernute
pe-aluatul deznădejdiei nedospite

tu-ți ceri osândă și-o primești adâncă
pentru păcatul de-a trimite-n lume
doar ochii morții prinși de tine încă

prin limburi verzi de ceară și-o anume
nevoie de liman mai înainte
de a porni la coasa de cuvinte

VII
obiectele își pierd conturul clasic
se-neacă în picturile rupestre
cu larva vânătorilor funeste
desfășurate-ntr-un târziu jurasic

în peșteră la noi se-nalță ruguri
săgețile de plumb când sparg himere
și-n carnea lor expusă la vedere
când putrezesc nestorși ciorchini
de struguri

beție veche, hăituială nouă
doar dragostea mai poate să întindă
pe colcăiala urii strat de rouă

doar ea în stare-i încă să pretindă
că n-am ieșit prea rău la socoteală
și-avem o lume dreaptă și reală

VIII
ce irosire în veșmântul nopții
de păsări moi țesute cu mătase
când întunericul adună-n vase
albastre de lut ars lăstarii sorții

valeria
manta-făicuțu

foșnesc pe grinduri aripi surghiunite
văzduhul cumițindu-l ca pe-o zdreanță
pe dura mărilor intoleranță
la cele vechi și încă nesfințite

păgână rugă să îngân cu valul
sub cerul îmbrăcat de cununic
și vin să picur cât e plin pocalul

să aibă tihnă dusul în pustie
ascetul plictisit de stat pe malul
credinței în sutană cenușie

IX
călare pe noaptea pur-sânge
jocheul ajunge târziu la plecarea finală
pariu s-a-nchis și-n a visului sală
desfrâul mulțimii își sfârâie seul

miroase a bălci în tribunele pline
cu nori agitați de câștigul aproape
mătasea jobenelor crapă în ape
când trăznete curg din mânușile fine

doar el, neajunsul, cu ochii lui țintă
umbrește galopul mărtoagelor sure
nu plânge, nu-l doare și nici nu cuvântă

luând în deșert voia zărilor dure
ridică doar mâna și-abisu-l descântă
să intre în legile regnului pure

X
vând pietre la răspântii clopotarii
în punji cu sigle pre-electorale
și bonuri de intrare în canale
la circul subteran fără fruntarii

grafitti porno, lubrice reclame
ademenesc spre ziduri lupi de mare
pleșuvi și tatuati din depravare
cu hărți erotice și pictograme

mai mor golani virgini în cartiere
mimând boncăluitul enigmatic
de inorog ce-n mit pereche-și cere

în herghelii de vânt ascuns dramatic
tu, martor al valorii care pierce
îți muști zăbala nechezând sălbatic

Luna mai, la români, poartă, în fiecare an, două însemne definitorii, ca două peceți de taină: una este aceea a înfloririi întru rodire, ce ni se vestește prin explozia vegetală și cortegiul floral. A doua este aceea a izbândirii întru lumină și frumusețe, ca elemente germinative ale vieții, ale triumfului acesteia asupra morții, posibilă - har Domnului -, grație jertfei lui Iisus, ce ni se vestește din istorie către atemporal prin două mari evenimente. Ambele fiind ipostazele gemene - precum zodia sub auspiciile căreia se dilată înspre eternitate -, ale izbândirii, cum spuneam. Dar ale unei izbândiri duble izvorând din simbolul magic al zilei de 9 Mai. O izbândă în plan social-național, semnificând redobândirea independenței și a libertății neamului românesc. O altă izbândă, în planul spiritual, metafizic - de care ne vom ocupa mai pe larg în cele ce urmează -, aceea a nașterii lui Lucian Blaga.

A văzut lumina zilei într-un sat ardelenesc numit Lancrăm, binecuvântat de Dumnezeu, în memorabila zi de 9 mai a anului de grație 1895, acela care avea să dea, pe durata unei întregi vieți, simboluri și spații noi, mitologice, atât gândirii filozofice, cât și poeziei românești, purtând, ca zeul Pan, sub aureola-i de sfânt damnat, blestemul orfic al Cântecului fără sfârșit, al magiei luminii și penumbrei, al misterelor și tristeții metafizice.

Până la vârsta de patru ani a fost, cum singur spune, "mut ca o lebădă". Nu a putut rosti cuvinte decât foarte rar și căznit, pe acelea ce semnificau părinții care l-au adus pe lume. Patru ani au trebuit, așadar, de miraculoasă și secretă gestație pentru ca geniul său proteic să „germineze” și să acumuleze, sub soare, sub stele și sub lună, pulsațiile cosmice și graiul sferelor celeste cărora să le dea înțelesuri tainice, fremătând de mistere și romantice năzuinți.

stop cadru

Anii tinereții i-a consacrat, în virtutea unei neistovite sete de cunoaștere, studiilor aprofundate.

Spiritul prolific și polyvalent al omului de cultură s-a manifestat în varii și numeroase domenii, cu egală strălucire.

Pe lângă virtuțile de creator erudit, consacându-se la cota cea mai înaltă ca poet și filozof al culturii, Lucian Blaga s-a exprimat plenar atât în dramaturgie, cât și în publicistică. Nu trebuie uitat că ne-a reprezentat țara, la nivel diplomatic, în anul 1938, fiind numit "trimis extraordinar și ministru plenipotențiar" al României în Portugalia. Aici este numit profesor la Catedra de Filozofia culturii, special creată pentru el.

După anul 1939, când revine în țară, devine profesor universitar de filozofie atât la Universitatea din Sibiu, cât și, ulterior, la Universitatea din Cluj. În acești ani, cât a funcționat în învățământul universitar, a strâns în jurul său și a polarizat interesul unor studenți care s-au remarcat prin opere de critică literară ori de teatru, poezie sau filozofie. Astfel a rămas în istoria literară „Grupul de la Sibiu” care l-a avut ca mentor spiritual și maestru pe Lucian Blaga, cerc intelectual constituit din nume celebre ale culturii noastre: Ioanichie Olteanu, Ovidiu Cotruș, Radu Stanca (poet și dramaturg care i-a fost câțiva ani asistent universitar), Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Balotă, Ion Negoieșcu, Eugen Todoran.

Prin creația sa poetică, dramaturgică și filozofică, dar și prin vasta sa erudiție, Blaga se consacră în contemporaneitate ca un creator

Uneltirile discrete

nicolae dorel trifu

“Soarele nu-și ascunde petele cu minciuni, ci cu un prisos de lumină”

Lucian Blaga

prolific, din familia marilor spirite enciclopedice, căreia cu îndreptățire i se adaugă.

Personalitate emblematică a culturii românești din perioada interbelică, spiritul său proteic aparține galeriei ilustre de spirite umanisto-universaliste, a unor Dimitrie Cantemir, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, George Călinescu, Tudor Vianu.

Despre volumele sale de poezie s-a pronunțat întregul spectru de vârste și valori al criticii românești și europene. Cărți de poezie purtând titluri ca: **Poemele luminii** (apărut în 1918, când poetul împlinea 23 de ani) urmându-i apoi **Pașii profetului**, **În marea trecere**, **Laudă somnului**, **La cumpăna apelor**, **La curțile dorului**, **Nebănuitele trepte**, au suscitit interesul celor mai redevabili și exigenți critici, între care amintim pe George Călinescu, Eugen Lovinescu, Vladimir Streinu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Petre Comarnescu, Edgar Papu, Constantin Ciopraga, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Alexandru Paleologu.

Opera filozofică i-a fost apreciată și comentată favorabil de Tudor Vianu, Mircea Eliade, Constantin Noica, iar în anii "socialismului biruitor" de Dumitru Ghișe, care i-a și îngrijit, cu un "Cuvânt înainte" valoroasă lucrare filozofică **Trilogia culturii**.

Dintre lucrările filozofice reprezentative, s-au remarcat în epocă: **Zări și etape**, carte ce cuprinde cugetări de o mare profunzime, precum și eseuri despre marile personalități din cultura europeană: germană, franceză, italiană, între care: Goethe, Nietzsche, Kant, Schelling, Strindberg, ca și despre "romanticii": Oken, Kepler, Malfatti, Georg Cuvier. O altă lucrare reprezentativă pentru opera filozofică blagiană este **Trilogia culturii** căreia îi urmează **Trilogia valorilor**.

Remarcabile sunt, în opera filozofică blagiană, conceptele filozofice din lucrarea **Trilogia culturii**, precum: "matricea stilistică", „spațiul mioritic", "perspectiva sofianică", "pitoresc și revelație", "duh și ornamentică", "geneza metaforei".

Din dramaturgia blagiană reprezentative sunt piesele: **Zamolxe**, **Cruciada copiilor**, **Tulburarea apelor**, **Meșterul Manole**, **Anton Pann**.

Teatrul lui Blaga, în speță drame "mitologice", își trage esența tragică din operele tragicilor elini, păstrând, spre deosebire de opera filozofică, încărcătura mistico-religioasă și mesajul ortodoxiei creștine.

Dramele bliagene au ca sorginte ideatică fondul ancestral al miturilor și legendelor românești, ale căror sensuri și mistere, întocmai ca și în poezie, poetul le sporește, remitezându-le, așa cum spune într-un vers: "Eu nu strivesc corola de minuni a lumii".

Ca poet, Lucian Blaga reprezintă pentru poezia cultă românească un deschizător de drumuri, atât prin prozodia adoptată, cât și prin magia poeziei sale, în fine, prin mesajul său poetic.

Prin conținutul său, cu substanța sa intimă,

poezia blagiană nu este una a lirismului pur, a emoției generatoare de catharsis. Poezia lui Blaga este o poezie mistică, a increatului, generatoare de tristeți metafizice, de magia transfigurării luminii în umbre și penumbre, dar și o poezie a descătușării energiilor germinative, a setei de viață, a bucuriei de a trăi.

Opera poetică blagiană conține simboluri și metafore mitice nemaîntâlnite la nici un alt poet roman clasic sau romantic, ele însele purtătoare de fioruri existențiale ori metafizice, cum ar fi entitățile mitice: "zeul Pann", simbolizând dramatica fragilitate și decrepitudine a vieții, a efemerului acesteia, "Marcele orb", "Marea trecere". Prin **Laudă somnului** poetul face elogiul "pragului", tărâmului misterelor, al visului și al reveriei.

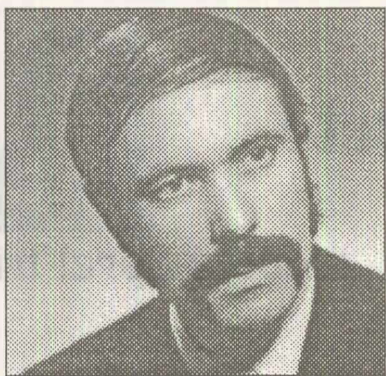
La Blaga, lumina și cântecul semnifică simboluri ale dăruirii omenești, ale dăruirii întru creație, având ca ultim scop sporirea bucuriei vieții, două polarități ale aspirațiilor sale supreme. Astfel încât, o strofă din **Suprema ardere** ne relevă câte energii latente credea poetul că sunt ascunse în lumină și cântec: "Dacă lumina ar cânta// vârsându-și puzderia// noi am vedea cum cântecul// consumă materia".

Starea poetului, ca stare de spirit, oscilează, în procesul creației, între cele două stări limită formulate și definite de Nietzsche: "apollinicul" și "dionisiacul", reprezentând corespondențele celor două stări sufletesti antinomice: optimismul și pesimismul.

Din programul estetic al poetului nu lipsese cele două coordonate esențiale ale vieții: setea de cunoaștere și iubirea. Iată cum le diferențiază, poetic, Lucian Blaga: "A cunoaște. A iubi// Înc-o dată, iar și iară// a cunoaște-nscamnă iarnă// a iubi e primăvară".

Persecutat de soartă, ca și de culturnicii vremii, scos din învățământ de comuniști, în mod samavolnic, locuind apoi într-o cămăruță de sub scara principală a Universității din Cluj, unde traducea în românește **Faust-ul** lui Goethe, Blaga nu a fost apreciat de societatea vremii sale la justa sa valoare, făcându-i-se multe nedreptăți. Când a fost propus să i se decerneze Premiul Nobel pentru literatură, vocile potrivnice, uneltirile "discrete" au plecat dinspre... români, ca și în cazul lui Nichita Stănescu. Nici că s-ar fi putut întâmpla altfel! Ar fi însemnat să ne dezicem de pârdaulnicul și mizerabilul nostru păcat ce încă, din nefericire, ne definește ca națiune.

Spiritul său însetat de frumusețe și de veșnicia despre care, într-un suprem elogiu adus satului românesc, spunea, într-o conferință din anul 1937 că "s-a născut la sat", merita, din partea posterității, în Lancrămul natal ori în fața modestei case dintre grădini, de lângă Dealul Feleacului, unde a locuit mulți ani la sânu lui Maicii Naturi, un bronz grandios, care să sune, când îl lovești cu lacrima, poetic, precum sufletul său: "O, lumea e albastră haină// în care ne cuprindem, strânși în taină// ca vara sângelui să nu se piardă// ca vraja basmului mereu să ardă".

arthur porumboiu

Ședința fusese anunțată pentru orele 13. Un freamăt ciudat bântuie în blocul nostru, bloc în general liniștit și lipsit de evenimente. Totuși, acum fiind în joc viitorul locatarilor, starea de agitație era oarecum justificată, mai ales că, atât cei din tabăra domnului Pepenea, cât și cei din tabăra domnului Frigilinte nu erau în relații prea amicale. Și, ca la orice alegeri, se făcuse ceva propagandă, iar „candidații” căutau, în zilele premergătoare, să-și arate calitățile de buni gospodari.

Fiecare își amintea, cu o anume emoție, clipa când domnul Pepenea descoperise pe casa scării un muc de țigară și făcuse din asta o *problemă*. Adică a sunat la ușa fiecărui apartament, a întrebat dacă cineva știe cam cine ar putea fuma țigări na-

cerneală proaspătă

ționale, fiindcă situația necurăteniei trebuie curmată din fașă, altfel, măi omule, zicea proprietarului, te trezești că-ți aruncă chiar pe covorelul de la ușă cine știe ce chiștoc mizerabil sau alte murdării... Și țipase de s-au cutremurat ușile: „nu admit! Eu nu admit așa ceva!”

Nimeni însă n-a putut da relații asupra provenienței chiștocului, dar asta nu înseamnă că popularitatea domnului Pepenea n-a crescut în mod considerabil...

Văzându-se oarecum pus în umbră, domnul *Frigilinte* a trecut la o inspecție și mai amănunțită. A luat treaptă cu treaptă, s-a zgâit pe pereți, a dat cu o cârpă albă pe pervazuri și-a descoperit „praf neșters de săptămâni de zile, adevărată *crimă*”, a zis, și când se considera că, totuși, metoda sa, deși mai pedantă, n-a ridicat interesul locatarilor la nivelul celui produs de domnul Pepenea, tocmai atunci a descoperit *musca* aceea strivită pe o margine de fereastră, fapt ce i-a permis să țipe isteric și să ceară, cu insistență, darea afară a femeii de serviciu, care, „vedeți și Dumneavoastră, ne *infectează* cu neglijențele ei, ne duce la ruină sănătatea”. Câțiva din grupa sa au considerat ultima frază magnifică și au aplaudat frenetic. Așa stând lucrurile, lupta dintre cei doi devenise crâncenă, de nesuportat.

La ora anunțată ne-am adunat cu toții pe hol la *patru*, iar domnul Neagu, care-i un fel de înțelept al blocului nostru (are părul alb), a-nceput discuția anunțând că

Șeful de scară

alegera unui *șef de scară* a devenit o problemă axială fără de care nu mai putea avea siguranța și liniștea de care avem nevoie acută. Nimeni n-a aplaudat. Apoi, domnul Neagu a zis:

- Cine-i pentru Pepenea?

S-au ridicat mâini din tabăra Pepenea. Nu întrunesc majoritatea, a spus domnul Neagu.

- Cine-i pentru Frigilinte?

S-au ridicat mâini din tabăra adversă, dar din nou s-a constatat că nu există *majoritate plus unul*. Și s-a mai observat că profesorul Vasilescu Mircea, mecanicul Stănilă și subsemnatul nu ridicau mâinile pentru unul, nici pentru altul.

- Ce-nseamnă asta? a urlat furibund Pepenea. Sunteți neutri?!

- Nu-i influența! a urlat, la rândul-i, Frigilinte. Să hotărască singuri.

- Așa-i, a constatat și domnul Neagu.

Și iar, ca la o licitație plină de tensiune:

- Cine-i pentru Pepenea?

- Cine-i pentru Frigilinte?

Și iar mâini, și iar voci, dar nici unul nu era „adjuccat”. Cei doi, profesorul și mecanicul, s-au hotărât să voteze, dar eu în asemenea situații am nenorocitul obicei să rămân în expectativă și domnul Pepenea, congestionat, înnebunit, s-a repezit spre mine:

- De ce taci? De ce nu ridici mâna? Ești împotriva? Spune-o!

Eu continuu să tac, rumoarea crește. Domnul Neagu bate cu pumnul într-o masă imaginară, cere să se facă liniște. Pune din nou la vot. Iar se aud vociferări.

Să dăm cu *banul*, propune profesorul. Stupefacție: de ce?! Tovarăși, tovarăși, zice Neagu, suntem totuși o familie, nu se face să ne certăm sau să ajungem la metode învechite. Eu spun că-i bun și Pepenea, dar e bun și Frigilinte. Hotărâți!

Și un urlat cumplit străbate spațiul: Frigilinte!

I se răspunde cu un răcnet și mai sălbatic: Pepenea!

Eu mă prăpădesc de râs, fapt care-i face pe unii să mă creadă nebun, fiindcă problema-i *axială*, și dacă-i axială nu se poate pentru ca să răzi...

Cu ultimele eforturi, domnul Neagu reușește să potolească spiritele și să propună soluția voturilor scrise.

Se-mpart biletele. Fiecare să lase pe cine-i convine. Frencizie. Preocupări deosebite. Se numără voturile. Iese învingător Pepenea, dar tabăra lui Frigilinte strigă cu înverșunare: „Măsluire, măsluire! Nu se poate! Nu se poate!” Se mai numără încă o dată și, într-adevăr, domnul Pepenea este declarat oficial *șef de scară*.

Pe față i se citește un triumf greu de descris în cuvinte. S-ar putea compara cu

lăcomia celui care-a găsit o comoară, dar să nu fim livrești...

Ține o *cuvântare*, din care reiese faptul că fiecare va *simți* ce înseamnă un șef de scară ca el, un om de nădejde, și-n final urlă: „Nu iert nimic!” Văzându-mă zâmbind, mă atenționează: „Nu zâmbi tovarășu’ că ai să vezi!”

Și-ntr-adevăr, domnul Pepenea s-a ținut de cuvânt. Chiar în prima zi de activitate, la orele 22, îmi bate la ușă.

- Cine-i? Am treabă, nu primesc pe nimeni.

- Deschide! Sunt Pepenea.

- Pepenea?! La ora asta?!?!

- Domnule scriitor, dumneata nu dai dovadă de disciplină: unde ți-e covorașul de la ușă?

- Păi, să vedeți, domnul Pepenea, eu îl țin înăuntru, că vin indivizi străini și-l murdăresc.

- Nu-i bine! La inspecția de dimineață să-l găsec la ușă. Altfel...

Stau în dubii: să-l pun ori să nu-l pun? În cele din urmă iau hotărârea și-l pun.

În seara următoare aveam ceva mai mult de lucru și mă bucuram că e puțină liniște, când deodată aud bătăi insistente în ușă.

- Care ești, mă? Și mai du-te-n aia a mă-tii. N-am nevoie de musafiri.

Aud o voce de fată:

- Deschideți! Trebuie să vă comunic ceva important și foarte urgent.

Deschid. O fată blondă cam de vreo paispe ani.

- Ei?!

- Tata a zis că nu-i place culoarea covorașului dumneavoastră. Să-l schimbați. Altfel ia măsuri...

- Care tata? Cine-i individul’?

- Pepenea. Șeful de scară. Toată lumea îl cunoaște. Se poate să întrebați așa ceva?!

Pleacă. Rămân năuc. Stau așa câteva clipe, după care reiau lucrul. Scriu fără chef ceva și... țâraie telefonul.

- Alo, domnul scriitor?

- Da! Cine-i, mă rog?

- Sunt doamna Pepenea. Soțul meu zice să stingeți lumina, că ne terorizează, ne strică intimitatea.

- Așa a zis? Spune-i că-l bag în mă-sa și dacă mă mai deranjați, vă ia pe toți mama dracului. Înțeles?

- Nu cred că soțul meu e de acord. O să vedeți...

Și, de-atunci, domnul Pepenea nu uită să-mi dea „semne”. Săptămâna viitoare mă internez în spital. Cunosc un psihiatru. Să vedem atunci cu cine mai vorbește, la *ore mici*, domnul Pepenea.

Așteptându-i pe... critici

Scritorul are deseori vanitatea de a se considera ales, profet, cel așteptat să cuvânteze tribului.

Cel puțin o direcție a criticii ultimelor decenii i-a venit în întâmpinare, inventând o expresie cu ștaif, deoarece reclamă valoare de concept: "orizont de așteptare". Scritorul nu mai este creatorul din nimic, fiind condiționat de "baza de date" a comunității, dar își păstrează tronul, amvonul, estrada sau microfonul...

A mai intervenit o schimbare, totuși, constând în apariția unui terț personaj al scenei: criticul cu propriul său orizont de așteptare, înarmat cu teorii și concepte, vămuind plăcutul taifas al autorului cu cititorul său de

mai înainte. Nu-l mai poți îndepărta cu un zeflemisitor cuvânt adresat "criticilor mei", căci literatura și critica au devenit între timp organisme legate mai curând ca niște siameze, decât la modul gazdă/parazit. Nu ne mai putem întreba, așadar, oare cum va fi literatura de mâine, fără să ne întrebăm, deopotrivă, cum gândesc criticii care se formează în laboratoarele filologiei. Cei care citesc și scriu într-o Europă reîntegrată cultural. O primă observație prilejuită de tinerii care s-au adresat redacției noastre este aceea că lecturile recente îi încurajează să reazeze literatura în viața cetății, în vreme ce scriitorii fostelor regimuri totalitare au fost siliți să caute normalitatea în afara aberantului organism

politic. Efectul este întârziat și putem constata și la tinerii care au debutat în ultimul deceniu aceeași tendință de a se refugia într-un idiom ce le exprimă, poate, ființa individuală, dar nu în relația ei cu ființa colectivă. Retorica, mult timp disprețuită, revine sub o formă (pragmatilistică) ce pare să atragă tânărul, deoarece vizează relația limbajului cu lumea, forța lui persuasivă și transformatoare.

Revista noastră va acorda găzduire acestor tineri. Mai ales celor care, asemenea celor trei debutante, pe care le publicăm cu fragmente eseistice în acest număr, se feresc să devină (reproducem unul din citate) "profesori-papagali", mestecând teorii răsuflete și purtând în trea câtorva păginuțe interminabile liste bibliografice. Ne-a impresionat, în exercițiul uceniciei lor critice, fascinația produsă asupra lor de literatură ca o formă benefică de putere.

Redacția

Manipulare retorică în *Iuliu Cezar* de W. Shakespeare

maria drăghici

Geniul lui Shakespeare ar face posibilă nu doar o teorie exhaustivă a dramei, dar și un tratat complet de retorică. Argumentul cel mai convingător îl oferă, credem, piesa *Iuliu Cezar*, unde arta oratorică reușește să răstoarne relațiile de putere dintre rivali. Astfel, la începutul celei de a doua scene a actului al treilea, Brutus își câștigă locul primului om din stat, nu atât prin asasinarea lui Cezar, cât prin meșteșugite-i cuvinte. După ce îmbrăcase proiectul asasinării lui Cezar în culorile sacrificiului către zei, în convorbirea cu ceilalți conspiratori, reia procedeu într-un "play-back" destinat cetățenilor Romei: el și-ar fi sacrificat iubirea pentru Cezar de dragul lor, pentru a-i feri de tiranie. Înainte de a părăsi scena, are grijă să înrămeze discursul următor, al lui Antoniu, într-o relație care-i asigură hegemonia: Antoniu va vorbi grație spiritului său liberal, care i-a dictat și gestul de revoltă, și se va limita la a-l "înmormânta pe Cezar" într-un convențional epitaf, fără a se referi la conspiratori. Antoniu pare să se conformeze asimetrice relații de putere, dar, cum ordinea simbolică (a limbajului) nu este proprietatea nici unui singur individ, reușește să se sustragă scenariului stabilit de Brutus, schimbând rolurile. El îl "înmormântează pe Cezar" doar în sensul că îl îmbracă în trup semic, în cuvintele-substitut al trupului, înviindu-l astfel și restituindu-l conștiinței urbei.

ANTONIU: - *Prieteni ! Cetățeni ! Romani ! Vă rog / Să m-ascultați. Venii aici pe Cezar / Să îl îngrop, nu slavă să-i aduc. / Ce face rău un om trăiește încă / Și după moartea lui. Adesea însă / Se-ngoarpă binele cu el. Să fie / La fel cu Cezar. Prea cinstitul Brutus / De setea-i de putere vă vorbi: / Greșeala-i mare a plătit-o scump. / Venit-am să vă spun cuvântul meu / La fimerariile lui Cezar. Brutus / M-a învoit, cu ceilalți deopotrivă / Căci Brutus este un bărbat cinstit / Ca și ceilalți; toți sunt bărbați conștiți. / Mi-era prieten drept și credincios: / Dar Brutus spune că râvnea puterea. / Și Brutus este un bărbat cinstit. / Mulți prinși în lupte a adus la Roma. / Tezaurul umplându-l până-n vârful / Cu aurul răscumpărării lor. / Prin asta Cezar a răvnit puterea? / Sărmanii când zemeau, a plăns și Cezar. / Mai aspră este setea de putere. / Dar Brutus spune că râvnea puterea*

- / Și Brutus este un bărbat cinstit. / Văzut-ați toți cum i-am întins coroana / Regească de trei ori la Lupercali. / De trei ori a respins-o. E acesta / Un semn al setei de putere ? Brutus / Ne spune însă că râvnea puterea - / Și, sigur, Brutus e bărbat cinstit. / N-aduc tăgădă vorbelor lui Brutus. / Dar sunt aici cu voi să spun ce știu. / Cu toții l-ați iubit cândva pe drept. / Temei nu mai aveți să-l plângeți astăzi? / Te-ai pitulat sub frunzi de dobitoace. / O, judecată! Omul te-a pierdut. / Iertare, inima mi-a coborât / În raclă, lângă Cezar, și-n tăcere / Aștept acum la mine să se ntoarcă

Discursul lui Marc Antoniu se produce într-un moment în care sorții îi erau cu totul potrivnici, soarta era pecetluită și toate cărțile jucate. Roma părea să-și fi găsit un nou conducător în persoana lui Brutus. La început, el pare să consimtă lui Brutus și întregii mulțimi, oferindu-se să-l "îngroape", nu să-l laude pe Cezar. În felul acesta, se asigură că auditoriul îi va da șansa să vorbească, în loc să-l ia în râs de la bun început. De dragul lui Brutus, care era favoritul lor, urmau ei să-i dea ascultare. O dată ce le va fi captat atenția, va putea să dea la iveală motivele pentru care Cezar era vrednic de prețuire.

Inițial, îl numește în mod repetat pe Brutus "onorabil" și "nobil" și-i aprobă reproșul că Cezar fusese ambițios. Treptat, se introduce pe sine în scenariu, la început în calitate de prieten al lui Brutus, recunoscător pentru "învoiala" acestuia ca el să-l "înmormânteze pe Cezar", apoi "se schimbă la față", revelându-se ca prietenul lui Cezar și, în final, devine judecătorul lui Brutus. Cauza și-o susține în mod indirect, dar cu atât mai persuasiv, răsturnându-i acestuia toate argumentele

Răul atribuit lui Cezar este relativizat prin contrabalansul binelui pe care oamenii îl uită mai ușor. Fusese Cezar însetat de putere ? Dar victoriile umpluseră visteria. Fusese ambițios ? Dar refuzase de trei ori coroana etc. Presimțindu-și victoria, atacă îndrăzneț, chestionând chiar discernământul mulțimii, coborâtă în rândul dobitoacelor prin pierderea memoriei sau prin machiavelismul proleptic al "arhivei" foucaultiene: își amintesc doar ce le convine pe moment. Dacă în acel moment moartea lui Cezar le pica bine, o acceptau cu promptitudine. Dar acea moarte nu-l avantaja pe Antoniu, așa că avea să-i convingă, treptat, că nu era nici în folosul lor.

Dacă, la început, afirmația că Brutus este un

om onorabil pare o apreciere sinceră, prin repetiție, în final, nu se poate să ne mai scape ironia. Vorbitorul desfășoară o strategie fără cusur, știind cu precizie ce și când trebuie să spună. Nu comite nici o imprudență, nici un cuvânt nu e aruncat aiurea și nimic nu este rostit în plus. Brutus încercase, atât cât se pricepuse, să servească imperiul: purcesese la acțiune, chiar dacă aceasta însemnase comiterea unei crime. Antoniu nu avea nevoie de acțiune, ci doar să-i facă pe oameni să judece justetea asasinatului. El chiar îi face pe romani să creadă că sunt liberi să delibereze și să decidă cine are dreptate. Se joacă cu mințile lor, flatându-i că pot fi și obiectivi. Le induce sentimentul de neîncredere în Brutus, sugerând că lucrurile nu erau atât de simple precum le prezentase el. Ei încep numaidecât să se întrebe dacă nu ajunseseră la concluzii pripite, re-gândesc și re-analizează întreaga situație. Antoniu nu ar dori, chipurile, să-l contradică pe Brutus; face figură de cugetător care nu se lasă dus de curent, își asumă rolul conștiinței lor care îi condamnă, deoarece au uitat lucruri mai importante decât "râvna puterii". Întrebarea "Râvnit-a el puterea" devine în final retorică și abia acum realizăm sensul afirmației "Dar Brutus spune că râvnea puterea - / Și Brutus este un bărbat cinstit...". Antoniu persiflează ideea de noblețe și onoare cu care se împăuna Brutus, demas-

debut

cându-l ca pe un tip fals, care mințea pretinzând că este cinstit cu sine și cu ceilalți. Antoniu argumentează convingător că Cezar nu fusese rău precum îl crezuseră, transformându-l treptat într-un martir și făcându-i să se simtă vinovați pentru că participaseră la asasinat sau doar pentru că îi aprobaseră moartea.

Pentru Antoniu miza nu este doar o bătălie oratorică: de manipulare eficientă a mulțimii depinde propria sa viață sau, în caz de victorie, ascensiunea socială. Discursul funerar se transformă treptat în discurs politic, aproape electoral. Deliberarea antrenează două minți strălucite, însă, la sfârșitul confruntării, nu poate exista decât un singur învingător.

Consider acest fragment unic în literatură în ceea ce privește demonstrația competențelor necesare pentru a-ți atinge scopul în comunicare. Nu este vorba doar de inteligență și cultură retorică, ci și de aprecierea corectă a contextului situațional, de cunoașterea minții și comportamentului uman. Simpla manipulare a slăbiciunilor poate avea efecte asupra cursului istoric al evenimentelor, ca și asupra vieților unor oameni simpli. Toate acestea fiind învățate, nu trebuie irosite șansele, iar momentul să fie speculat la maxim.

eliana cristina ionoiaia

Bârna din ochiul patriarhal și misogin s-a îngroșat în timp, prin acumulare de stereotipuri ale feminității: inferioară intelectual, irațională, prizonieră și aptă doar în cercul strâmt al existenței domestice. Văduvită până nu demult de dreptul de proprietate, femeia trebuia să se supună, ca un sclav, tatălui sau soțului; lipsită de drepturi civice, nu-și putea decide propriul destin în mai mare măsură decât un copil.

În literatura anterioară ultimului secol, imaginea femeii varia minimal conform unei paradigme cu doi poli: candoare infantilă sau demonism: virgină sau curtezană, mamă sacrificată sau ispititoare. Nici prezența unei regine în fruntea unei națiuni nu declanșa automat o revizuire rațională a statutului celorlalte femei de cetățeni ai planului secund.

Istoria a perpetuat viziunea ciclopică și acceptarea fără discernământ a inegalității. Lumea de astăzi, a femeilor de la vârful diplomației sau chiar care nu moștenesc, ci acced, prin alegeri libere, la primul loc în stat, care pledează în cauze celebre în curțile de justiție etc., a fost creată de altă istorie: a textualității. Noua ordine a relațiilor sociale este efectul ordinii de discurs.

Femeia nu este inferioară în datul ei esențial sau ca determinare biologică, susținea Mary Wollstonecraft încă din 1790 (*Revendicarea drepturilor femeii*), ci i se atribuie un statut inferior prin educație și distribuție instituțională a rolurilor și statutului social. Dacă ar fi școlite aidoma celui alt sex, femeile ar putea concura cu bărbații cu șanse egale în arena afirmării publice. Ideea că societatea este aceea care reprimă personalitatea femeii, impunându-i sacrificiul de sine și atașamentul necondiționat la valorile domestice îi inspiră lui John Stuart Mill discursuri și inițiative parlamentare, soldate cu eșec și întâmpinate cu ironii în presă, în vreme ce Sigmund Freud și-o însușește, construind o imagine a femeii "stinghere în cultură" și consemnată la domiciliu. Ființe suferind de pe urma reprimării visurilor și dorințelor proprii, femeile devin pacienții săi favoriți. Subiect reprimat sau obiect violentat al dorinței sexuale, astenizată intelectual și anihilată sub aspectul voinței de acțiune, femeia freudiană devine un prefabricat ideal pentru universul distopic al romanului lui Aldous Huxley, *Minunata lume nouă*; o lume dominată de figura lui Ford/Freud, fondatorul unei societăți de ființe condiționate psihic la nivelul subconștientului (hipnopodie), printr-o

tehnologie născătoare de monștri. Căci, iată cum descrie Mustapha Mond, profetul lui Ford, viziunea reformatorului asupra umanității de dinaintea sa: *Lumea era plină de tați - era, de aceea, încărcată de suferință: plină de mame - așadar expusă tuturor formelor de perversiune, de la sadism la castitate; plină de frați, surori, unchi și mătuși - pradă nebuliei și sinucidului.*

În Statul Global, embrionul crește într-o eprubetă, nu în pântecul mamei, sexualitatea fiind stimulată doar de *id*, de principiul plăcerii fizice, de dorințele instinctuale. În dezumanizata societate fără părinți, neștiutoare de relațiile afective ale familiei, iubirea romantică sau filială sunt tabuizate: partenierii nu sunt suflete pereche, ci gene pereche. Clonele umane sunt educate prin hipnoză și condiționate la modul pavlovian să iubească doar pe Henry Ford, soma (drogul care induce fericire) și sexualitatea. Reproducerea pe cale artificială este limitată la cei considerați apti, aproape două treimi din femei fiind sterilizate. Terorismul de stat a eliminat liberalismul, creștinismul, etica pascaliană, artele, în cap cu Shakespeare etc., prin mijloace grotești: contaminarea culturilor, antrax, interdicție primitivă.

Lenina Crowne, singurul personaj feminin mai important din roman, angajată la Centrul Londonez de Incubare și Eugenie, este programată pentru rolul de obiect al consumului erotic. Fidelitatea față de un singur partener vreme de patru luni e considerată un delict, o sfidare a decalogului promiscuității... Epitetul "pneumatic", mai apropiat de mecanica aparatelor ei de vibromasaj decât de pneuma-suflet, este folosit frecvent cu referire la Lenina și la... scaune. Utilizarea acestui cuvânt pentru a descrie trăsăturile fizice, atât ale unei femei, cât și ale unei piese de mobilier, subliniază una din ideile tematice ale romanului, anume aceea că sexualitatea umană a fost coruptă până la pierderea deosebirii de oricare alt obiect de consum. Din perspectivă feministă, degradarea Leninei în simplă marfă reprezintă o sursă de anxietate, deoarece indică un curs posibil al societății noastre.

Societatea *Minunatei lumi noi* se deosebește de a noastră, deoarece îi lipsește dimensiunea spirituală. Ceremoniile lor religioase nu sunt decât orgii, prilejuri de a satisface dimensiunea carnală a ființei umane. Huxley a imaginat o societate care impune plăcerea senzuală, nu durerea, exprimându-și astfel temerea că umanitatea ar putea fi la fel de bine distrusă de ceea ce iubește la modul necritic. Un regim presupus să asigure bunăstare și fericire universală realizează aceste deziderate într-un mod care implică pierderea unor valori prețioase: iubirea, arta, spiritualitatea.

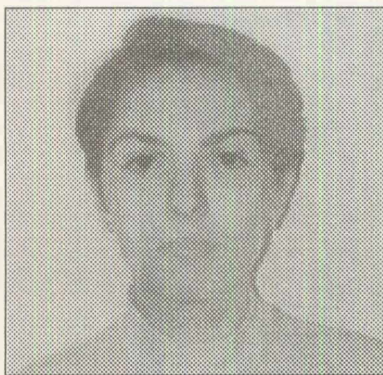
Se poate afirma că, din punctul de vedere al construcției personajelor, atât în romanele moderniste, cât și în cele postmoderne, per-

sonajul masculin este forma neutră, fără semnificativitate de gen, în vreme ce genul feminin este marcat. Un limbaj misogin, cu referiri directe la sexul personajelor feminine, aduce la un numitor comun romanul lui Huxley și *Lubita locotenentului francez*, binecunoscutul roman al lui John Fowles din anii '60. Dacă Lenina este "pneumatică", Sarah, personajul lui Fowles, ajunge, la capătul războiului personal de independență, modelul unui pictor, Dante Gabriel Rossetti, un obiect al privirii și artei masculine. Protagonista care inspire titlul romanului sfârșește la marginea societății conservatoare a epocii victoriene, dar este vorba de acea parte a periferiei care conținea germenii subversiunii: femeia de tip nou, independentă și capabilă de revoltă, și artistul. Fowles o eliberează pe Sarah din ramele stereotipe ale moralității ipocrite a vremii în numele unei filosofii a epocii lui: existențialismul. Seducătoarea și misterioasa femeie cu ilicite trăsături senzuale este o proscrisă, dar aspectul fundamental al condiției sale umane este algera: Sarah își construiește propria identitate, re-scriindu-și adevărata biografie sub forma unei ficțiuni de natură să șocheze societatea înțepenită în convenții de fier. Refuzând să joace după regulile impuse de aceasta, ea își câștigă, o dată cu ostracizarea, și libertatea.

Fowles se depărtează de serialismul lui Huxley (Lenina Crowne, Fanny Crown...), creând în Sarah reversul pozitiv al Ernestinei, un personaj care, ca și Lenina, este un produs al ingineriei sociale, conform programului virgină asexuată-soție-mamă.

Tehnologia *Minunatei lumi noi* nu-l duce pe Huxley prea departe de societatea victoriană în care instituția căsătoriei se reducea adesea la un contract ce nu includea clauza iubirii. Banii se căsătoreau cu titlul nobiliar, ca în proiectata căsătorie a lui Charles și Ernestina. Reificarea femeii înseamnă aici trecerea Ernestinei din contul bancar al tatălui în acela al soțului. În comparație cu romanul lui Huxley, inventarul tipologic al lui Fowles este mai complex, cu poziții și soluții conflictuale distribuite în finaluri alternative: Sarah și Ernestina, curtezană-mamă-ședucătoarea contra insipidei "femei pure". În vreme ce Huxley se lasă influențat de discursul sexist și șovinist al multor scriitori moderniști, Fowles îi acordă lui Sarah libertatea opțiunii: în funcție de alegerea ei, Charles este proiectat în trei scenarii diferite, ceea ce face din eroină, în final, un locuitor al autorului, "degradat" la statutul de "impresario".

Romanul postmodern se vedește mai liberal și tolerant față de diferențele de orice gen - culturale, rasiale, sexuale ...- ceea ce este, poate, și un câștig al Mișcării Feministe, ca și al deconstrucției ierarhiilor și discursului puterii în poststructuralism.

Cristina Lazăr-Niculescu

Beatrice: *Mă mir că insiști să-ți dai cu părerea, Signior Benedick, căci nimeni nu te ia în seamă.*

Benedick: *Ah, scumpa mea Doamnă Dispreț! Mai sunteți încă în viață?*

Beatrice: *Ar fi posibil să moară Disprețul câtă vreme își află în Sir Benedick hrană pe măsură? Până și curtenia se schimbă în dispreț, dacă-i ești în preajmă.*

Benedick: *Atunci are curtenia două fețe. Drept e însă că iubit sunt de toate doamnele, cu excepția voastră, și mi-ar plăcea să aflu în inimă-mi temei că nu-i de piatră, dar adevărul e că nu iubesc pe nici una.*

Beatrice: *O adevărată binecuvântare pentru femeii, căci altminteri le-ar cădea năpastă un curtezan pernicios. Hur Domnului și sângelei meu rece, că, în această privință, suntem gând la gând: mai drag mi-e să-mi aud câinele lătrând la o cioară, decât s-ascult cum îmi declară iubire un bărbat.*

Benedick: *Deie Domnul să gândești mereu astfel, altminteri s-ar alege vreun gentilom cu fața zgâriată.*

Beatrice: *Nici o zgârietură n-ar face-o mai urâtă, de-ar fi vorba de-o față ca a dumitale.*

Benedick: *Pe cinești mea, așa profesor-papagal mai rar.*

Beatrice: *O pasăre pe limba mea e de preferat unei fiare pe-a dumitale.*

Benedick: *Mi-ar plăcea să gonească și calul meu la trapul limbii voastre și fără contenire. Dar, pentru Dumnezeu, țineți-o tot așa, eu unul am isprăvit.*

Beatrice: *Totdeauna sfârșești căzând de pe-o mârșoagă. Așa te-am știut mereu.*

(W. Shakespeare, *Mult zgomot pentru nimic*, I.1.)

Viața ca joc face obiectul unei vechi controverse filosofice, încât a devenit aproape un clișeu: limbajul ca joc este însă un subiect interesant, mai ales atunci când este abordat din perspectiva pragmaticii. Wittgenstein susține că regulile care guvernează comunicarea nu cad sub incidența categoriilor de genul "adevărat", "fals", "just", "injust", ci fiecare comunitate își creează un limbaj în funcție de necesitățile indivizilor ca membri ai unui grup, echipă etc. Acesta este jocul limbii. Interlocutorii pot alege un registru, un cod, un principiu al comunicării cooperante sau o maximă de politețe, menită să armonizeze relațiile sociale. Ei pot și să le respingă, să adopte și să schimbe roluri din paradigma celor posibile în scenariul unei conversații, așa cum se întâmplă într-un joc.

Dacă poststructuralismul a absolutizat ideea limbajului ca joc ce destabilizează sensuri și identități, postmodernismul anilor '80, al conștiinței renăscute a legăturii dintre limbaj și realitate, a interdependenței dintre discursuri identitare - având ca suport noțiunile de clasă, sex, rasă etc. - și realitățile pe care

Viața ca joc - Limbajul ca joc

le generează, pare să-și fi reamintit lecția marelui Will. În *Mult zgomot pentru nimic*, cuvintele își dezvăluie potențialul fatal: calomnia o împinge pe Hero în pragul morții și, dacă eroina nu împărtășește soarta Desdemonei, aceasta se datorează faptului că... piesa nu este o tragedie, ci o tragicomedie. Cuplul în oglindă, Beatrice și Benedick, antrenează un alt tip de limbaj "fals": cel care comunică dincolo de sensul literal (locuționar), al ironiei, al jocului de cuvinte ce ascunde iubirea autentică ce-i leagă, dar își consumă potențialul distructiv în vidul retoricii, "războiul de cuvinte" fiind, în planul realității, inofensiv. Unirea lor finală este însă tot un efect al limbajului: ieșirea din ascundere a adevăratelor lor sentimente, grație intervenției unor terți binevoitori. Limbajul literal se dovedește cauza eficientă în lumea reală, ignorarea maximei de calitate (nu spune ceea ce crezi că nu e adevărat!) putând fi fatală, în vreme ce jocul retoric (comunicare la nivel ilocuționar) este inofensiv, fiind însă un test al inteligenței și inventivității interlocutorilor, un teren al afirmării personalităților puternice.

Beatrice este aceea care inițiază jocul de floretă al cuvintelor-insultă, iar Benedick adoptă numaidecât regula propusă, asumându-și toată responsabilitatea pentru consecințe.

Aspectul ludic al dialogului este evident de la bun început: Beatrice i se adresează, în aparență respectuos, cu apelativul "Signior", dar titlul este folosit în bătaie de joc, după cum dovedește insulta în sens propriu (act locuționar) ce-i urmează: *nimeni nu te ia în seamă*. Cuvintele exprimă opinia lui Beatrice că Benedick e un tip insignifiant (un act ilocuționar), că nu are nimic de spus care să intereseze auditoriul, pe care îl plictisește vorbind în dodii. Între cele două expresii verbale - *Signior* și *nimeni nu te ia în seamă* - se iscă un hiat adânc și surprinzător, căci cititorul/spectatorul nu se așteaptă la o insultă atât de gravă adresată unei persoane din lumea bună. Beatrice ține să fie pe deplin înțeleasă de interlocutor: în locul unei afirmații neutre - *Nu are sens să continui a vorbi* -, ea alege un mod de exprimare personalizat: *Mă mir că insiști să-ți dai cu părerea*, unde "mă mir" nu exprimă uimire, ci dezaprobarea faptului că Benedick, un bărbat cu vază, nu știe când trebuie să se oprească, nu realizează faptul că nu este dorit.

El răspunde la insultă prin insultă, dovedind prin aceasta că a fost puternic afectat de remarcă ei (perlocuție). I se adresează la rândul-i cu fals respect, numind-o "scumpa mea Doamnă", după care se arată surprins să o vadă în viață, sugerând vag că ar prefera contrariul: *Mai sunteți încă în viață?* Adverbul "încă" poate fi perceput ca o amenințare, în sensul că starea de lucruri s-ar putea să nu mai dureze mult, ceea ce, în contextul piesei, nu poate fi adevărat, căci Benedick o iubește pe Beatrice. "Doamna Dispreț" este un apelativ ambiguu, putând în-

semna deopotrivă "care disprețuiește" și "vrednică de dispreț". E vorba mai curând de o provocatoare situație/ discuție pe care el pare să o guste în ciuda tensiunii ce plutește în aer.

Ignorând una din regulile dialogice care pretinde ca o întrebare să fie urmată de un răspuns, Beatrice deviază cursul periculos al discuției în afara confruntării directe printr-o întrebare retorică și o generalizare ce poate echivala cu o încercare de autojustificare: *Ar fi posibil să moară Disprețul câtă vreme își află în Sir Benedick hrană pe măsură? Până și curtenia se schimbă în dispreț dacă-i ești în preajmă.*

Benedick contraatacă, negând validitatea ideii ei despre curtenie, și alege o nouă țintă: relația dintre ei doi. Asigurându-și retragerea în cochilia orgoliului propriu (*Drept e însă că iubit sunt de toate doamnele cu excepția voastră...*), el încearcă să se facă înțeles și să rezolve conflictul dintre ei printr-o afirmație cu dublu sens: acela că îi cunoaște opinia, cum că are o inimă de piatră, și acela că pretinsa acuză, ce nu a fost rostită, nu are temei, adevăratul motiv al purtării sale fiind faptul că nu iubește altă femeie.

Beatrice nu cooperează însă cu timida lui încercare de a pune capăt jocului marțial, insultându-l pe Benedick fără ocoliș. Și ea urmărește să lovească două ținte cu o singură replică: mărturisește că îi displace iubirea unui bărbat (locuție), în acest fel descurajându-l totodată pe Benedick în eventuala sa intenție de a aborda acest subiect (perlocuție).

Benedick își reorientează imediat tirul asupra firii ei impulsive, rugându-se retoric lui Dumnezeu să o mențină în această hotărâre pentru a pune la adăpost vreun gentilom suficient de nesăbuit pentru a-i curta compania. Sugerând că e capabilă de gesturi violente, Benedick pune sub semnul întrebării pretinsul ei statut de doamnă aleasă. În același timp încearcă să controleze relația dintre ei, dându-i de înțeles că nu va îngădui să fie insultat la nesfârșit. În loc să restabilească ordinea și armonia, el îi amendează însă purtarea într-un mod ofensator, care relansează sarabanda schimburilor verbale conflictuale.

Deși la nivelul sensului prim, literal, conversația pare incoerentă, cei doi parteneri comunică perfect în planul sugestiilor, al implicațiilor și efectelor scontate ale replicilor fiecăruia asupra celuilalt. Acest lucru este posibil prin raportarea la coduri supraindividuale, comune tuturor celor care aparțin unei culturi. Beatrice și Benedick își subminează reciproc reputația în lumina codurilor feudale - cavalerul celor cinci virtuți și doamna amorului curtean -, transformând jocul iubirii într-un nefiresc război al sexelor consumat pe câmpul de bătaie al dialogului ingenios, unde fiecare aspiră la putere și superioritate.

debut

nu-i mare lucru să te plimbi noaptea pe o stradă pustie

când oamenii s-au înfășurat în vizuinile lor ca în pânțele de femeie până și câinii își ling rănilor pe alei lateralnice teribilă spaima care mă apasă când ochii surprind lucrări interzise subtilă trecerea schimbarea de perspectivă reacția complexă în momentele astea nu mai sunt sigur de nimic iar viața mea capătă consistența salvelor trase la înmormântări

în locul meu nu stă decât creatura lăsată în urmă

cum ar veni conturul meu e umplut acum de tine se întâmplă ca în marile războaie când cu urlete bine planificate războinicii se aruncă unii asupra altora iar armele scânteiază ceea ce mă hăituiește se hrănește din mine să nu crezi că se poate altfel că totul ar putea fi mult mai bine forma care zguduie piatra e în mâinile mele și groaza ca un val uriaș de nisip îmi inundă gura

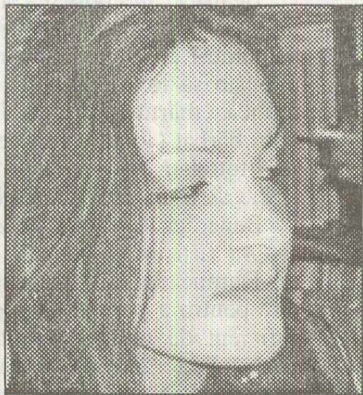
precum cerul într-o noapte senină de vară sunt privirile din umbră

când ochii ni se închid iar totul strălucește pentru o clipă gândește-te la grațioasele arcuri electrice care îți joacă sub pleoape după ce îți apeși globii cu disperare cu teama că mâine ești mai puțin mai mic și mai neputincios decât de obicei la frumusețea lor aprigă vezi și tu formele care șușotesc vezi și tu cât de bine e acolo poate că șoapta mea și-a pierdut grația poate acum e timpul tău

să nu crezi că mâinile mele se opresc vreodată din tremurul lor

îți spun acum pentru ultima dată oasele sunt mai grele decât carnea se săvârșesc faptele dorite în nopțile ceoase pe când forma care ucide ia forma câinelui stârnit atunci și numai atunci e noaptea puterii mele când colții albi se ivesc de sub buzele rânjite iar ghearele se strâng privește-mi corpul prăbușit ochii inerti așa arată omul

pe care-l iubești

oana cătălina ninu

bucureștiul prin care te plimbi fără nimic pe sub fustă

bucureștiul cu cruci albe și dumnezeu pitic lingându-și rănilor
bucureștiul decojind succesiv foițele de ceapă de pe cupola bisericii
babele chioare îmbrâncindu-și colivele pentru soldații lor roșii
morți la datorie cu darabalele atârând cuminte

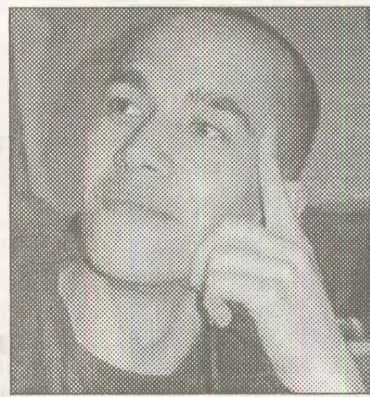
ciocăniturile ei ca pișcăturile dese și rapide pe picioare
sfântul altar se crăcănează drept pe mijloc

leasta și se crăcănează drept pe mijloc
nu poți nici măcar să arunci mâncarea uitată cu zilele în frigider
sau resturile de carne moartă uitate cu săplămănilor în tine
strângi din dinți strângi rahatul din fața ușii aprinzi lumânări

la morți pentru cei vii
ungi tocul ușii cu sânge cald de miel
în bucureștiul asta îți înșurubezi trupul ca-ntr-un somn fără vise
bucureștiul cu labe păroase se sprijină de umărul tău
bucureștiul te ține de mână și ți se face frică
cerul umed și portocaliu ți se lipește de ceafă

nu trebuie nu trebuie nicidecum să adormi

noaptea asta poți să te sufoci și să mori în somn fără măcar să o știi
lângă zidurile universității înnegrite de urină

eugen suman

să mai stăm un moment așa în aerul rece al dimineții

poate reușim să ne privim cu mai puțină milă cu mai puțin dispreț
pe mâna ta micuță noaptea și-a lăsat păianjenii negri ai somnului
iar degetele mele încearcă în zadar să îi alunge
grotesc începutul acesta de zi
grotești privirile noastre împletite deasupra răsufării
pe când întunericul încă nu și-a retras complet emisarii
dinăuntrul meu

sunt întotdeauna în spatele tău în urma lucrurilor

privirea mea pătrunzătoare luminează fiecare posibilitate
nu las nimic la voia întâmplării nu iert cu adevărat nimic
caut răul cu o determinare neînfrănată
cu o cutezanță deplină
privește cum creierul își construiește mica lui schimonoseală
ia aminte la negura din spatele ochilor la ceața din gură
pe drept îți spun că voința mea va da nume lucrurilor
iar toată larma și viața mi se vor supune cu spaimă tremur și plâns

pielea mată a orașului încrețindu-se deasupra pumnilor voștri vineți
zdrobiți sub roțile zimțate de tractor (undeva la celălalt capăt al orașului
bunica și ochii ei galbeni păpădii pufoase sclipind tăios

pe tot pământul vostru
de la independența) intri cu ghearele în masa aia compactă de întuneric
cu ochii înmănușați *vom fi singuri dragoste vom fi singuri*
în curând se va termina totul

nu trebuie nu trebuie nicidecum să adormi
coșciugul bunicii zace în mijlocul curții de câteva săptămâni bune
coșciug de un verde intens fosforescent
de câteva ori pe zi îți agăți pantalonii într-unul din cuie
te rogi de toată lumea *când o îngropăm pe bunica*
hai s-o îngropăm pe bunica
în lumina lăptoasă îți chiorăști ochii la peretele de chirpici

nimic nu poate fi mai trist decât o tocăniță de ceapă reîncălzită
și siguranța că ți-ai ratat viața tocindu-ți coatele la masa de scris
sau în fața chiuvetei din
bucătărie cu mâinile înmuiate în ciorbă pui la nimereală organe unghii
și totul seamănă c-un tablou suprarealist autentic aștepti iubita

cu masa pusă ore în
șir răzuiești sistematic pereții și blocul se năruie peste tine cu zgomotul
pungii de carton
fostnite pe sub bancă pe vremea lu' răposatu' în pungile astea

țineam bomboane tari
de mentă veneau rudele pe la noi și ne puneau să spunem
cum sunt ouăle roșii din sângele
lui cristos *păi cum să fie, cristos era pe cruce și ne înroșeam*

atât de rău că ne trimiteau dincolo la
televizor *'tu-vă cristosii mamii voastre ruj vă trebe la vârsta asta*
dar eu vedeam cum taie tata găina în fundul curții la ovidiu

mergeam la moară cu tanti mita
și rămâneam mereu în urmă ghemuită între șinele de tren
mă făceam că-mi leg șireturile
și era atâta liniște atâta liniște repetam mecanic ștergând rugina

cu colțul rochiței
aburul locomotivei trebuie să-l simt dinainte făcându-l roților
nu-l voi auzi oricum
aburul locomotivei trebuie să-l simt dinainte făcându-l roților
nu-l voi auzi oricum

Elesne de înțeles că pentru cei ce aveau să ajungă "veșnic nume fără vreme" (Vicente Alexandre), patosul armoniei echivala, altfel spus, cu cel al unei munci cotidiene fără preget, însă împătimită până la circumspecția că ea, munca ajunsă ritual, ar putea avea vreodată sfârșit. "Încrede-te în orice zi de har./ Căci ea ne întărește fie doar/ La gândul morții, muncii îi dă rost (...)/ Iar dacă astăzi nu e, ieri a fost", mesajul acestor versuri ale lui John Mansefield consună cu superba "proză" a jertfelnicei îndărătniciei a lui Pliniu cel Bătrân care, în pofida groaznicei amenințări a Vezuviului în erupție, stătea neclintit întru a termina ultimile pagini ale *Geografiei* sale. Genialul arhitect spaniol Gaudi puse ultima piatră în clopotnița "Porții Nașterii" (!) cu câteva ore înainte de-a ajunge la... porțile morții... "ca și cum, intrând în eterna împărăție, ar fi încununat, cu un ultim gest, viața" (Francese Pujols). În primul război mondial, tânărul savant francez Gauthiot, ce era și autorul gramaticii sogdiane, a fost ucis de un glonte în timp ce scria o recenzie în limba germană (rețineți: lupta contra nemților, însă nu confunda cultura cu politica soldafonizatânsă; se întâmpla o dramă ce nu depindea de scriitorii, unul dintre care a fost și Apollinaire-tunaru, care, într-un poem, înfățișa astfel absurda-i situație: "Am bombardat tranșeca Goethe/ Am tras și în tranșeca Nietzsche/ Hotărât nu respect nici o glorie"). Ridică cu forța de legionari, Nicolae Iorga îi spune soției: "Aveți grijă de fișele pentru *Istoriografie*". (Lucra la *Istoria universală*.) Tot ilustrul nostru savant făcuse următoarea remarcă subtil-ironică: "E ciudat cum se pot gândi oamenii la moarte, când e atâta de făcut în viață", această sterilă îndeletnicire impacientată în fața abisului trezindu-i neobositului lup de bibliotecă o altă interogație legitimă: "De ce odihni înainte de moarte, când te așteaptă cea de după moarte?"

În *Jurnalul de la Păltiniș*, Gabriel Liiceanu povestește cum, aducând vorba despre cei șaptezeci de ani pe care îi împlinesc magistrul Constantin Noica și întrebându-l ce mai vede, după această

istorie literară

vârșă, înainte, se pomeni că i se reproșează discret: "Mă întrebai ieri de ce nu încep să huzuresc, de vreme ce mi-am terminat *Tratatul*, zise savantul, ca să conchidă: "Oricum, mi-am spus că nu-mi ești bun prieten dacă mă îndemni să trândăvesc, în loc să mă pregătesc de Judecata de Apoi. La Judecata de Apoi trebuie să spui ce ai făcut, dar nu câte cărți ai scris, ci ce ai scris în ele". Pe când avea cu zece ani mai mult decât Noica, Borges făcuse următoarea remarcă: "Știu bine că am șaptezeci de ani. Pot să mor în orice clipă, dar ce pot să fac altceva decât să trăiesc și să visez?"

Însă chiar optzeci de ani durând, iese că viața omului e totuși... necuviincios (Doamne, iartă!) de scurtă. Nu-i vorbă, face el ce face pe durata ei, numai că, până la urmă, trebuie să-i dai dreptate lui Lev Tolstoi care se tânguia: "De trăit mi-au rămas, colea, câteva zile, dar de lucru aș mai avea încă pentru câteva vieți", după care bătrânul prozator croia noi planuri pentru fiecă zi așteptată, jinduită, făcând precavta remarcă: "Dacă mai trăiesc..." Nikos Kazantzakis, de asemenea, își trăia cu aviditate speranța revelației posibile în viitor, a neașteptatelor deschideri de frumuseți, exclamând: "O, de am fi în stare de o faptă mare, înainte de a muri!". Implicit, i se asocia René Char cu adagiul: "Față de moarte nu avem decât o posibilitate: să facem artă înaintea ei". (Cititorul îmi va ierta, sper, ticurile cauzate de sinonimia săracă și nevoița de a opera cu aceleași noțiuni: *moarte, neființă, clipa din urmă, momentul fatal, adio*... Cu toate că Vladimir Nabokov susținea că "moartea nu este deloc o chestiune de stil, un simplu artificiu literar, o muzicală trecere în consonanță", moartea nu are organ pentru figurile de stil, ca oricare alt fenomen "sec", steril, drastic, implacabil. De aici și numărul restrâns de calificative, concrete sau tabuistice...)

E drept că, pe marginea fatalului abis, nu toți itanii tinuseră să se arate (*neapărâți*) neapărat lănji, implacabili, cutezători și obligatorii pe schelele inspirației. Montesquieu nu-și tănuia

Lumină lină (ultima verba) (V)

„Mărturisesc că tot ce privește ultimele momente petrecute pe pământ m-a pasionat întotdeauna, cu excepția amănunțelilor dezgustătoare. Ultimele cuvinte, oricât de puțin.”

Julien Green

dezolarea, scriind în *Caiete*: "Nu mai am decât două lucruri de făcut. Primul - a ști să fiu bolnav; cel de-al doilea - a ști să mor". Altfel spus/presupus, moralistul francez se destăinuie în spiritul *Taedium vitae* (saturației vitale) sau plictisului... de moarte, precum în cazul - ca să ne reamintim - aceluși "la urma urmei, am făcut ce am putut" al lui Paul Valéry care pare a semnifica și conștiința valorii personale drept o separare a durabilului de efemer - suprem principiu ce îndreptățește strădaniile și iluziile de-o viață. Stingându-se, Swift rugă să i se citească nu cea mai apreciată operă a sa, ci *Povestea butoiului* și, ascultând-o, se uimea până la încântare: "Ah, cum e scrisă! Cum e scrisă!". Referindu-se la una din lucrările sale ce-i plăcuse nespus, expansivul autor al lui *Evgheni Oneghin* o aprecia și se autoaprecia dezarmant de familiar (îl privea direct, nu?) cu o izbucnire ce i-ar fi caracteristică mai curând unui etiopian spaniolizat, decât slavizat: "Ai, Pușkin! Ai, ai, fiu de cățea ce ești tu!". Sobru, cum îi stă bine oricărui lord autentic, chiar și în fața neantului geros, Byron îi punea la curent pe cei ce aveau urechi să audă, aflați lângă patul său de moarte: "Eu las lumii ceva de neprețuit!"

...Triste și, concomitent, frumoase mărturisiri... și toate ele - pe fundalul sonor pe care-l creează fusul cel neobosit ce toarce firul vieții în mâini de Parce. (*Toarce, Parce...*; „Pân' la zenitul flăcării de sfesnic./ Unde un fus își toarce cântul veșnic" - V. Hlebnikov.) Surprinzător, însă, ca de la sine, ajungem la aranjamente prozodice, poetice, și nu e de mirare: mulți din protagoniștii scenelor finale asupra cărora reflectăm sunt anume poeții ori, mai adevărat spus, regi printre poeți. Adică firi sensibile, delicate. Uneori, prea de tot, nu numai spiritualicește, ci și - pardon - fiziologicește. Un prim argument: se crede că Rilke a murit din cauza septicemiei provocate de înțepătura unui tandafir din buchetul pe care i-l trimisese o admiratoare, Nimet Eloui Bey. Cella Delavrancea avu ocazia s-o întâlnească pe frumoasa egipteană, îndrăgostita de odinioară, din mâinile căreia buchetul de frumuseți spinoase ajunsese în cele ale poetului austriac. Ba, mai mult: Nimet cea cu ochii migdalati avea la îndemână bilețelul pe care i-l adresase Rilke din orașul Valmont. În fărâma de celuloză scriitorul se referea anume la frumusețea florilor primite drept omagiu și, concomitent, la posibilul deznodământ tragic al destinului său, după mulțumirile de rigoare dând câteva explicații tragic-romantice: "M-a întâmpat un ghimpe al tandafirului roșu - este un semn de la dumneata. Dacă mă va ucide, voi fi fericit să-mi vină moartea de la surăsul dumitale care îmi va lumina beznă". (Ah! și Ai! pe unde s-o fi prăpăstuit acel bilețel, adevărată comoară pentru arhivarii care, din când în când, l-ar fi scos la o nouă licitație, sporindu-i mereu prețul valutar în contul morții poetului!) Nu se știe cele din urmă cuvinte pe care le-ar fi rostit Rilke în fatala zi de 25 decembrie a anului 1926. Sunt cunoscute doar ultimile pe care le-a scris în bloc notes - un poem ce se încheie cu versurile: „Totul se afundă-n grea uitare./ Iar eu în flacăra. De nimeni cunoscut.”

Deloc mai puțin gingași decât barzii se arată și unii prozatori. Dat fiind că suntem la interludiul florilor, să amintim că, la câteva secunde până la deces, Ivan Kuprin (se afla în Franța) suspină aproape *sergheiesenian*: „În Patrie, până și florile miros altfel...” (Iar Serghei Esenin - odată ce i-am adjectivizat numele - își desfăcuse vena, scriind cuvintele de final cu propriul sânge: „În viața asta a muri nu-i nou./ Dar nici să viețuiești nu-i mare noutate”. „Indignat”, nedumerit (sau doar... inspirat), Maiakovski avea să-i răspundă *post factum*

leo butnaru

(*mortem*), parafrazat: „În viața asta a muri nu-i nou./ A-ți face viața este mult mai greu”, pentru ca, până la urmă, să-și tragă și el un glonte în inimă... Apanajul delicatetei și al tandreței ar fi fost și șampania pe care o ceruse Cehov. Medicul ordonă să i se îndeplinească suferindului dorința. Anton Pavloviici luă pocalul, schiță un zâmbet straniu, spunând: „Demult nu am mai băut șampanie”. Sorbi fără grabă licoarea aurie, apoi se întoarse cu fața la perete, amuțind pentru totdeauna. Era ora trei după miezul nopții, fapt ce nu ar fi avut vreo semnificație osebită dacă, grație marilor spirite, oricare detaliu nu ar obține valențe multiple, despre care scrie în *Jurnal Green*, de unde am extras și moto-ul prezentului eseu: „Mărturisesc că tot ce privește ultimele momente petrecute pe pământ m-a pasionat întotdeauna, cu excepția amănunțelilor dezgustătoare. Ultimele cuvinte, oricât de puțin impresionante ar fi, chiar banale, dobândesc deseori un înțeles neașteptat”. Într-adevăr, câtă semnificație obține pentru noi atât de obișnuita și infinit repetata rugăciune *Tatăl nostru* după ce aflăm că, în prezența duhovnicului Măriei Sale, domnitorul Ștefan cel Mare murmură, ca ultime cuvinte ce le rosti, anume acest text sacru. (Un alt șef de stat, Napoleon, rosti și el ca într-un testament regal: „Franța, armata, Jozefina...”) Aproape de Dumnezeu se doreau și două celebrități pe care lumea le considera oarecum în răspăr ateist cu cerurile: murind la 39 de ani, Blaise Pascal rostește: „Fie ca Dumnezeu să nu mă abandoneze niciodată”, iar Stalin, din spusele fiicii sale Svetlana, rosti: „Dumnezeule...”, stingându-se într-o încăpere în care domina o mare icoană.

Încecați să surprindeți toate nuanțele constatării lui Gogol (care, de altfel, pe linia unui bunice și el român): „Ce dulce e când mori”, pentru ca, după alte câteva ore, să-și rostească doleanța isprăvirii: „O scară... O scară...”, zise și poate că ultimile reflexe ale conștiinței autorului *Sufletelor moarte* invocau legenda despre scara ce coboară din cer și pe care urcă sufletul celui neîntinat, desprinzându-se de zădărniciile lumii acesteia. Însă fiecare din noi află în simbolica scară o mulțime de semnificații, înălțătoare și ele. Or, fiecare are scara lui, ca și Anatole France care spunea: „Când îmi va bate ceasul de pe urmă, aș vrea ca Dumnezeu să mă ia de aici, din bibliotecă, de pe scărița mea sprijinită de rafturile ticsite cu cărți”.

Oameni și muritori de rând fiind, diferiți la caracter și mod de a înțelege dihotomia viață-moarte, chiar de nu suntem ingenucheați de nepuțință și umilintă în fața irezolvabilei ei aporii, desigur că nu putem rămâne eminent neclintiți, fără să ne atingă barem umbra dezolării. Cine ar putea crede că se poate rosti, cu sânge rece sau care deja prinde a se răci, calm, stoic până la indiferență, ceea ce spuse compozitorul Skreabin când simți că în față i se cască atotcuprinzătorul abis? „Iată și catastrofa”, constată renumitul artist, ca ultim acord al existenței sale dedicate muzicii. André Gide ajunge la cea din urmă bătaie de puls după ce reușește să rostească doar: „Sper să mor completamente disperat”. Disperați, adânc îndurați sunt și foarte mulți admiratori ai marilor creatori ce se trec din viață. Am zice că, atunci când se stinge un geniu sau un renumit om al spiritului, prin lume hălăduiește o durere acută. Ceva analog, dar înmii supradimensionat decât în romanul *Timuri grele* de Dickens: când doamna Gerardina trage să moară și fiul o întrebă dacă simte vreo durere, dânsa răspunde că există o suferință pe undeva prin cameră, în afara corpului ei. O simte deci cu sufletul... Totdeauna există o sfâșietoare suferință pe undeva, prin spațiu... Dar poate să fi avut dreptate Gogol care susținea că în lumea literară nu există moarte și că „morții noștri intervin în treburile noastre, acționând ca noi, cei vii”.

vasilii șukșîn:

Două scrisori

Omul se visă în satul natal. Se făcea că mergea pe malul râului. În acel loc, pe râu, se afla un zăton. Era liniște. În jur - nimeni, nici țipenie. Satul era în apropiere și-n sat părea totul mort. „Ce-i asta, nu e nimeni?” - se miră omul. Aruncă o piatră în apă. Ea se duse fără zgomot la fund. Omul mai aruncă una - mare. Piatra se scufundă fără zgomot. Pe om îl cuprinsese frica. „Ceva s-a întâmplat” - se gândi. Și se trezi. Și nu mai putu să adoarmă. Începu să-și aducă aminte. Satul... Izbele cenușii, ulița plină de praf, urzicile de sub gardul de ȳiele, găinile de pe prispă, îngrăditura povirnită... Iar dincolo de sat - stepa și dumberăvile de mestecenii. Și amurgul care își întinse vîlvătaia pe jumătate de cer. Ici-colo stau împărățiate mici lăculețe; seara apa lor e netedă-netedă, și tot amurgul se răsfrînge ca-n oglindă! E plăcut să stai pe malul acestor lacuri mici, să dai frîu liber gândurilor... Odată cu liniștea, în suflet se strecoară o afecțiune îngrijorat-gîngășă față de tot ce e pe lume. Te cuprinde o ușoară tristete, dar parcă cineva îți șoptește la ureche: așteaptă, așteaptă, prietene.

Hăt departe, spre padocuri, dispare-n galop o herghelie de cai, deasupra drumului rămîne atîrnată în văzduh o diră de colb și se menține suspendată mult timp. Și iar e liniște. Ce liniște poate fi pe pămînt!

Crepusul se stinge încet. Ca și cînd ai fi rămas singur-singurel pe lume. Și nu ți-e teamă, nu te simți stingher, ești însă foarte neliniștit...

Omul încercă să adoarmă, dar nu reuși. Se ridică încetîșor, ca să nu-și trezească soția, își puse pijamaua, se duse în altă cameră, aprinse lumina și se așeză la masă. Căzu pe gânduri.

- Fir-ar a dracului de treabă, - șopti el. - Ce-o fi asta?... Îmbătrînesc sau ce? De parcă mi-aș lua rămas bun de la toate.

Era îngrozitor de trist. Îi părea rău de ceva pînă la lacrimi. De parcă nu s-ar fi împlinit ceea ce se visase atunci, demult, pe malurile micilor și liniștitelor lacuri...

Omul - îl chema Nikolai Ivanîci - luă o foaie de hîrtie și se apucă să-i scrie unui vechi prieten.

- Prietene Ivan Semionîci! - Începu el. - Te salut! Uite, mi-a venit să-ți scriu. Mi-a apărut adineori în vis satul nostru și m-a apucat dorul. Iată că stau noaptea și scriu, ca Balzac. Mi-am amintit cum am terminat amîndoi institutul. Ții minte? Ne-am întors cu diplomă... Să petrecem pentru ultima oară în locurile natale. Ne-am gătit ca aștia... dracu' știe ca cine! Eu aveam pe mine o cămașă albă de import, tu ți-ai pus, nu-ș' de ce, un tricou marinăresc. Treceam pe uliță - doi filfizoni. Era în toiul secerișului. Mi-amintesc, ne-am întîlnit cu Minka Dokucaev, ne-am oprit, ne-am salutat. El era murdar din cap pînă-n picioare - nu i se vedeau nici ochii, nici mutra, se ducea la fierărie să dreagă un cuțit de secerătoare. Am aprins cîte o țigară. Dar de vorbit n-aveam ce vorbi. Ne-am înstrăinat nu știu cum de el. Ne-am codit cît ne-am codit, el a plecat, iar noi am ieșit din sat - ne-am dus să ne luăm rămas bun de la locurile în care cîndva am cărat căpițele, am greblat fînul, am păscut vițeei, am grăpat... Mi-am adus aminte de Minka și mi s-a făcut rușine. De ce ne-om fi gătit așa atunci? Oamenii nu mai pridgeau cu munca, iar noi ca doi trîntori... Atunci însă - nimic, de parcă așa și trebuia. N-aveam treabă, ne duceam să ne luăm rămas bun! Ce mai, eram, mă-nțelegi, cazaci zaporojeni dincolo de Dunăre! (Aluzie la o baladă ucraineană (și operetă) cu același titlu (C. Ir.))

Eu aveam în buzunar o sticlă de vin alb, tu - una de porto. Un singur pahar pentru amîndoi. Ne-am așezat pe răzor, sub mestecenii, am băut... Și ne-am apucat să ne lăudăm cît de deștepti suntem noi: am terminat institutul, am ajuns oameni. Eu am recitat niște versuri timpite, iat tu, țin minte, te-ai ridicat cu picioarele în sus și ai umblat în mîini. Iar după aceea te tot băteai cu pumnul în piept și urlai: „Îa gîndește-te numai: cine au fost părinții noștri?! Cine? Iar noi suntem ingineri!”. Am băut din nou. Și iar ne-am lăudat. Doamne, ce ne-am mai lăudat! Grozav ne mai umflam în pene că, din satul nostru, suntem primii cu studii superioare. Și-am dansat amîndoi, am cîntat... Alături era seara neseccată. Dar nouă nici nu ne păsa. Eu chiar am aruncat în lan o sticlă goală și, mi-amintesc, m-am gîndit: „O să recolteze unii cu secerătoarea, iar ea, sticla goală, o să lucească în miriște. Și cineva, să zicem, același Minka, o să se gîndească: a băut careva”. După aceea am adormit amîndoi. Ne-am trezit cînd apunea soarele. Cămașa mea de import era motolită ca o... Mă durea capul și mi-era rușine. Zbierasem, țopăisem. Tu nu te uitai în ochii mei, nici eu nu voiam să te uiți. Nu știu de ce, toate astea le țin foarte bine minte...”

- Kolea!
- Ei.
- De ce te-ai sculat?
- Așa... Culcă-te.
- Am crezut c-ai plecat undeva.
- Culcă-te și dormi.

„S-a trezit nevastă-mea. Stă lungită ca o balabustă, e grasă, iartă-mă, Doamne, pe mine păcătosul, și trăsnește de la ea ca de la o fabrică de parfumuri. Cam asta-i, Vanea. M-a cuprins, așa, un fel de tristete. Poate atunci ne-am bucurat degeaba? Uite e-au trecut de atunci... cîți să fie? Optsprezece ani? Nici n-am simțit cînd au zburat. Cu fiecare am m-am îngărășat tot mai mult. Îi reproșez nevetei, iar eu - abia încep pe ușă. Stațiuni, mă-nțelegi, sanatorii... Însă de viață, nu știu cum, n-am apucat să mă bucur. Copiii cresc, dar, sincer vorbind, mare bucurie nu-mi aduc. Ei știu azi prea multe, se cred prea deștepti, discută prea aprins despre toate. După părerea mea, noi am fost mai buni. Poate la mine asta-i o concepție bătrînească, nu știu. Dar tu ce faci? Poate-mi scrii. Că, într-o zi, ne putem trezi cu un infarct și adio. Ar trebui să ne întîlnim, hă? Măcar să ne aducem aminte, mă-nțelegi, de copilărie. Și avem amintiri destule! Că altfel, muncă și iar muncă... Toată viața muncim, iar cînd aruncăm o privire înapoi, n-avem ce vedea. Hai, găsește-ți timp să-mi scrii. Mă simt nu știu cum singur de un timp, nimeni nu m-ar înțelege ca tine. Cred că nici tu nu stai pe roze, este? Ei, ești inginer-șef, și ce mare lucru? Mă înțelegi? Bine - restaurant, muzică - de zici că-ți bate cuie-n căpăfînă - și mai ce altceva? Asta se cheamă că suntem realizați? Eh!... O să-mi aduc aminte cum coccam amîndoi noaptea cartofi la colibă, asta o să-mi încălzească sufletul. Ce bine ar fi să ne întoarcem iarăși acolo, în stepă: stăm în jurul focului, depănăm povești cu draci... Ei, Vanea, Vanea... Ce-o fi asta? Ce părere ai? Sau totu-i în regulă? Poate am făcut o ușoară schizofrenie? Ție ți se întîmplă asemenea lucruri sau nu? Da' sincer. Unde pleci la vară? În păduchioasa Gagra? Eu Gagra asta nu mai pot s-o sufăr. Dar încercă numai să caști gura că vrei să te duci să-ți revezi satul. Ți-ai găsit! Încep istericalele. Însă eu totuși aștăzi o să mă revolt, fie ce-o fi. O să plec în sat. Nu mai pot. Mergem împreună. Hai

să ne scriem și tragem o fugă. Lasă-le dracului să plece la Gagra, iar noi ne ducem în satul nostru. Că altfel parcă aș avea un bolovan pe suflet. Asta nu-i o spovedanie, pur și simplu, sufletul îmi cere. În general, Ivane, o duc binișor. S-ar părea că totu-i în regulă, la serviciu e bine, dacă nu te absoarbe uncori ceva, te cuprinde tristetea, uite ca acum, și-ți vine să le dai pe toate dracului. Ivan, scrie-mi, te rog. Am acum altă adresă - condiții mai bune! N-a fost ușor de dobîndit. Aștept, Nikolai.” Nikolai Ivanîci stinse lumina, își scoase pijamaua și se trînti lîngă trupul fierbinte al nevetei. Nu putu adormi multă vreme.

La serviciu, ca întotdeauna, Nikolai Ivanîci veni la țanc: la zece fără cinci. Proaspăt bărbierit, fres, deși capul îi vuia puțin: ieri a trebuit să ia un somnifer. Străbătea coridorul, se saluta ca de obicei, zîmbea... Și lui îi zîmbeau. Pe unul l-a oprit, l-a întrebat ceva, altul l-a întrebat pe el, el a răspuns. Răspuns scurt, inteligent. La serviciu era respectat. Drăgălașa secretară se ridică de pe scaun, surse cucuritor. Îi trecu prin minte: „Frumoasă femeie, fir-ar să fie!” De altfel, gîndul acesta îl încerca, se pare, în fiecare dimineață.

- Ei, ce avem azi?
- Deci, mai întîi: au sunat...

Au sunat, au solicitat, au cerut, au rugat, au avertizat... Sufletul o luă spre rai! Un sentiment lua locul altuia. Ba: „Ascultă! N-o să mă joc cu dumneata de-a cazacul războinic! Te previn pentru ultima oară!” Ba: „Dragule, scumpule... ce pot să fac? Gîndește-te: ce? Dacă ar depinde de mine...”. Ba: „Înțeleg, înțeleg foarte bine. Ca să nu ne angajăm peste puteri: în jurul lui douăzeci și opt. A? Bătut în cuic! Bătut în cuic, cum zice inginerul meu șef. O să depunem toate strădaniile, ca să ne ținem de cuvînt...”. Însă mai mult îi plăcea: „Ascultă! Să nu-ți închipui că suntem la brigada artistică și repetăm *Othello*. Nu te jura, cu nu-s credincios. Rugămintile dumitale nu-mi țin nici de cald, nici de frig. Eu am nevoie de ma-te-ri-al! Punct!”. Îi mai plăcea: „Ei?... Da... Și ce-i de făcut? Nici eu nu știu! Ce să fac cu referatele? Am pe birou grămezi de referate. Păi, ce, în loc de rulmenți o să pun referatele dumitale? Încearcă, poate dumneata reușești. Nu știu. Unde vrei...”

Vîrtejul treburilor l-a amețit pe Nikolai Ivanovici, el uită de scrisoarea de azi-noapte, iar dimineața, plecînd la serviciu, a luat-o cu el. Însă nu i-a ars de scrisoare. Au venit corespondenții de la ziarul regional

- Păi, iată ce e, tovarăși... Deocamdată n-avem cu ce ne lăuda în mod deosebit. Planul îl realizăm... da, însă... - patru pași pe covorul moale încolo, patru încoace, oprire în fața corespondenților, un zîmbet, zîmbetul de care s-a folosit toată viața; adversarii spun despre zîmbetul lui: „zîmbet salvator”. - Planul ca planul, însă forțe avem și pentru mult mai mult. Nu facem un secret pentru dumneavoastră că într-un viitor foarte apropiat ne gîndim să trecem ușor peste o sută zece, o sută cincisprezece. Intențio-

năm să "chimizăm" aici câte ceva: prelungim linia, fără s-o scoatem din funcțiune. Da. Calculele sunt făcute, oamenii sunt gata de luptă îndârjită - vom învinge.

A făcut câteva poze la birou, s-au dus în secție - s-au fotografiat și acolo. Numai că acolo Nikolai Ivanovici a stat de vorbă mai mult cu muncitorii și cu maiștrii. Apoi îi "predă" definitiv pe ziaștii inginerului-șef, se întoarce în birou.

- A sunat Dmitrii Vasilievici. I-am zis: e prin secții.
- Fă-mi legătura.

Convorbirea cu Dmitrii Vasilievici s-a dovedit a fi plăcută. Sufletul i s-a înveselit de-a binelea.

Primul val de vizitatori și de telefoane trecu.

- Verocika!
- Da, Nikolai Ivanici?
- Deocamdată, eu nu sunt aici. Am plecat în secție.
- Bine.

Nikolai Ivanici scoase scrisoarea scrisă noaptea trecută, o suci, o învîrti, se gîndi... și o băgă la loc în buzunar. Se apucă să scrie alta.

"Ivan Semionici! Salut, bătrîne! Mi-am adus aminte de tine și m-am gîndit să-ți scriu. Ce mai faci, cum o lucrezi? Cum îți merge cu serviciul? Ne vedem cam rar, nu e lene, fir-ar a dracului! La mine toate-s în regulă. Mă învîrt, mă succesc... Ba-l săpunesc pe vreunul, ba sunt săpunit eu - și tot așa, îi dau înainte. N-am timp să mă plictisesc. În general, îmi țin curajul. Încotro ai de gînd să te îndrepti la vară? Scrie-mi, poate ne combinăm. Am avut un gînd: să plecăm numai noi doi în satul nostru, dar știi cum se vede: nu e legat, da' scheaună. Nevestele o să facă scandal. Însă adesea mă visez în sat. Auzi, hai să mergem undeva împreună, vrei? Numai nu la Jagra, dă-o dracului. Undeva pe Volga. Tu sondează-ți jumătatea ta, iar eu pe a mea: să le îmbiem cu ocuri de tabără, cu pescuit, cu încă ceva. Ne oprim undeva, într-un sat pe malul apei, închiriem o căsuță... Hă? Iai, bătrîne! Zău că n-o să ne plictisim. Gîndește-te. Sunt într-o dispoziție bună, treburile se mișcă, copiii resc. În general, totu-i beton, cum se vede inginerul meu șef. Nu fi trist, pupul sus!

Scrie-mi la uzină - e mai bine.
Te îmbrățișez. Al tău
Nikolai."

- Verocika!
- Da, Nikolai Ivanici!
- Sunt de-acum în birou.
- Bine.

Și iar a început: "Eu nu permit!..." "Poftim! Vă salut, însă doar vă salut!", "Ei, aici trebuie să ne mai așezăm. Nu pot să aprob dintr-un zădărnici. Ne mai consultăm..."

...Seara, în timp ce se pregătea na, Nikolai Ivanici reciti în camera ambele scrisori. După ce termină, cu îndelung. Apoi aruncă în serul biroului cele două scrisori și use tare:

- Da' dracu' știe cum!
- Ce zici? - întrebă soția.
- E, nimic, vorbeam singur. Gata așa?
- Acuș o să fie gata. Ai vreo părare?
- Nu, totu-i în regulă. Dă-mi, te rog, ziarele.

Cum a murit bătrînul

Bătrînul începu să tragă încă de dimineață. Îl cuprinsese o sîrșeală chinuitoare... Se simțea slăbit cam de mult, de vreo lună, însă astăzi avea o slăbiciune aparte - o tristețe atît de mare în inimă, atît de rău se simțea, că-i venea să plîngă. Nu că l-ar fi cuprins frica, ci mirarea: nu avusese niciodată o slăbiciune atît de mare. Ba i se părea că-i luase picioarele... Încercă să miște degetele - nu, uite că le poate mișca. Ba începea să-i amorțească mîna stîngă, o mișcă - parcă n-ar avea nimic. Dar ce sîrșeală, Doamne!

Pînă la prînz a răbdat, a așteptat: poate o să-l lase, poate o să-i treacă puțin sîrșeala de la inimă - poate o să-i revină poftă să fumeze sau să bea. După aceea pricepu: asta-i moartea.

- Mamă... Auzi, mamă! - își chemă el baba. - Asta... cre' că mor.

- Domnul fie cu tine!... - exclamă bătrîna. - Zaci și scornești tot felul de...
- Mai bine m-ai coborî cumva de aici. Mi-i tare greu, - bătrînul zăcea pe cuptor. - Dă-mă jos.

- Singură n-o să pot. Să mă duc să-l chem pe Egor, hai?
- Du-te. O fi acasă?
- Adineauri se nvrîtea prin bătaură... Mă duc.

Bătrîna se îmbrăcă și ieși, lăsînd să intre în izbă un nor lăptos și înghețat.
"E belea mare să mori iarna" - gîndi bătrînul.
Sosi Egor, vecinul.

- Ger al dracului! - spuse el. - Așteaptă, nene Stepan, să mă încălzesc puțin, după aceea o să mă urc la dumneata. Să nu te răcesc. Da' ce, ți-e mai rău?
- Rău de tot, Egor. Mor.
- Ei, ce te-a apucat, așa, dintr-o dată!... Ce afîta spaimă?
- Spaimă, nespaimă - gata, s-a terminat. E ger tare?
- Vreo cinizeci de grade. - Egor își aprinse o țigară.

Iar zăpadă pe cîmp - ioc. Încearcă s-o mai adune cu tractoarele, da' n-ai ce aduna! te-a apucat, așa, dintr-o dată!
- Poate o să mai ningă.
- De-acu, încolo, n-aș crede. Ei, hai să coborîm...
Bătrîna aranjă perna pe pat, îndreptă pilota. Egor se urcă pe prichici, băgă mîinile sub trupul bătrînului.

- Ține-te de gîtul meu... Uite-așa! Da' ce ușurel te-ai făcut!...
- De-afîta zăcut...
- Afîrni cît un copil. Păi, Kolka al meu e mai greu...
L-au întins pe bătrîn pe pat, l-au învelit cu cojocul.

- Vrei, poate, să-ți răsucesc o țigară? - îi propuse Egor.
- Nu, n-am poftă. Ah, Doamne, - suspină bătrînul, - să mor taman în toilul iernii...
- Da' mai termină! - spuse Egor serios. - Încearcă să alungi gîndurile astea. - Își trase taburetul lîngă pat, se așeză - Păi, eu ce pățisem pe front! Tot așa, mă gîndeam: s-a zis cu mine. Da' doctoru' ce-mi spunea: dacă vrei să trăiești - ai să trăiești, dacă nu vrei - n-ai să trăiești. Iar io - nici nu puteam vorbi. Zac și mă gîndesc: "Da' care-i acela să nu vrea să trăiască, mă om sucit ce ești?". Așa că și dumneata - stai culcat și spune-ți în gînd: "O să trăiesc!"

Bătrînul surse șters.
- Dă-mi să trag un fum, - ceru el.
Egor i-a dat Bătrînul trase și-l înecă tusea. Tuși îndelung.
- A slăbit de tot... Fumul, oricum, i-a ajuns pînă-n burtă.
- Da' un' te doare mai tare? - întrebă bătrîna, privindu-l cu milă pe bătrîn și, nu se știe de ce, cu reproș.
- Peste tot... Tot trupul. Am o slăbiciune, o sîrșeală, de parcă mi s-ar fi scurs tot sîngele.

Tăcură toți trei.
- Hei, io o să mă cam duc, nene Stepan, - zise Egor. - Tre' să adăp vitele, să le hrănesc...

- Du-te.
- Pe seară mai trec să te văd.
- Vino.
Egor plecă
- Slăbiciunea de la ce vine? Nu mîninci, de aceea ești slăbit - observă bătrîna. - Poate să tai o găină, să fierb o supă? Proaspătă, e gustoasă tare... Hă?
Bătrînul se gîndi.
- Nu-i nevoie. Nici de mîncat n-o să mîninc și strici și găina

- Da' dă-o-ncolo de găină! Nu-mi pare rău...
- Nu-i nevoie, - spuse bătrînul încă o dată. - Mai bine dă-mi o jumă de păhărel de votcă... Poate o să-mi pună măcar un pic sîngele în mișcare.
- Să nu-ți fie mai rău...
- Nu-i nimic. Poate o să mi-l pună măcar puțin în circulație.

Bătrîna scoase din dulap o litră închisă bine cu un dop de cîrpă. În litră era cu ceva mai mult de jumătate.
- Vezi să nu-ți faci mai rău...
- Cînd ți se face de la votcă mai rău, ce-ți veni! - se

neacăji bătrînul. - Toată viața tremurați pentru ea și nu pricepeți: votca e prima doctorie. Niște tîntălăi...

- Măcar acum nu te mai burzului! - se necăji și bătrîna. - "Tîntălăi"... E cu un picior în groapă, da' tot mai bodegănește pe cineva. Doctoru' a zis că n-ai voie să te superi.
- Doctoru'... Ei nu dau voie, doctorii aștia, nici să mori, da' oamenii tot mor.

Bătrîna turnă jumătate de păhărel de votcă, i-l întinse bătrînului. Acesta sorbi și era gata să se înecă. Totul se scurse înapoi. Rămase mult timp nemișcat. Apoi vorbi anevoie:

- Nu, se vede că tre' să bei cît ți-i a bea.
Bătrîna îl privea cu amarăciune și milă. Îl privi, îl privi și pînă la urmă exclamă:

- Moșule... da' dacă, ferească Dumnezeu, chiar o să mori, ce-o să mă fac eu singură?

Bătrînul a tăcut îndelung, cu privirea ațintită în tavan. Îi era greu să vorbească. Dorea însă să vorbească cum se cuvine, amănunțit.

- Mai întii și mai întii: să-l dai în judecată pe Mișka pentru pensie alimentară. Să-i spui: "Înainte de a muri, tata a zis că trebuie s-o întreții pe mama cîte zile o avea...". Să-i spui. Iar dacă el, blestematu', nu s-o simți, dă-l în judecată pentru întreținere. Lasă rușinea deoparte, că trebuie să ai cu ce trăi. Mai bine să-i fie lui rușine. Să-i scrii Mankai să-l dea pe băiat la școală. Băiatul e deștept, știe toată **Internationala** pe de rost. Să-i spui: "Tata a zis să-l dai la carte...".
Bătrînul obosi și rămase mult timp cu ochii în tavan. Expresia feței lui era solemnă și gravă.

- Da' lu' Petka ce să-i spun? - întrebă bătrîna, ștergîndu-și lacrimile; și ea se străduia să vorbească serios și fără să plîngă.

- Petka?... Pe Petka lasă-l în pace, el însuși abia o duce de azi pe mîine.
- Poate să fac o supă? O taie Egor...
- Nu-i nevoie.
- Da' ce, ți-e mai rău?
- Tot așa. Lasă-mă să mă odihnesc puțin.

Bătrînul închise ochii și respira încet, abia auzit. Avea, într-adevăr, înfățișare de mort: l se vedea pe chip un fel de renunțare, o pace nefirească.
- Stepan! - îl strigă bătrîna.
- Mm?
- Nu sta culcat așa...
- Cum să nu stau culcat, proasto? Omul țrage să moară, iar ea - nu sta culcat așa. Da' cum să stau? În patru labe?
- S-o chem pe Miheevna să te dea cu niște mir?
- Ia mai duceți-vă voi cu!... Mi-ar fi ca o frecție la un picior de lemn... Ca să-i dai degeaba Miheevnei tale o găină... Mai bine găina aia i-o dai lui Egor - el o să-mi sape groapa. Că cine o să vrea să sape?

- S-or găsi...
- "S-or găsi". Ai să alergi pe urmă prin tot satul - cine are chef să sape pe un ger ca ăsta? E ger, nu glumă... Dacă ar fi vară!
- Da' ce vorbești așa, ce mori de-acu! Poate îți revii.
- Păi, uite-acuș îmi revin. Picioarele au început să mi se răcească... Oh, Doamne, Doamne! - Bătrînul oftă adînc. - Doamne!... mi-e greu, iartă-mă pe mine, păcătosul.

- Stepan, ține-ți firea puțin. Egor doară ți-a spus: "Alungă astfel de gînduri".
- Ce știe el! El e sănătos ca un taur! Lui dacă-i spui: nu muri - el n-o să moară.
- Ei, atunci, te rog să mă ierți, moșule, dacă ți-am greșit cu ceva...
- Dumnezeu o să te ierte, - rosti bătrînul o frază des auzită. Ar fi vrut să mai spună ceva, ceva foarte necesar, însă începu să se uite în lături nu știu cum ciudat, se neliniști într-un fel neplăcut...

- Agnișă, - rosti el cu greu, - iartă-mă... am fost cam năbădăios... Da' pîine-i multă-multă! Ia te uită cine-i acolo în colț? Cine-i acolo?
- Unde, Stepan?
- Păi, uite!... - bătrînul se săltă în coate, aruncă o căutătură îngrozită în ungherul izbei, în cel din față - Uite-o, - zise, - uite... Șade?
Egor veni seara...

Bătrînul era lungit pe pat, cu nasul ascuțit îndreptat în sus.
Bătrîna plîngea încet la căpătîiul lui.
Egor își scoase căciula, se gîndi puțin și se închină spre icoană.

- Da, - spuse el, - a simțit-o că vine.

În românește de
Corneliu Irod

literatura lumii

geo vasile

Linia vieții spre iubire și moarte

După o interesantă carieră artistică în teatru, cinema și televiziune, distinsă cu numeroase premii de interpretare, italianca Margaret Mazzantini (n. 1961, Dublin), se dedică trup și suflet scrisului. Debutază în 1994 cu romanul *Ligheanul de zinc* (premiat cu „Selezione Campiello” și „Rapallo-Carige”). Romanul *Nu te mișca* (2002) obține premiile de anvergură națională „Strega” și „Grinzane Cavour”. Tradus în peste douăzeci de țări, inclusiv în România, își va proba vocația de bestseller, fiind vândut în peste un milion de exemplare. Cartea a fost ecranizată de regizorul Sergio Castellito (soțul romancierei), cu Penelope Cruz și Sergio Castellito în rolurile principale.

Așadar, *Nu te mișca* (Polirom, 2004, 311 p.) începe printr-un înfiorător accident de circulație; o adolescentă în comă este adusă chiar la spitalul unde lucrează tatăl ei, renumit chirurg și profesor Timoteo. Devastat de stupoare și durere, acesta își lasă colegii să încerce manevrele de resuscitare și operațiile ce se impun, el intrând definitiv în transa sau fibrilația rolului de narator. O depoziție-anamneză pe viață și pe moarte, ca o terapie de recuperare prin recurs la o dicțiune imperativă, monologică, dezlănțuită și totodată epică, analitică, poetică. Caracterizarea personajelor are loc prin implicare și transfer emoțional și, când e cazul, printr-o redutabilă obiectivare realistă în abordarea moravurilor, ambianțelor și tipologiilor, portretizate incisiv și memorabil. Forța stilistică a autoarei rezidă în vizualizarea exactă, chirurgicală și totuși mereu în răspăr, a miilor de detalii fizice, anatomice sau ținând de mediul

urban, provincial, interioare, climate. Performantă este galeria de cupluri puse sub o lupă satirică și chiar caricaturală. Fapt e că naratorul-protagonist are oroare de prezizibil și formalism, drept care le denunță ori de câte ori are ocazia, fie că e vorba de trăirile de manechin impecabil, dar iritabil, ale soției sale, Elsa, ale unor figuranți din mediile frecventate (medicale, jurnaliste, artistice), fie de propriile reacții. Sensor și justițiar al acestora, el pendulează neconștient între culpabilizare și furie, deusolare și neputință, abulie și nevroză, între luciditatea îndoliată și surparea în irațional și depresie. Timoteo se trage din mantaua străinului camusian, dar și din substanța protagoniștilor cărților unui Italo Svevo sau Alberto Moravia, gata să comită acte extreme din plictiseală, greață, indiferență și revoltă.

Stilul naratorului Timoteo este chiar omul Timoteo, obsesiv analitic și prizonier al problematizării post-eventum, hrânindu-se din anticipări, închipuiri și dezmințiri succesive ca dintr-un delirant repertoriu de erori, frustrări și mustrări de conștiință. O conștiință a păcatului și a expierii, o irepresibilă tentație a deriziunii sarcastice, inclusiv față de persoana cu care are o relație intimă de durată; deriziune în insolit tandem cu un devotament evasi religios, expresie a unei nevoi abisale de a iubi și a fi iubit. Ceea ce debutează ca o atracție morbidă, sub zodia hazardului eventual malefic, față de eterna necunoscută din bar, pe numele său Italia, ulterior alintată cu semnificativa poreclă de Buruină, are toate șansele să devină marea iubire a vieții lui Timoteo; deja copt să se sustragă habitudinilor castratoare ale soției, deja demnă de sardonicele lui dispreț, deocamdată bine disimulat.

Ca și Mersault, Timoteo se lasă mânat de partea de întuneric a ființei, spre periferia orașului și păturile sociale defavorizate, dar nu mai puțin interesante sentimental sau psihologic, astfel că descinderea lui spre locuința amantei devine un act reflex, ca o citație spre vendetă sado-maso și totodată smerenie premeditată și chiar fetișism. Adevărul e că misterioasa lui parteneră plebec se lasă (cere) sodomizată și sclavizată, acceptându-i tot cortegiul de fantasmе erotice pe care bizarul ibovnic nu și le-ar permite cu emancipata, egocentrica de nevastă-sa. Și nici aceste anateme de gelozie și lacomă ne iubire: „Spune-mi că nu e adevărat, spune-mi că numai cu mine te tăvălești și devii gri și bătrână ca un șarpe muribund, numai cu mine ai curajul să mori”.

Din obiect al unei inexplicabile ispite, Italia, considerată de cinici „de departe vulgară, de aproape urâtă”, va să devină obiect al dorinței și adorației. Îndrăgostirea lui Timoteo, cel ce n-a iubit pe nimeni, cel căruia i-a fost frică de viață, nu este străină de stilul lui inconfundabil de a prețui mai mult decât orice pe lume calități sufletești cum ar fi sinceritatea Italiei de a-și recunoaște propria condiție de intrusă umilă și disperată, dar încă dornică de a-și juca poate

cea din urmă carte a iubirii. Cu orice preț. De aceea, chirurgul-narator îndrăgostit de autenticitate crede că „viața cu Italia, în șoaptă, în izolare, era cea adevărată. Clandestină, fără orizont, speriată, dar adevărată.”

Lucrurile se complică o dată cu semnele de boală date de Italia. Însărcinată, are o desprindere de placentă. Fiind vorba de o urgență, Timo o duce chiar la spitalul în care lucrează, trecând peste teama de a cădea pradă cabalei. Avortul va avea loc ulterior, într-o clinică privată, nu înainte ca partenerii să-și facă un legământ de dragoste. Exorcizând parcă moartea nenăscutului lor copil. Coincidența romanescă vrea ca tot pe-atunci Elsa să rămână și ea gravidă cu Angela care în momentul narației are cincisprezece ani și se află între viață și moarte, monitorizată de aparate. Flash-back-urile cedează pasul relațiilor în direct. Italia rămâne din nou însărcinată. De data asta însă recurge la o țigancă pentru a-i provoca avortul, evitându-l pe Timo o bună bucată de timp. Se va infecta și călătoria sa spre locurile natale se întrerupe brusc; Timo o duce la spital în toila nopții și o operează chiar el. Era însă prea târziu ca să o mai poată salva. Septicemia s-a dovedit a fi mai tare decât devotamentul îndrăgostitului și știința medicului. Aripa fatalității îi atinsese, nu înainte ca ultimul act din această **Boemă** în versiune postmodernă să fie jucat, Timo definindu-și sentimentele într-un climax covârșitor: „O iubesc ca un cerșetor, ca un

cartea străină

lup, ca o urzică. O iubesc ca o tăietură în sticlă. O iubesc pentru că n-o iubesc decât pe ea, oasele ei, mirosul ei de femeie săracă”. Cea din urmă acuplare a amantilor avusese loc într-o grădină sub ploaia cerului liber, ca într-un vitraliu expresionist al urletului prevestitor de moarte. Conform unui simbolism indus, Margaret Mazzantini pune nefericirea personajelor și sfârșitul tragic al cărții pe seama păcatelor și promiscuității în care se complăcuseră. De la cauza la efect, moartea provocată prin avort aduce cu sine moartea copilului dorit, în acest caz, Angela, tot așa cum sfârșitul iubirii și destrămarea cuplului nu pot fi prielnice vieții, ca să nu mai vorbim de prejudecăți, bariere sociale și psihologice, traume psihice pe care nici o frunză de mușcată nu le poate vindeca.

Virtutea de căpătâi a romancierei este proteismul, atât în privința partiturii stilistice, cât mai ales în a se disimula fără cusur sub veșmintele unui narator, bărbat și-n plus și medic, simțind, iubind și suferind ca un bărbat și povestind cu bravura virilă și rigoarea chirurgului. Căruia nu-i va rămâne nimic după moartea iubitelor lui Angela, fiică, și Italia, amantă, decât să urască mișcarea care deplasează linia vieții dincolo de Styx; voise să se opună tot timpul pierderii, spunându-le *nu te mișca*.

Excelentă, fără cusur și emoționantă este versiunea semnată de Gabriela Lungu, pe care o felicităm și pentru performanta traducere a unei cărți de poezie a regretatului Ioan Flora.

ion crețu

De vorbă cu cititorii

meditații
contemporane

Foer: „Numeroase cărți admirabile nu-și găsesc un public.“

Motiv pentru care continuu să scriu.“

Merită atenție și punctul de vedere al lui Foer referitor la modul cum își concepe el personajele. Pornind de la o întrebare relativă la Oskar, un puști din *Extremely Loud*, Foer (se) explică: „Nu am petrecut timp în preajma copiilor și nu mă gândesc la Oskar ca la un amestec de copii pe care-i cunosc. Nu sunt interesat în mod deosebit să creez personaje realiste. Sunt preocupat să construiesc personaje care evocă anumite răspunsuri - totdeauna o anumită empatie. Și asta implică, foarte adesea, să fii nerealist.“

Tot mai frecvent se discută în zilele noastre despre „etnia“ scriitorului american. Bellow, de pildă, se socotea scriitor evreu-american. Adesea, răspunde Foer la provocare, sunt întrebat dacă mă consider un scriitor evreu. Nu „mă consider“ absolut de loc, susține el. Nu merg pe stradă, în drum spre „Nufărul“, gândind „sunt un autor evreu“ (mă gândesc „Oare mi s-a spus că rufele sunt gata astăzi?“). „Mulțumesc lui Dumnezeu că nu sunt atât de închipuit. Dar cine este? Ei, da, sunt evreu. Sunt scriitor. Asta înseamnă că sunt un scriitor evreu, corect? Dar sunt și miop. Și cam scund. Și amator de ping-pong. Și de alte lucruri. Ceea ce mi se pare greșit în legătură cu definiția «scriitor evreu» nu este faptul că spune un neadevăr, ci că omite multe alte lucruri care sunt adevărate.“

Este activitatea de scriitor o activitate solitară? Din contră, susține Foer, a scrie este

una dintre cele mai puțin solitare activități pe care le cunoaște. „Când lucrez, mă gândesc totdeauna la alți oameni. Asta înseamnă să scrii. Îmi imaginez cum gândesc și simt alți oameni. Cum se comportă. Cum trăiesc. Și făcând asta, iau parte la un fel de conversație - deși o conversație care nu poate fi auzită, la care nu se poate asista. Când scriu mă simt conectat. În afară de asta, câinele meu stă tot timpul cu mine când scriu.“

O observație care merită reținută în legătură cu locul care-l inspiră cel mai mult pe Foer la New York: „Parabola șoaptei de la Oyster Bar, din Grand Central Station, crede el. Domul format de tavan permite oamenilor să-și vorbească unul altuia în șoaptă la distanță de zece metri. Adânc, dedesubt, în mijlocul liniilor ferate care merg din Canada până în Florida, în centrul centrului lumii există un loc de unde se poate șopti la distanță.“

Influențele suferite de Foer ca scriitor? Greu de spus, susține acesta. Poate Vonnegut. Cu siguranță Kafka, Ovidiu, Schulz, Joseph Roth, Henry Roth, Phillip Roth...

În încheiere, un sfat pentru un scriitor debutant: „Primul meu roman a fost respins de șapte agenți literari înainte de a găsi unul dispus să-l accepte. Pe urmă a fost respins de șase editori. După care agentul meu s-a îmbolnăvit și a trebuit să caut altul. Trei dintre agenți nu s-au învrednicit să răspundă. Al patrulea și-a asumat riscul. Și a meritat. Dar cartea care a avut succes este identică celei care a fost respinsă de atâtea ori. Astfel că sfatul meu dat debutanților este să nu corelați succesul în lume cu succesul cărții pe care ați scris-o. Numeroase cărți admirabile nu-și găsesc niciodată un public. Și, pe urmă, câte dintre cărțile de pe lista de bestsellers a publicației „New York Times“ își dorește cineva să fi scris?“ Iată o întrebare pe care numeroși debutanți nu și-o pun.

Unul dintre cei mai promițători scriitori tineri de azi este, fără doar și poate, Jonathan Safran Foer, autorul unul încântător roman, *Everything is Illuminated*, prezentat pe larg în această pagină. Între timp, Foer, s-a căsătorit - cu o tânără și promițătoare scriitoare - și-și continuă cariera de romancier. Parte din obligațiile sale constă și în a sta de vorbă cu cititorii. O face în cursul turneelor de promovare, dar și pe Internet. Scriitorii, la noi, sunt retractili, preferă discreția, sunt greu de abordat. În Occident, ei fac concurență - pe bună dreptate - vipurilor din media, sport etc. Numai așa se poate face o bună politică în favoarea scrisului. Reproducem mai jos, în rezumat, conversația avută recent de Foer cu unii dintre cititorii săi.

„M-am născut la Washington, D.C., afirmă Foer, și mi-am petrecut fiecare zi de dinainte de facultate la Washington. Deși nu cunosc nici un loc ideal pentru a fi scriitor - nu am mai fost la Washington de când am început să scriu -, acest oraș poate fi un loc ideal ca să devii scriitor. Este suficient de urban pentru a oferi expunere la o mare varietate de oameni și experiențe și suficient de suburban ca să fie lent, să-ți ofere spațiu de gândire. Nu știu nici un alt loc în această țară care să prezinte un asemenea echilibru între liniște și zgomot. Și unde, având în vedere un sistem de transport în comun ale cărui linii se intersectează într-un loc unde nici un tânăr normal nu ar vrea să meargă, tinerii care nu au încă permis de conducere petrec suficient timp distrându-se. Asta explică faptul că am avut o copilărie fericită. Într-un eseu pe această temă am susținut că tristețea este, emoțional vorbind, mult mai bogată decât fericirea. „Nu este adevărat, se corectează Foer, după cum nu este adevărat că toate familiile fericite se aseamănă între ele. Fericirea este tot la fel de nuanțată și de complexă pe cât este tristețea. Foarte rău că atâtea lume consideră că a fi sumbru este interesant. Sau, și mai rău, că este necesar să fii un om serios. Oamenii cei mai serioși pe care-i cunosc sunt cei mai simpatici din câți cunosc.“

Foer nu are nici un fel de pregătire formală ca scriitor, spre deosebire de atâtea confrăți americani din zilele noastre. A urmat niște ore de scris în colegiu, mărturisește el, dar ele nu erau destinate aspiranților la gloria de scriitor, după cum un curs de psihologie nu este destinat aspiranților la profesia de psihiatru. Se înțelege de la sine că cititul și scrisul ajută carierei de scriitor. După cum ajută și alte multe lucruri pe care, în mod normal, nu le considerăm „productive“, cum ar fi discuțiile cu prietenii sau călătoria cu metroul.

După cum spuneam la început, romanul care l-a impus pe Foer este *Everything is Illuminated*. Un cititor se întreabă, și întreabă, dacă acum, după publicarea lui, Foer ar umbla la text. „Am un exemplar din roman pe care l-am dus cu mine în turneul de promovare, mărturisește Foer. Practic, fiecare pagină are corecturi. Fiecare paragraf. Am marcat mari secțiuni și am scris copios în marginea paginilor. Asta însă nu înseamnă că vreau să schimb ceva din roman. Cartea spune ceea ce am vrut să spun în acel moment. M-am schimbat. La fel și ceea ce vreau să spun.“

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Francesco Petrarca (1304-1374)

Canzoniere
CXXXIV

Pace nu-mi aflu, nici război n-aprind,
mă tem și sper; și ard și sunt de ghiță;
zac pe pământ, dar în văzduh plutind;
nimic nu strâng, dar lumea țin în brață.
Cuiva-i sunt prizonier; nu-nchis, nici mă desprind;
nici nu mă vrea, nici lațul mi-l dezvăță;
de-amor nu mor, desferecat n-am jind,
nu mă vrea viu; nici nu mă lasă-n viață.
Văd fără ochi, strig fără de limbă când
aș vrea să pier, dar ajutorul cer;
mie-mi dau ură, altcuiva-adorare.
M-alin tot în durere, răd plângând;
la fel ca-n moarte,-n viață sunt stingher;
ci pentru Voi simt, Doamnă, astă stare.

alina boboc

Andersen dramatizat (I)

Pe 2 aprilie 2005, Teatrul Național Radiofonic a prezentat, pe postul România Cultural, premiera absolută **Mătușa noastră** de Hans Christian Andersen, o povestire dramatizată. Piesa a fost reluată pe 11 aprilie, în cadrul manifestării **Ne auzim la Majestic** (un program organizat de Societatea Română de Radiodifuziune și găzduită de barul Hotelului Majestic, unde, în fiecare dimineață de luni, sunt prezentate audiții ale pieselor recent difuzate în premieră la radio, după care urmează dezbaterile), în prezența actorilor din distribuție, a unor critici de teatru și a unor personalități de la Ambasada daneză. De fapt, sărbătorirea bicentenarului autorului danez a început în toată lumea, sub denumirea **A fost odată ca niciodată**; astfel, între 2 aprilie și 6 decembrie 2005 se vor desfășura pe toate continentele manifestări multimedia de promovare a operei acestui scriitor, în scopul unei reevaluări a acesteia și pentru promovarea unei imagini mai complexe

a poetului și a povestitorului Hans Christian Andersen. De această campanie se ocupă Fundația Hans Christian Andersen 2005, înființată de Regatul Danemarcei, reprezentat de ministrul danez al culturii, de cel al economiei și afacerilor și de municipalitatea din Odense; evenimentele sunt patronate de Majestatea Sa Regina Margrethe II.

După spusele traducătoarei Sanda Socoliuc, acest spectacol propune „întâlnirea cu un text de un farmec aparte, niciodată tradus până acum în limba română”. De asemenea, sunt binevenite câteva lămuriri ale regizorului Attila Vizauer: „**Mătușa noastră** este un basm despre o femeie a cărei religie este teatrul, o poveste scrisă cu aceeași dulce tandrețe pe care o descoperim citind poveștile lui Andersen, care ne-au înfrumusețat copilăria. Mătușa ar putea fi un personaj real, pentru că astfel de oameni au existat și există printre noi. Ce frumos este să le dedici o poveste, un spectacol de teatru!”

Declarațiile actorilor din spectacol sunt foarte importante pentru înțelegerea piesei: „Joc rolul mătușii, o doamnă mai în vârstă care iubește foarte mult teatrul. Evenimentele

principale ale vieții sale erau viziunile de spectacole de teatru. Mi se pare foarte frumoasă ideea /.../ așa că nu numai că vin cu drag la Radio, dar este și un rol pe care îl simt foarte bine și pe care îmi face plăcere să-l joc. De altfel, în prima tinerețe, am jucat și în alte povestiri de Andersen” (Mariana Mișu). „Acest text este absolut încântător. E o pledoarie pentru teatru, un punct de vedere subtil, cu referire la oamenii pasionați de

thalia

teatru, indiferent de vârstă. E o piesă tandră, frumoasă” (Florin Zamfirescu). „Joc rolul unui mașinist, prieten bun cu mătușa, eroina povestirii. Radioul depozitează voci uriașe ale marilor actori/.../. Arta lor a fost un exemplu pentru noi” (Mircea Constantinescu).

* * *

Distribuția: Mariana Mișu (Mătușa), Florin Zamfirescu (Andersen), Răzvan Vasilescu (Agentul Fabs), Mircea Constantinescu (Herr Sivertsen). Traducerea și dramatizarea: Sanda Socoliuc. Regia artistică: Attila Vizauer. Redactor și producător: Domnica Țundrea. Regia de studio: Milica Creinicănu. Regia muzicală: Patricia Prundea. Regia tehnică: Luiza Mateescu.

La Cluj s-a inventat un nou menu: specialitatea casei a fost timp de zece zile (festivalul a debutat în 27 mai și s-a încheiat pe 5 iunie) filmul de cea mai bună calitate. Cinefilii au invadat cele trei cinematografe ale orașului, Republica, Victoria și Arta, precum și curtea interioară a Universității Babeș Bolyai, unde au avut loc proiecții în aer liber. Cu alte cuvinte, 24 de ore din 24, filmul a fost rege. Conform statisticilor, clujenii sunt cei mai mari consumatori de film pe cap de locuitor din România. Dar cum a arătat actuala ediție în date și cifre? Peste 90 de filme de lungmetraj, peste 40 de filme de scurtmetraj, creații cinematografice din 39 de țări, reprezentând întreg mappamondul, filme în premieră absolută, producții controversate, expoziții foto și de carte, întâlniri cu regizori și actori. Mai mult decât atât, în timpul festivalului au funcționat mai multe ateliere și workshop-uri. Este vorba de **Let's go digital**, la care au participat 15 tineri cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani, selectați din întreaga țară dintr-un număr de aproape 80 de participanți. Ei au învățat cum se face un film pe suport digital și lucrează efectiv un astfel de film, cu regizori invitați din străinătate. Ca și în anii

Cinefili din lumea întreagă veniți la TIFF!

irina budeanu

au fost prezente în festival peliculele **Vera Drake**, **Afaceri interne**, **Angels in America**, producție HBO, ultimele două, au durat fiecare câte 6 ore, **Metallica, some kind of monster**, unul dintre cele mai bune documentare ale tuturor timpurilor (povestea creării ultimului album al formației Metallica) sau proiecția filmului mut rusesc din 1924, Extraordinarele aventuri ale d-lui Vest în Țara bolșevismului, cu acompaniament live asigurat de DJ DUBase. Doi dintre cei mai controversați regizori ai momentului au fost prezenți la acest festival. Este vorba de suedezul Lukas Moodysson și americanul Todd Solondz care au participat alături de public la proiecțiile filmelor realizate de ei. **A hole in my heart** este al partrulea și cel mai radical film al lui Moodysson, o comedie grotescă și un pamflet usturător despre lipsa de moralitate a societății contemporane. Todd Solondz, cel care a șocat America cu filmele lui, a fost prezent cu lungmetrajul **Palindromes**, cu Elen Barkin în rolul principal, o poveste despre iubirea neîmpărtășită, despre iubirea interzisă, despre iubirea de sine. Seara de închidere, a adus în fața clujenilor filmul spaniolului Alejandro Amenabar, **Mar adentro**, câștigătorul de anul acesta, al Premiului Oscar pentru cel mai bun film străin. Secțiunea competițională a cuprins 12 filme, din Germania, Austria, Italia, Croația, Uruguay, Ungaria, Rusia, Danemarca, Belgia, Canada, Japonia și America. Surpriza plăcută este că la această ediție, în competiție se află și filmul lui Cristi Puiu, **Moartea domnului Lăzărescu**, recent premiat la Cannes, în secțiunea „Un certain regard”. Separat de secțiunea competițională s-a desfășurat „Zilele filmului românesc”, unde au fost incluse 8 lungmetraje (amintim, Ryna, regia Ruxandra Zenide, Blestemul ariciului, regia Dumitru Budrala, Italienele (regia

Napoleon Helms, Moștenirea lui Golfaden, regia Radu Gabrea sau Fix Alert și Eminescu versus Eminem, regizate de Florin Mungiu jr) și nouă scurtmetraje. Cristian Mungiu și-a prezentat în premieră la Cluj, după Berlin, scurtmetrajul **Turkey Girl**, care face parte din proiectul **Lost and Found**, realizat împreună cu alți cinci regizori din Europa de Est. Și pentru că orice festival care se respectă are invitați de marcă, TIFF-ul i-a adus în fața cinefililor pe marea actriță Annie Girardot și pe maestrul Gheorghe Dinică. Amândoi, au primit vineri seara, la Naționalul clujean, Premiul pentru întreaga activitate. În onoarea lor au fost proiectate filmele **Zizania** în care Annie Girardot joacă alături de Luis de Funes și Prin cenușa imperiului, cu maestrul Gheorghe Dinică Anamaria Marinca, până mai ieri, o actriță destul de puțin cunoscută - ea face parte din trupa Teatrului Bulandra -, a venit la TIFF cu serialul **Sex Traffic**, care i-a adus cel mai important premiu, care se acordă filmelor de televiziune, „BAFTA”, pentru cea mai bună actriță. O altă actriță de origine română, Alexandra Maria Lara, fiica actorului Valentin Plătăreanu, considerată vedeta cinematografului germane, a fost prezentă la festival, în calitate de membră a juriului. Ea este pentru prima oară la Cluj și a ținut să precizeze că „este impresionată de acest oraș, de oamenii lui și de energia extraordinară pe care o degajă acest festival. Voi judeca filmele cu inima, pentru că din punctul meu de vedere, cel mai important lucru într-un film este emoția pe care el reușește să ți-o transmită”. Despre premianți și ecurile pe care festivalul le-a generat în rândul criticilor și invitaților, în numărul viitor.

arta filmului

anteriori, selecția realizată de criticul Mihai Chirilov, directorul artistic al festivalului, a stat sub semnul originalității. Filmele pe care el le-a selectat, au fost premiate recent la mari festivaluri de gen din întreaga lume. Cele mai multe dintre ele au fost revoluționare, nonconformiste, șocante, fără perdea. De altfel, festivalul s-a deschis cu proiecția în premieră pe țară a filmului **Old Boy**, în regia coreeanului Park Chan-Wook, câștigător al Marelui Premiu al Juriului de la Cannes în 2004. Este povestea de-a dreptul halucinantă a unui bărbat de vârstă mijlocie, care plătește într-un mod surprinzător și violent o greșală făcută pe când era doar un adolescent. Și tot din această categorie a filmelor deloc cuminți,

Inferența sensului cuvintelor în lectura unui text scris într-o limbă străină este o practică obișnuită a fiecăruia dintre noi, din păcate însă, culpabilizată de regulile severe ale învățării limbilor străine în școală. Prin această metodă încercăm de fapt să depășim limitele cunoașterii lexicale, apelând la deducții bazate pe contextul ocurenței cuvintelor necunoscute; diversele ocurențe devin tot atâtea piste de deducție logico-semantică, mobilizând, dincolo de competența lingvistică a cititorului, competența sa discursivă și cunoștințele sale despre lume. Este vorba, bineînțeles, de un cititor activ care reacționează în fața textului și participă la construirea sensului, recurgând la orice informație din care poate extrage elemente lingvistice și discursive necesare înțelegerii. Aceasta înseamnă că orice lectură a unui text, dar mai ales a unui text într-o limbă străină, cere din partea cititorului o anumită capacitate de reflecție în stare să mobilizeze, într-

conexiunea semnelor

o formă conjugată și într-un moment adecvat, toate aceste trei tipuri de competență care ar putea să redea cu suficientă exactitate sensul textului.

Nu vrem, prin cele spuse mai sus, să negăm importanța cunoașterii lexicului unei limbi străine, doar că importanța acestei cunoașteri a fost bliniată prea mult în literatura de specialitate și este uzitată aproape exclusiv în practica predării limbilor străine. A reduce însă munca cititorului doar la o activitate de decodificare a textului „cuvânt cu cuvânt” înseamnă aproape o venerație a cuvântului din textul citit; ea face totodată ca cititorul să nu vadă și alte aspecte vitale ale textului. Faptul se datorează și preocupării excesive a specialiștilor asupra produsului lecturii și mai puțin asupra proceselor implicate în înțelegerea unui text.

Interferența sensului

mariana ploae-hanganu

În practica predării limbilor străine am folosit deseori, ca probă de examen, traducerea fără dicționar a unui text necunoscut și explicitarea felului cum s-a ajuns la atribuirea sensului în cazul unor termeni necunoscuți, focalizați. Am testat în aceste ocazii nu numai categoriile de *practised readers* și *unpractised readers*, nominalizate în literatura de specialitate, și a căror diferențiere se bazează pe competența lexicală mai mare sau mai mică a fiecăruia, dar mai interesantă mi s-a părut descoperirea pistelor de inferență ale sensului, adică modalitățile prin care cei în cauză ajungeau să atribuie anumite sensuri cuvintelor necunoscute. Prima dintre ele s-a dovedit a fi întotdeauna titlul textului care dirijează inferența sensului către un anumit sector al cunoașterii: ficțiune, știință etc.; foarte frecvente au fost de asemenea, contextul imediat de ocurență al cuvântului necunoscut și textul văzut ca unitate coerentă. Bineînțeles că am luat în calcul și posibilitatea ca unii cititori și candidați la examen în același timp să fie cunoscători ai sensului cuvintelor: în acest caz, sensul atribuit de ei cuvintelor focalizate este foarte aproape, dacă nu identic cu cel din dicționar, iar la el nu s-a ajuns printr-un proces de inferență, ci de memorizare.

Analiza în timp a rezultatelor acestor texte mi-a permis câteva observații care pot fi cu ușurință verificate în practica fiecăruia dintre noi. Mai întâi, nu e nevoie să cunoști toate cuvintele unui text pentru a atinge o bună înțelegere a lui. Parcurgând un text, cititorul alege aproape inconștient cuvintele care-i par esențiale, ceea ce înseamnă că pune deoparte altele pe care le consideră mai puțin importante pentru semnificația generală a

textului; fundamentală în acest proces este înțelegerea către ceea ce se îndreaptă textul, adică ceea ce vrea el să arate sau, cu alte cuvinte, care este valoarea lui argumentativă. Sensul cuvintelor poate fi elucidat printr-o atitudine activă în relație cu textul, deducând sensul, chiar și aproximativ, al acestora - ceea ce se dovedește a fi o activitate mai importantă, mai provocatoare și, până la urmă, mai inteligentă decât simpla lui căutare dintr-un dicționar.

De multe ori, pentru înțelegerea unui text este suficient să ajungem la un sens aproximativ sau general al cuvintelor necunoscute; aceasta depinde mai ales de obiectivele lecturii sau de importanța relativă a cuvintelor în text. Nu întotdeauna cunoașterea semnificației cuvintelor dintr-un text este garanția succesului în înțelegerea textului respectiv, fapt care evidențiază că vocabularul nu este totul în lectura unui text. Se poate întâmpla ca un cititor să aibă o bună competență lexicală și gramaticală în limba străină respectivă, dar să nu înțeleagă nimic sau aproape nimic dintr-un text care se referă la un domeniu complet necunoscut cititorului. Se poate întâmpla și procesul invers, ca textul să nu prezinte nici o dificultate lexicală sau gramaticală și, cu toate acestea, înțelegerea lui să fie denaturată. Am în vedere aici textul de poezie de tip oriental, minimalist.

corina bura

Acousmania

abordare a fenomenelor ce se produc în interiorul sunetului, complexe de altfel, explorări în intimitatea acestuia și diverse tehnici prin care evenimentele sonore rezultate din descompunerea lui pot constitui material pentru a genera un altfel de val sonor. În aceeași ordine de idei, i-am împărtășit faptul că mulți compozitori, după ce au trecut prin experiența muzicii electronice (sunete, surse și instrumente electronice), care au folosit sunete asistate de computer, *tape music*, *sampler*, sintetizator etc. ori au făcut incursiuni în perimetrul muzicii concrete, au abordat cu altă mentalitate creația destinată instrumentelor clasice. Reacția nu m-a surprins, sonoritățile inedite au declanșat sugestii cu ajutorul cărora doamna a identificat cu o deosebită precizie conținutul lucrărilor prezentate tehnic, în prealabil, de Ana Maria Avram. Cele șapte concerte au avut alcătuirii diversificate, unele piese fiind asociate unor imagini filmate care se apropiau cumva de neorealismul anilor '60, iar altele se completau prin dans. Mai interesante din acest punct de vedere au fost, la secțiunea „Muzica, Videoart&Dans”, fragmentele lui Gérard Hourbette „Le Mariage du Ciel et de l'Enfer”, muzică electronică pentru baletul lui Roland Petit și „Cryogenèse - Les Portes du Futur”, „Le Rêve Artificiel” (coregrafia „Terrains Fertiles”), „Le Fixe du Risque”, aparținând lui Jérôme Noetinger s-a bucurat de expresiva participare a dansatorului Paul Dunca. Cu tot zig-zag-ul programelor, autorii au dovedit o unitate în concepție, descifrabilă chiar din titlurile producțiilor. Începând cu Iancu Dumitrescu, profund cunoscător al lucrărilor pe care le-a dirijat, conducând admirabil ansamblul „Hyperion”, care s-a „proiectat” într-un posibil

univers mai mult sau mai puțin paralel: „Nimbus Novus II” (muzică hyperspectrală, instrumente și sunete electronice), „Implosive Eternity III”, „Nouveaux Oiseaux Célestes” sau „New Planet”, a urmat Robert Reigle cu „Missa Pfeni Nengoma, Homage to Albert Ayler” și ultrarecenta „Pax Vobiscum” scrisă de Costin Cazaban, dedicată memoriei lui Ioan Paul al II-lea. O muzică deosebită a oferit Ulpiu Vlad cu „Poetica Viselor” și „Lumina Rezonanțelor Albastre”. alături de Ph. Moëgne-Laccoz: „Crystal B”, „Cloches” (muzică

muzică

asistată de computer) și „Miroires en Duo”. Nu au lipsit nici momentele suprarealiste datorate cuplului A. Kivu - I. Anghel: „Vampirotheutis infernalis” și „Dadaphone”. În sfârșit, s-au prezentat și două dintre ultimele compoziții ale lui Luigi Nono, „A pierre del Azzurro, Silenzio, Inquietum” și „La Lontananza Nostalgica, Utopica, Futura”. Nu în ultimul rând, amintim că această ediție a lansat doi tineri (viitori) compozitori români, Roman Vlad (excelent percuționist) și Petru Teodorescu (la sintetizator) cărora li s-a oferit șansa de a-și prezenta ciclul „Asteroides II și III”, respectiv „Total Eclipse I, II și III”. Nu putem decât să recomandăm cu responsabilitate asemenea concerte care, așa după cum spunea Iancu Dumitrescu: „vor să fie o replică vie (...) încercând să regăsească pulsul timpului, fervorile, adaptările necesare (...) Cultura computerului a adus cunoștințelor noi provocări. Depășind stereotipiile tiranice și canoanele, ea a impus în forță un nou set de percepții, de exerciții spirituale, o nouă stare de spirit, până la urmă noi capacități senzoriale (...) lărgindu-ne propriile limite genetice. Pentru artă e vorba de o veritabilă fenomenologie generativă, dar și de o inedită fenomenologie a percepției”.

Un Bertlot Brecht umbla prin România

alexandru ronay

În 1959, înaltul comisar cultural din partea Berlinului ocupat de sovietici, Fritz Erpenbeck, face o vizită în România împreună cu văduva lui Brecht, Helene Weigel, și cu o suită de actori de la *Berliner Ensemble*. Era momentul când la Teatrul Muncitoresc C.F.R. din Giulești se prezenta celebra piesă a lui Brecht **Domnul Puntila și sluga lui Matti**, în regia lui Lucian Giurescu. Erpenbeck s-a grăbit cu acest prilej să publice în revista *Teatrul*, apărută sub auspiciile Ministerului Culturii de la noi, un articol despre construcția socialismului și teatrul brechtian. Asociația nu era întâmplătoare, nu era lipsită de strategie politică. Cititorul de atunci trebuia să înțeleagă printre rândurile scrise cu patos de mesagerul culturii Germaniei de Est, adânc legată de comanda Kremlinului, că piesa **Domnul Puntila** trebuie receptată numai ca formă dramatică a teatrului, a teatrului ce încorporează obligatoriu intro-patia, ceea ce însemna că piesa nu trebuie să transmită spectatorului decât trăirea intens sufletească a personajelor jucate de actori. Era clar, principiile estetice fundamentale susținute de Brecht cu privire la teatrul epic trebuiau să sucombe! Leșea limpede la iveală, din întorsăturile de condei ale lui Erpenbeck, ideea că peste orice căutare a lui Brecht spre un teatru în care, din contradicțiile sociale aduse pe scenă să fie învățată "gândirea care acționează" asupra societății în continuă schimbare, este cazul să se așterne praful. Fiorul construcției socialiste în Europa să înece orice geniu antebelic! Cu Brecht nimic nu mai este nou. El ar fi urmat, din perspectiva lui Erpenbeck, să fie aruncat în groapa clasicilor. Mândri trebuiau să se ridice în schimb dramaturgii slujbași ai realismului socialist, ai teatrului de inspirație stanislavskiană, ca de pildă Friedrich Wolf, Hedda Zinner ori Gustav von Wangenheim. Teatrul nu este loc de gândire, teatrul este comandă socială incontestabil comunistă.. Așa impunea Fritz Erpenbeck. Mari regizori de-atunci ai scenei românești, ca Giurescu, Horea Popescu sau Mauriciu Sekler se confruntau în momentul când urmau să-l aducă pe Brecht pe scenă cu ideile tranșante ale comisarului. Și nu numai cu ale lui. Dar și cu ale unor critici care-și făcuseră de-

acum un nume în literatura noastră, ca H. Perez ori Vicu Mândra, proaspăt veniți din Germania de Est, unde au fost invitați la *Berliner Ensemble*, tineri grăbiți să susțină cu sânge fascinația teatrului aristotelic, al aceluia teatru în care numai trăirea traversează scena și sala, în care gândirea asupra contradicțiilor sociale, așa cum Brecht căuta să dezvolte prin teatrul epic, trebuie anulată. Sare pe rană a turnat pe-atunci și renumitul critic de teatru Horia Deleanu. Și el, întors de la *Berliner Ensemble*, de la acea Mecca brechtiană răsturnată de comisarii politici și culturali spre teatrul socialist, gândea că în România nu este posibilă altă imagine oferită de joc decât cea magică, astfel încât pe scenă să fie trăit doar sentimentul de identificare între personaj-actor-spectator, aidoma ca în teatrul de tip „carusel” prezentat de Brecht în scrierile lui despre estetica teatrului epic. Dar teatrul iluziei se afla de mult la orizontul nostru de așteptare. Dar și al unor mari oameni de cultură și scriitori. Să nu înșirăm aici mai mult decât pildele lui Camil Petrescu. În scrierile lui despre teatru, apărute în 1937, el suținea cu răvnă că iluzia, așa cum se învață de la Stanislavski, ar fi fundamentală pentru arta scenei. Sau să nu amintim decât de vocea autorizată în acea vreme a lui G. Călinescu. Într-un articol publicat de el în revista „Contemporanul”, în 1958, se citește că inteligența ce vrea s-o stimuleze Brecht spectatorilor nu este compatibilă cu spiritul balcanic, întors numai spre plăcerile comediei, spre un teatru al iluziei. Dar toate aceste foșneli de cuvinte întru cinstirea teatrului de tip stanislavskian, încercate de literații de prin acei ani, în preajma vizitei la București a Ansamblului berlinez, în frunte cu Helene Weigel, nu dădeau apă la moară decât ideologiei comuniste, strecurată, intensificată abil în același timp chiar și de mărunta scriere a lui Erpenbeck în revista *Teatrul*. Scena să fie controlată de partid! Deciziile funcționarului est-berlinez erau un pumn pus în gura lui Brecht, dar și amenințător asupra gândirii noastre regizorale, a actorilor și, nu în ultimul rând, a publicului.

Numai că geniul lui Lucian Giurescu îl ajută să depășească așteptările oricărei fandoseli politico-ideologice afișate cu atenție și sânge rece de funcționarii culturali ai vremii în scopul stimulării obscurantismului pseudo-dramaturgiei de duzină așa-zisă realist-socialistă.

Puntila pe scena de la Giulești nu a demonstrat că ar exista în viața noastră vre-

tensiune critică asupra consecințelor politice ale răului și numai ale răului. Puntila stimulează spectatorului - și de unde succesul nemaipomenit al piesei în acea vreme - apropierea lui veselă de viața trecătoare și contradictorie prin zeflema și batjocură, prin înclinația lui neortodoxă spre beție. Binele și răul din el au farmec și umorul trezit de asemenea persona iluzionar l-a făcut acceptat sufletește de un imens public venit în Giulești. Giurescu a plecat de la însăși parabola biblică din care se inspirase Brecht: bețivul ajuns în iad nu va întâlni niciodată binele. Răul despărțit de bine nu există. Și, dacă ar fi, atunci nu ar reprezenta decât o atitudine antiumanistă, incompatibilă cu realitatea umană, atitudine pe care literatura realist-socialistă o cultiva în schimb fervent din rațiuni propagandistice. Și, ca urmare, în concepția regizorală a lui Giurescu, opusul lui Puntila, Matti, care trebuia să anunțe zorile omului nou, comunist, dovedește frică de ridicol, de omul Puntila împlinit într-o bine și rău. Judecata lui Matti devine tulburătoare în fața stăpânului său, nu mai știe ce-i bine ori ce-rău. Dispare de pe scenă la finalul piesei, fugind de ridicolul aprins pe scenă de talentat

brechtiana

Colea Răutu, imaginea lui Puntila, atitudine aspru criticată de oaspeții germani. Regelul homeric, atotștiutorul și omniprezentul Puntila cel lipsit de emoții și batjocoritor, cum și-închipuia chiar Brecht, rămânea nădejde viitorului pentru publicul din sală. Matti suferă în fața acestei figuri duble a stăpânului și pierde. Râsul publicului bucureștean s-a întetit atunci și mai viu în fața celui învins. În fața celui care nu a cooperat ironic cu sala contra ignoranței lui, contra lipsei lui de judecată. Celor veniți în acea vreme la teatru li se alătură Puntila, adică ideii că omul se poate salva în situații limitate prin abilitate, viclenie, împunsături spontane vorbe într-o dungă. Și iată cum prerogativele platformei politico-culturale aduse cu tancu sovietic de oaspeții din Berlinul Răsăritea sunt ignorate și prin acest mic strop de teatru românesc care a trezit adânc mentalitatea din sufletul spectatorului nostru: groaza de ridicol, groaza că omul nu mai este stăpânul lui la bine și la rău.

După această premieră din 1959, piesele lui Brecht sunt aduse pe scenele noastre din aproape șazeci de ori. Dar spectacolul cel mai gustat a rămas **Opera de trei parale**. Și, nu în ultimul rând, datorită marelui talent al lui Livi Ciulei. Despre el, despre spectacolul montat la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” în 1964, într-un alt număr al revistei noastre.

1) **Urme de înger**
(George Drăghescu),
Editura Dacia

2) **Copilării**
(Viorel Gârbaciu),
Editura Centrului
Județean al
Creației Gorj

3) **Apocalipa după Ian**
(Adrian Costache),
Editura Art

Într-o frumoasă zi de primăvară am ieșit în Piața Universității la o manifestație pașnică. Printre noi, mai ales pe unde e acum un cazino, erau soldați cu căști de oțel, mitraliere și câini lupi. Lume multă. Seara am aflat de la televizor, din gura șefului (provizoriu pe-atunci) al statului că nu a fost nici un militar în Piață și că noi, cei care fusesem sau eram încă pe acolo suntem niște "golani". N-a trecut mult și minerii i-au dat dreptate domnului președinte.

Au trecut vreo 15 ani și, în altă dimineață de primăvară am aflat de la alt domn

reacții

președinte, tot provizoriu, al Uniunii Scriitorilor acum, că noi, supușii săi, majoritatea, cam toți de fapt, cu excepția a vreo 100 din cei 2400, suntem "impostori". Titlu mare, poză mare.

Ei, mi-am zis, au trecut 15 ani, suntem într-un stat de drept, domnul președinte se va trezi cu 2300 de procese pe rol. Apoi mi-am dat seama că trebuie să aibă dreptate.

Concursul Național de poezie

"Traian Demetrescu"

Sub egida Consiliului Local și a Primăriei Municipiului Craiova, Casa de Cultură "Traian Demetrescu" Craiova organizează, în perioada 25-26 octombrie, ediția a XXVII-a a Concursului Național de Poezie "Traian Demetrescu" (TRADEM). Juriul concursului va acorda premii și va publica lucrările premiate, după cum urmează:

- Premiul "Traian Demetrescu" - în valoare de 4.000.000 lei
- Premiul I - în valoare de 3.000.000 lei
- Premiul al II-lea - în valoare de 2.500.000 lei
- Premiul al III-lea - în valoare de 2.000.000 lei
- Mențiune - în valoare de 1.500.000 lei
- 2 premii speciale - în valoare de 1.500.000 lei fiecare

Lucrările pentru concurs, constând în grupaje de 5-7 poezii, redactate (dactilografiate) în câte 3 exemplare, vor fi trimise până la data de 31 august a.c., pe adresa: Casa de Cultură "Traian Demetrescu" Str. Maria Tănase, Nr. 25 (Casa Tineretului) Craiova, Județul Dolj, cu mențiunea "PENTRU CONCURS".

Poeziile trimise nu vor purta semnătură, ci un "motto" ales de autor. Plicul cu poeziile va conține încă un plic închis, care în loc de adresă va purta același "motto", iar în interiorul lui se vor menționa numele și prenumele autorului, vârsta, adresa și telefonul.

La concurs pot participa creatori care nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor din România ori ai altor asociații de scriitori și care nu au publicat un volum individual de poezie. Câștigătorii vor fi invitați la Craiova pentru premiere.

Pentru participanții invitați la manifestări, Casa de Cultură "Traian Demetrescu" Craiova va asigura masa și cazarea pe durata desfășurării acestora, iar transportul va fi asigurat de participant. Relații suplimentare la telefoanele: 0723.919.750, 0351.413.368, 0351.413.369.

"Golan" am fost, "impostor" sunt încă

horia gârbea

Cine, dacă nu ar fi impostor, ar răbda să fie insultat de două ori în presă fără să reacționeze? Cine, decît un comitet director format din mazete, nu l-ar suspenda imediat pe cel care insultă instituția și n-ar convoca un Consiliu extraordinar ca să-l revoce? Cine, dacă nu niște impostori cu musca pe căciulă, ar suporta ca organizația lor să fie condusă de cineva care habar n-are de statutul acestei organizații, neștiind nici cu ce frecvență au loc ședințele Consiliului pe care îl prezidează? Ce profesionist demn de numele și renumele său ar accepta ca președintele ales democratic să fie alungat și înlocuit cu o persoană care, în loc să apere ce mai e de apărut din Uniune, o terfelește public? Cine, dacă nu un impostor, ar asculta cu ochii în pămînt lecții de morală de la un fost membru al CC al PCR care nu numai că postulează în scrierile lui cinismul și imoralitatea ca

metode de parvenire, sacrificarea oricărui principiu pentru "operă", dar le și aplică?

Nimeni n-ar îndura toate cele de mai sus dacă nu ar fi un "impostor" jenat de precaritatea calităților lui profesionale și necinstea mijloacelor cu care a pătruns între... ceilalți impostori! Deci, dacă reacția scriitorilor este să soarbă liniștiți aceeași bere pe aceeași terasă sub ferestrele aceluiași președinte, înseamnă că el a avut dreptate. Sîntem niște impostori. Spre deosebire de amicul lui, președintele de stat, nu are nevoie să cheme minerii - ne poate alunga oricînd cu un simplu gest, iar noi vom fugi cu coada între picioare.

Sau poate nu...

Programul Intensiv de Creative Writing - Rasca 2005

Se caută 10 tineri poeți pentru a participa, între 21 și 28 august 2005, la singurul Program Intensiv de Creative Writing din România, desfășurat în pădurile, munții și cotloanele ascunse ale Mănăstirii Rasca. Prin concurs, se asigură gratuit cursuri de compunere poetică predate de excelenți tehnicieni, seri de lectură, masă și cazare. La sfârșitul Programului, cel mai bun cursant va fi publi-

cat în volum de Editura Pontica. Pentru a participa la concurs, trebuie să aveți între 17 și 25 de ani și să nu fi fost publicat în volum. Trimiteți între vers și 10 poeme, până la 15 iulie 2005, la adresa Nina Vasile și Adrian Urmanov, str. Christian Tell 10, Biblioteca Metropolitană - filiala „Ion Creangă”, București sector 1, sau la e-mail cw_rasca@yahoo.com, cu subiect Creative Writing - Rasca 2005.

„Scrișul, ca *forma mentis* al unei vorbiri îngerești, sublimată, poate fi luat și ca o igienă a spiritului, eliberarea lui de energii mental-afective excedentare. În marja de inefabil a acestei *rostiri interioare* se cuprinde numai ce dă peste bord, partea vizibilă a aisbergului. (Ceea ce vrem să spunem aici este că rezultatul scrisului, «produsul finit» este doar aspectul exterior și vizibil, fiindcă scrisul în act e un întreg proces dinamic care pune în mișcare o multitudine de angrenaje ale ființei. O întregă dialectică a inefabilului).“

Pus față în față cu coala de scris, orice autor încearcă un sentiment difuz de teamă-neliniște-insecuritate sublimă, similar cu acela cu care se confruntă un sculptor în clipa premergătoare primei lovituri în corpul unei marmure albe“.

„Lucrare de ctitorire/întemeiere, scrisul în act devine astfel, din simplă exersare a *musculaturii interioare*, dovadă peremptorie

de existență, marcă a personalității. Cosmică urmă pe un răboj de stele, nu doar cenușa din urnă. Iar scriitorul, prin lucrul său, dă semn de viață, semn că există în lume și se mișcă liber prin univers.“

citare surescitate

„Dar, dat fiind faptul că scurgerea respectivă nu e o hemoragie oarecare, ci una de transcendere-sublimare, putem afirma că rana aceasta de aur este chiar ombilicul lumii, oceanul spre Dincolo. În unele cazuri, însă, se prea poate să avem de-a face cu o «sevă» de felul celei care curgea prin rana veșnic deschisă a Domnișoarei Cristina a lui Mircea Eliade: izvor viu, animând temporar un trup mort, mai mult combustibil decît substanță vitală“

(Remus Valeriu Giorgioni
- „Banat“)

Literatura de sertar

Ioan neșu

Până la evenimentele din 1989, la o vodcă sau pe la colțuri, pe un culoar de redacție sau undeva, într-o librărie, frunzărind o carte, cei avizați șopteau: „Dragă, X scrie o carte formidabilă!” sau „Domnule, Y scrie ceva extraordinar!”. „Păcat că nu poate ieși cu ea pe piață!” răspundea celălalt. Rămâneai mut de admirație pentru acei oameni temerari care efectiv riscau, în orice moment, să fie „vizitați” de elementele „structurii”, să li se confişte manuscrisul, să fie ridicați și duși, să li se întâmple tot felul de necazuri lor și familiilor lor, de care noi, în neputința și poate și în lașitatea noastră, ne detașam printr-o atitudine pasivă, neimplicatoare. Despre aceste producții se spunea că a alcătui literatura de sertar. Și toți așteptam cu nerăbdare, curioși, dar și plini de invidie, să vină o vreme când aceste romane, piese de teatru sau alte compuneri să vadă lumina tiparului.

Vremea aceea a sosit. S-a și scurs deja un deceniu și jumătate și acele capodopere nu au apărut. „Și totuși unde sunt romanele?” se întreba Monica Lovinescu, foarte mirată că „în România post comunistă nu apar acele cărți de proză în care cea mai înfiorătoare, groaznică, teribilă experiență istorică să-și găsească o reflectare” (text preluat din interviul domnului N. Manolescu - supliment „Ziua literară”, nr. 138).

Este adevărat că au apărut cărți bune, dar nu cele pe care le așteptam noi. S-au publicat însă multe jurnale și volume de memorii, amintiri, scrisori sau cărți de convorbiri semnate de oameni cu o înaltă ținută morală și în fața cărora ne aplecăm. Dar aceste opere, cu toate că ne îmbogățesc din punct de vedere spiritual, sunt cu totul altceva.

Înseamnă, trebuie să recunoaștem, cu părere de rău, că această așa-zisă literatură de sertar nu prea a existat. Sau poate că a existat, dar nu la nivelul pe care-l speram noi, aceasta fiind numai o formă de justificare a pasivității sau inactivității, poate chiar a automulțumirii sau lașității, a lui X sau Y, pentru că s-au publicat totuși câteva romane, dar numai cu I.D. Sârbu sau Al. Vona și alți câțiva nu se poate justifica existența aceluia fenomen în acele

vremuri. Tot sau aproape tot ce s-a publicat după 1989, la romancierii mari mă refer, Nicolae Breban, Fănuș Neagu, Augustin Buzura sau D.R. Popescu, sunt cărți scrise recent, în această prelungită perioadă de tranziție, nu sunt cărți scrise atunci. Pentru că altfel ar fi apărut imediat după revoluție, când se mânca proză pe pâine.

În zilele noastre nu mai există restricții la publicare în ceea ce privește curajul de a spune orice, mai ales din punct de vedere politic, acum nu te mai acuză nimeni că ești înregimentat într-un partid sau în altul, că ai afinități pentru un președinte sau altul, acum ești liber ca pasărea cerului să te exprimi așa cum gândești. Acum nu mai există restricții nici măcar în ceea ce privește limita bunului simț. Din contră, în unele cazuri chiar se încurajează asemenea

le pricepem? Atunci, mea culpa!

Cu toate aceste împliniri sau neîmpliniri, trebuie să recunoaștem că, după evenimentele din 1989, continuă să se publice mult. Bate un vânt creator de bun augur, de care nu trebuie să facem abstracție. Din punct de vedere logistic, fiecare publică așa cum poate, într-un cuvânt, cum reușește să se descurce. Unii sunt sponsorizați. De obicei, cel mai adesea sunt sponsorizați cei care ocupă o funcție sau au măcar calitatea de membru într-o comisie de sponsorizare, într-o comisie de acordare a premiilor, care autorizează niște deplasări, care... și alții! Dar publică foarte mulți și în regia autorului. De regulă cei care vor să-și vadă neapărat numele pe o carte sau mării grafomani care au bani și care tipăresc la editura de cartier sau din colț, grăbindu-se

fonturi în fronturi

exprimări sau, în cel mai rău caz, nu sunt trecute cu vederea de critica de întâmpinare. Acum se „bagă” într-o veselie, ca și cum asta ar constitui o mare realizare artistică, în zilele noastre curajul are alte conotații. Un individ cu adevărat curajos se exprimă neaș, uită că nu mai este la stâna tatălui său, în scris mă refer, și, dacă se poate, în funcție de „talentul” cu care l-a născut mămicuța lui, cât mai colorat.

Acum, după cum afirma N. Manolescu în același interviu: „Singurul lucru pe care l-au învățat oamenii după 1990 a fost pornografia. Dintr-o dată am început să credem că libertatea cea mai folositoare pentru scriitor este de a putea așterne pe hârtie orice porcărie vrea... de la cum ne masturbam când eram adolescenți, până la figuri și poziții erotice la maturitate”.

Aspectul pudic, nu că înainte am fi fost chiar niște pudibonzi, dar, oricum, se păstrau niște limite, a dispărut chiar și din bagajul reprezentanților sexului frumos, care au ajuns până acolo încât să își atribue elemente anatomice cu care nu au fost înzestrate de la mama natură, elemente proprii numai bărbaților. Sau s-ar putea să fie numai metafore, atât de subtile, încât unii dintre noi, în naivitatea noastră, să nu

să-și umple rafturile cu producția proprie, mai mult sau mai puțin mediocră. În felul acesta au și marea șansă de a difuza personal tirajul (a se citi corect „a-l stoca” în apartamentul proprietate personală și a-l etala în vitrina mobilei din sufragerie, în loc de bibelouri), după ce a împărțit o parte prietenilor, rudelor sau vecinilor și criticilor, deși se știe dintotdeauna că a aștepta o recenzie pe această cale este o utopie.

Cei care nu dispun nici de banii necesari, care n-au nici funcții deosebite, nici niște relații suspuse, care nu au loc nici măcar la niște pomeni de concursuri (cum a fost cel sponsorizat recent de fostul prim-ministru, pentru că și acolo s-au înghesuit și au „câștigat” tot unii...) nu publică. Ei continuă totuși să scrie, deși de la început știu că n-au nici o șansă de a fi publicați. Dar scriu pentru că asta este menirea lor, scriu pentru că altfel n-ar mai fi ei, pentru că n-ar putea trăi altfel. Scriu și își rostuiesc manuscrisele în sertarul biroului personal, de unde le mai scot din când în când la aer, nu fără gândul secret că odată și odată... Ceea ce mă face să cred că de abia acum se scrie literatură de sertar!

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.